

**Hallituksen esitys Eduskunnalle lapsen elatusavun perintää
koskevan lainsäädännön uudistamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lapsen elatuksesta annettua lakia, velkojen maksunsaantijärjestyksestä annettua lakia, korkolakia ja tuloverolakia sekä säädettäväksi laki ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin kumoamisesta. Esityksen tarkoituksena on tehostaa elatusapua koskevaa ulosottoperintää niin, ettei elatusvelvollisen asema muodostu kohtuuttomaksi, sekä yksinkertaistaa perintäjärjestelmää.

Elatusapusaatavan vanhentumisaika lyhenisi viiteen vuoteen eikä vanhentumista voitaisi katkaista. Kaikki saman kalenterivuoden aikana erääntyneet elatusapuerät vanhentuivat yhdessä erässä ja vanhentumisaika alkaisi erääntymistä seuraavan kalenterivuoden alusta. Kertamaksuna suoritettava elatusapu vanhentuisi eräpäivästä ja viimeistään viidessä vuodessa siitä, kun lapsi on tullut täysikäiseksi.

Määräajoin suoritettavan elatusavun perimistä palkan ulosmittauksella ja elatusavun etuoikeutta ulosmittauksessa koskevat ajat rajat yhdenmukaistettaisiin vanhentumisaikan kanssa. Elatusapusaatava voitaisiin siten periä myös palkan ulosmittauksella koko viiden vuoden vanhentumisaikan ja saatavalla olisi tältä ajalta etuoikeus. Vapaaehtoisen suorituksen perusteella tai ulosottotoimin kertyneet varat olisi aina kohdennettava vanhimmalta perittävissä olevalta kalenterivuodelta olevan elatusapusaatavan suoritukseksi. Kertamaksuna suoritettavalla elatusavulla ei olisi etuoikeutta.

Määräajoin suoritettavaan elatusapuun perustuva saatava ehdotetaan säädettäväksi korkolaissa tarkoitettulla tavalla korolliseksi. Viivästyskorko laskettaisiin kunkin kalenterivuoden osalta erikseen. Viivästyskorko laskettaisiin määrälle, jonka elatusvelvollinen kyseisenä vuonna on kuukausittain keskimäärin ollut velkaa elatusavun saajalle. Myös viivästyskorkosaatava vanhentuisi viidessä vuodessa eikä vanhentumista voitaisi katkaista. Elatusvelvolliselta kertyvä suositus olisi kohdennettava ensin erääntyneen elatusavun ja vasta sen tultua maksetuksi viivästyskorkon suoritukseksi. Kertyvä viivästyskorko ei olisi saajalleen verotettavaa tuloa. Kunnan suorittamaan elatustukeen perustuvalle takautumissaatavalle ei kertyisi viivästyskorkoa.

Lapsen elatuksesta annettua lakia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi niin, että tuomiota, jolla on määrätty elatusvelvollisuus päättymään tai jolla on alennettu elatusavun määrää, olisi heti noudatettava, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa, jollei tuomioistuimissa toisin määrää.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen lapsen elatusturvaa koskevaaksi lainsäädännöksi sisältyvän elatus- turvalakiehdotuksen kanssa samanaikaisesti vuoden 1999 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila	5
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	5
Yleistä	5
Elatusavun ja elatustuen suhteesta	6
Vanhentuminen	6
Palkan ulosmittaus elatusavun suorittamiseksi	7
Elatusavun etuoikeus	7
Kertyneiden suoritusten kohdentaminen	8
Viivästyskorko	8
Kansainvälisiä kysymyksiä	8
2.2. Ulkomaiset oikeusjärjestykset	9
Ruotsi	9
Tanska	10
Norja	10
Saksa	10
Englanti	10
2.3. Nykytilan arviointi	11
Vanhentuminen	11
Palkan ulosmittaus elatusavun suorittamiseksi	11
Etuoikeus	12
Kertyneiden suoritusten kohdentaminen	12
Viivästyskorko	13
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	13
3.1. Tavoitteet ja keinot	13
3.2. Keskeiset ehdotukset	15
Vanhentuminen	15
Palkan ulosmittaus elatusavun suorittamiseksi	17
Etuoikeus	18
Kertyneiden suoritusten kohdentaminen	19
Viivästyskorko	20
Muut ehdotukset	23
4. Esityksen vaikutukset	25
4.1. Taloudelliset vaikutukset	25
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	26
5. Asian valmistelu	26
6. Riippuvuus muista esityksistä	28
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	30
1. Lakiehdotusten perustelut	30
1.1. Laki lapsen elatuksesta	30
1.2. Laki velkojien maksunsaantijärjestyksestä	36

1.3. Korkolaki	38
1.4. Laki ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin kumoamisesta	38
1.5. Tuloverolaki	39
2. Voimaantulo ja säätämisyjärjestys	39
LAKIEHDOTUKSET	41
1. Laki lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta	41
2. Laki velkojen maksunsaantijärjestyksestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta	42
3. Laki korkolain 1 §:n muuttamisesta	43
4. Laki ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin kumoamisesta	43
5. Laki tuloverolain 33 §:n muuttamisesta	44
LIITE	45
Rinnakkaistekstit	45
1. Laki lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta	45
2. Laki velkojen maksunsaantijärjestyksestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta	48
3. Laki korkolain 1 §:n muuttamisesta	49
5. Laki tuloverolain 33 §:n muuttamisesta	50

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Elatusapuja saapui ulosottoon perittäviksi vuonna 1996 lähes miljardi markkaa. Saman vuoden lopussa ulosotossa oli perittävänä 41 232 elatusapuasiaa. Sellaisen elatusavun kokonaismäärä, jonka perinnästä kunnat huolehtivat, oli vuoden 1996 lopussa yli 2,39 miljardia markkaa. Määrästä noin 2,01 miljardia markkaa on kunnan maksamaan elatustukeen perustuvaa kunnan takautumissaatavaa ja loppuosa varsinaista maksamatonta elatusapua. Rästien kokonaismäärä ja erityisesti kunnan takautumissaatavan määrä on jatkuvasti kasvanut.

Vastaavasti myös elatustukea saavien lasten ja niiden elatusvelvollisten määrä, joiden lapsille suoritetaan elatustukea, on etenkin 1990-luvulla lisääntynyt vuosittain huomattavasti. Tärkeimpänä syynä asiamäärien kasvamiseen lienee ollut taloudellinen lama. Elatusvelvollisen taloudellisen aseman heikentyminen on usein aiheuttanut sen, ettei hän ole pystynyt suorittamaan elatusapumaksuja säännöllisesti ja täysimääräisinä.

Rästien kasvuun on asiamäärän nousun lisäksi vaikuttanut se, että elatusavun ja kunnan takautumissaatavan ulosotto-perintä ei ole toiminut parhaalla mahdollisella tavalla. Tähän ovat osittain vaikuttaneet ulosottomiesten heikot mahdollisuudet saada tietoja esimerkiksi elatusvelvollisen työpaikasta ja pankkitilistä. Näiltä osin tilanne on korjaantunut 15 päivänä maaliskuuta 1997 voimaan tulleen ulosottolain muuttamisesta annetun lain (171/1997) myötä. Uudistus on merkittävästi parantanut ulosottomiesten tiedon-saantia.

Elatusapusaatavan viivästyskorottomuus on joissakin tapauksissa myös saattanut heikentää elatusapuvelan asemaa suhteessa elatusvelvollisen muihin velkoihin. Elatusvelvollisen edun mukaista on ollut maksaa elatusavun sijasta sellaisia velkoja, joille kertyy viivästyskorkoa.

Osittain ongelmat ovat seurausta epätarkoituksenmukaisista elatusavun ja kunnan takautumissaatavan perintää koskevista säännöksistä. Rästien kasvuun on erityisesti vaikuttanut se, että elatusavuilla ja takautumissaatavalla ei ole erityistä vanhentumisaikaa.

Ne ovat yleisen 10 vuoden vanhentumisaajan alaisia. Vanhentuminen on lisäksi vapaa-muotoisesti katkaistavissa. Toisaalta kuitenkin nykyjärjestelmässä rajoitetaan tuntuvasti tuloksellisimman ulosmittauksen muodon eli palkan ulosmittauksen käyttömahdollisuutta elatusavun perimiseksi. Vain alle kolme vuotta vanhoja rästejä on ollut mahdollista ulosmitata palkasta. Seurauksena on ollut tilanne, jossa elatusvelvollisen rästit kasaantuvat ja saattavat seurata häntä eliniän ilman että niitä kyetään tehokkaasti perimään.

Vaikeuksia on aiheutunut myös siitä, että elatusavun ja kunnan takautumissaatavan perintää koskevat säännökset ovat teknisesti hyvin hankalia. Järjestelmän hallittavuutta vähentää erityisesti se, että elatusvelvolliselta ulosottoteitse saadut suoritukset on kohdennettava kuukauden elatusapuerille. Perinnässä ja kirjanpidossa täytyisi kyetä seuraamaan useiden kymmenien elatusapuerien kertymistä ja suoritusten kohdentumista niille. Enimmillään erien määrä voi olla yli 200. Kertyneiden suoritusten kohdentamisessa oikealle erälle joudutaan ottamaan huomioon erilaisia aikarajoja, kuten 10 vuoden vanhentuminen, kolmen vuoden rajoitus palkan ulosmittauksessa ja yhden vuoden etuoikeusaika. Tästä on seurannut, että suoritusten kohdentaminen on ollut sattumanvaraista ja jopa virheellistä.

Lisäongelmia perinnässä aiheutuu siitä, että elatusapua ja kunnan takautumissaatavaa koskevat säännökset poikkeavat toisistaan epätarkoituksenmukaisella tavalla. Elatusapusaatavalla on esimerkiksi etuoikeus suhteessa elatusvelvollisen muihin velkoihin mutta kunnan takautumissaatavalla ei.

Tämä esitys koskee lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975), jäljempänä *elatuslaki*, tarkoitetun määräajoin tai kertsuorituk-sena suoritettavan elatusavun perintää. Esityksessä on kuitenkin myös ehdotuksia, jotka koskevat kysymystä kunnan takautumissaatavan etuoikeudesta ja viivästyskorosta. Muilta osin elatustukea ja kunnan takautumissaatavaa koskevat uudistukset kuuluvat eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen lapsen elatusturva koskevaksi lainsäädännöksi (HE 73/1996 vp). Viimeksi mainittuun esitykseen sisältyy lakiehdotus elatusturvalaiksi, jäljempänä *elatusurvala-*

kiehdotus, jolla korvattaisiin nykyinen lapsen elatuksen turvaamisesta annettu laki (122/1977), jäljempänä *elatusurvalaki*.

Tähän esitykseen kuuluvat lakiehdotukset täydentävät elatusurvalakiehdotusta ja muodostavat sen kanssa kokonaisuuden. Elatusapu ja kunnan takautumissaatava liittyvät asiallisesti toisiinsa tavalla, joka edellyttää, että myös uudistustyö on tehtävä kokonaisvaltaisesti. Elatusapu- ja takautumissaatavan perinnän epäkohdat on tiedostettu jo pitkään, mutta lainvalmistelutoimet eivät aikaisemmin ole johtaneet tulokseen.

Esityksessä on pyritty löytämään elatusapu- ja takautumissaatavan perinnän ongelmiin tasapainoinen ja kokonaisvaltainen ratkaisu, jossa korostetaan lapsen oikeutta saada elatusapua ajallaan. Samalla on kuitenkin pyritty huolehtimaan siitä, että elatusvelvollisen asema ei muodostu kohtuuttomaksi. Myös kunnan takautumissaatavan asema perintäjärjestelmässä eräin osin paranisi. Näiden tavoitteiden lisäksi esityksessä on pyritty mahdollisimman yksinkertaiseen ja hallittavissa olevaan perintäjärjestelmään. Tätä vaatii asianosaisten oikeusturva ja perintää hoitavien viranomaisten työn onnistuminen.

Keinoina mainittuihin tavoitteisiin pääsemiseksi ehdotetaan, että elatusapu ja sille laskettava viivästyskorko vanhentuisivat viidessä vuodessa. Saatavalla, lukuun ottamatta kertamaksuna suoritettavaa elatusapua, olisi etuoikeus suhteessa elatusvelvollisen muihin velkoihin koko vanhentumisajan. Määräajoin maksettavalle elatusavulle palautettaisiin korkolain (633/1982) mukainen viivästyskorko. Kunnan takautumissaatava pysyisi viivästyskorottomana. Vanhentumisen ja elatusvelvolliselta kertyvien suoritusten kohdentamisen kannalta elatusapusaatavaeriä käsiteltäisiin vuoden kokonaisuuksina. Ainoastaan kuluvalta vuodelta jouduttaisiin huomioidaan yksittäiset kuukausierät siinä tapauksessa, että kaikki aikaisemmat rästit on maksettu.

Viivästyskorko laskettaisiin kultakin kalenterivuodelta erikseen ja laskennassa otettaisiin käyttöön malli, joka perustuu elatusapusaatavan keskimääräiseen suuruuteen kalenterivuoden tai sen osan aikana. Viivästyskorkoa laskettaessa selvitetäisiin elatusapusaatavan määrä kunkin kalenterikuukauden viimeisenä päivänä. Korko laskettaisiin määrälle, joka saadaan jakamalla kuukausisaldon summa niiden kalenterikuukausien lukumäärällä, joiden viimeisenä

päivänä on ollut elatusapua suorittamatta. Huomioon otettaisiin kuitenkin vain täydet kalenterikuukaudet. Jos viivästynyt elatusapuerä suoritetaan sen kalenterikuukauden aikana, jona se on erääntynyt maksettavaksi, erälle ei laskettaisi viivästyskorkoa.

Esitys ei koske puolisolle avioliittolain (234/1929) mukaan maksettavaa elatusapua eikä lapselle vahingonkorvauksena suoritettavaa elatusapua sille tulevaa etuoikeutta lukuunottamatta. Niihin liittyvät kysymykset poikkeavat elatuslain ja elatusurvalain järjestelmistä. Myöskään yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia (57/1993) ei esityksen vuoksi ehdoteta muutettavaksi.

Elatuslain 3 §:n 2 momentin mukaan vanhemmilla on velvollisuus avustaa 18 vuotta täyttäneitä lapsiaan näiden koulutuskustannuksissa. Oikeuskäytännössä koulutuskustannuksiin on luettu suoranaisten opintomenojen lisäksi myös koulutuksen aikaiset elinkustannukset (KKO1996:5). Vanhemman velvoittaminen suorittamaan koulutusavustusta on suhteellisen harvinaista. Koulutusavustukseen sovelletaan elatusapua koskevia säännöksiä.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Yleistä

Lapsen oikeudesta elatukseen ja vanhemman elatusvastuusta säädetään elatuslaissa. Lain 4 §:n nojalla lapselle voidaan vahvistaa suoritettavaksi elatusapua, jos vanhempi ei muulla tavoin huolehdi lapsen elatuksesta taikka jos lapsi ei pysyvästi asu vanhempansa luona. Elatusavun määrä ja sen suorittamistapa vahvistetaan sopimuksella tai tuomiolla. Elatusapu suoritetaan lain 6 §:n mukaan tuomioistuimen ratkaisun tai viranomaisen vahvistaman sopimuksen perusteella kuukausittain etukäteen, jollei toisin ole sovittu tai määrätty. On mahdollista, että elatusapu vahvistetaan etukäteen eri määräiseksi eri ajanjaksoilta. Jos lapselle maksetaan elatusurvalain nojalla elatustukea sen vuoksi, että elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen, myös elatuslaki maksetaan kuukausittain. Tämä lähtökohta on omaksuttu myös elatusurvalakiehdotuksessa. Elatusavussa ja -tuessa on siten yleensä kysymys toistuvaissuorituksista, joissa suorituserien lukumäärä voi olla hyvinkin

suuri.

Elatuslain 6 §:n mukaan elatusapu voidaan vahvistaa suoritettavaksi kertamaksuna, jos tämä on tarpeen lapsen elatuksen turvaamiseksi vastaisuudessa ja jos sitä on elatusavun suorittajan maksukykyyn nähden pidettävä kohtuullisena.

Nykyisten säännösten mukaan lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy yleensä lapsen täyttäessä 18 vuotta. Elatusvelvollisuus voi päättyä jo aikaisemminkin, jos lapsi esimerkiksi kykenee täysin elättämään itsensä ansiotyöllään. Oikeuskäytännössä on myös katsottu, että vanhempien elatusvelvollisuus lähtökohtaisesti päättyy lapsen avioitumiseen (KKO 1982 II 51). Tämän jälkeen lapsella on oikeus saada vain ne elatusapuerät, jotka ovat erääntyneet ennen elatusvelvollisuuden päättymistä ja jotka ovat vielä maksamatta.

Elatuslain 8 §:n mukaan elatusavusta tehty, sosiaalilautakunnan vahvistama sopimus voidaan panna täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Myös tuomio, jolla on veloitettu suorittamaan elatusapua tai jolla elatusavun määrää on korotettu, pannaan heti täytäntöön niin kuin se olisi saanut lainvoiman.

Elatusavut on sidottu indeksiin. Elatusapujen muutostarve tarkistetaan vuosittain eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin annetun lain (660/1966) nojalla.

Elatusavun ja elatustuen suhteesta

Toimenpiteistä, joiden tarkoituksena on turvata lapsen oikeus riittävään elatukseen säädetään elatusturvalaissa. Tällaisia toimenpiteitä ovat elatustuen suorittaminen lapselle kunnan varoista sekä toimenpiteet, joilla tehostetaan elatuslaissa tarkoitetun elatusvasuun toteutumista.

Lapselle voidaan maksaa kunnan varoista elatustukea muun muassa silloin, kun elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen. Elatustuen suorittaminen ei vaikuta elatusvelvollisen velvollisuuteen maksaa elatusapu täysimääräisenä. Elatusturvalain 19 §:n 2 momentin mukaan silloin, kun elatustukea on suoritettu sillä perusteella, että elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen, oikeus elatusapuun siirtyy elatustuen määrää vastaavalta osalta kunnalle. Lapsella on oikeus saada elatustuen ylittävä osa elatusavusta.

Elatusvelvollisella on velvollisuus suorittaa maksettu elatustuki kunnalle takaisin. Elatusturvalain 20 §:n mukaan sen jälkeen, kun sosiaalilautakunta on päättänyt elatustuen myöntämisestä elatusavun maksamisen laiminlyönnin perusteella, lautakunnalla on oikeus kaikkien maksamatta olevien elatusapujen perimiseen siihen saakka, kun suoritettut elatustukierät on saatu perityiksi elatusvelvolliselta. Elatusvelvollinen puolestaan voi sinä aikana, kun oikeus elatusavun perimiseen kuuluu sosiaalilautakunnalle, täyttää maksuvelvollisuutensa ainoastaan suorittamalla elatusapuerät lautakunnalle.

Elatusturvalain 23 §:ssä säädetään elatusvelvolliselta perittyjen elatusapumaksujen jakamisesta lapsen elatusapusaatavan ja kunnan takautumissaatavan kesken. Säännöksen mukaan kertyneistä varoista suoritetaan ensin elatusavun nostamiseen oikeutetulle räsissä olevista elatusavuista se osa, joka ylittää maksetut elatustukierät. Loppuosa varoista käytetään maksettujen elatustukierien korvaukseksi.

Vanhentuminen

Nykyisin elatusapuerät vanhentuvat määräajasta velkomisasioissa sekä julkisesta haasteesta velkojille annetun asetuksen (32/1868), jäljempänä *vanhentumisasetus*, mukaisesti 10 vuodessa saatavan syntymisestä. Kukin kuukauden saatavaerä vanhentuu itsenäisesti. Vanhentuminen on kuitenkin katkaistavissa, jolloin katkaisemisesta alkaa kulua uusi 10 vuoden vanhentumisaika. Myös kertamaksuna suoritettava elatusapu vanhentuu 10 vuodessa saatavan syntymisestä ja vanhentuminen voidaan katkaista.

Vanhentuminen voidaan katkaista vapaa-muotoisesti. Esimerkiksi haasteen tiedoksiantaminen ja velalliseen kohdistetut täytäntöönpanotoimet katkaisevat vanhentumisen. Myös yksityisluonteiset katkaisemistoimenpiteet, kuten suorituksen vaatiminen ja velasta muistuttaminen riittävät katkaisemaan vanhentumisen. Vanhentuminen katkeaa myös, jos velallinen tunnustaa velkansa esimerkiksi lyhentämällä sitä.

Kunnan takautumissaatava elatusvelvolliseen nähden vanhentuu samalla tavoin kuin elatusapu eli 10 vuodessa saatavan syntymisestä. Tässäkin tapauksessa vanhentuminen voidaan katkaista.

Palkan ulosmittaus elatusavun suorittamiseksi

Palkan ulosmittauksessa on lapselle tulevan elatusavun osalta nykyisin voimassa eräänlainen erityinen kolmen vuoden vanhentumisaika. Ulosottolain (37/1895) 4 luvun 6 §:n 4 momentin mukaan palkan ulosmittausta ei saa toimittaa sellaisen lapselle tulevan elatusavun perimiseksi, jonka erääntymisestä on kulunut enemmän kuin kolme vuotta. Ulosottokäytännössä rajoituksen on katsottu koskevan myös kunnan takautumissaatavaa. Kolmen vuoden aikaraja ei koske muita ulosmittauksen muotoja, kuten velallisen irtaimiston tai kiinteistön ulosmittausta eikä myöskään veronpalautuksen ulosmittausta.

Elatusavun perinnässä palkan ulosmittaus on tärkein ulosmittausmuoto. Palkan käsite ulosmittauksessa on hyvin laaja. Ulosottolain 4 luvun 6 b §:n mukaan palkalla tarkoitetaan kaikenlaatuista palkkaa, palkkiota, osapalkkiota ja muuta etuutta, joka suoritetaan virasta tai toimesta taikka sellaisesta työstä, tehtävästä tai palveluksesta, joka työn tai tehtävän antajalle tehdään korvausta vastaan. Palkan määrää laskettaessa otetaan huomioon myös siihen kuuluvien luontoisetujen arvo. Lisäksi palkkaa koskevia säännöksiä sovelletaan ulosottolain 4 luvun 6 c §:n mukaan useimpien immateriaalioikeuksien luovutuksesta maksettavien korvausten sekä ulosottolain 4 luvun 7 §:n mukaan muun muassa ulosmittauskelpoisen eläkkeen ja toimeentuloetuuksien ulosmittaukseen. Viimeksi mainittuja toimeentuloetuuksia ovat muun muassa sairauspäiväraha, äitiys-, isyys- ja vanhempainraha sekä ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha. Kolmen vuoden aikaraja koskee siten käytännössä kaikkia tärkeimpiä ansio- ja siihen rinnastettavia tuloja.

Ulosottolain 4 luvun 9 b §:ssä säädetään tilanteesta, jossa velallinen tekee työtä ilmeisesti ulosmittausta välttääkseen palkatta tai selvästi pienempää korvausta vastaan kuin mitä paikkakunnalla yleisesti sellaisesta työstä maksetaan. Säännöksen mukaan ulosottomies voi tällaisessa tapauksessa asianosaisia kuultuaan päättää, mikä on velallisen kohtuullisen työpalkan rahamäärä, ja ulosmittaus toimitetaan tästä määrästä. Velallisen työnantaja on velvollinen suorittamaan ulosmitatun määrän ulosottomiehelle, kunnes hän ulosottomiehelle osoittaa, ettei olosuh-

teiden muutoksen vuoksi ole enää edellytyksiä perinnän jatkamiseen. Säännös koskee myös elatusapuvelkaa. Säännöksen avulla voidaan tehokkaasti puuttua sellaisiin järjestykseen, joiden ilmeisenä tarkoituksena on loukata velkojan oikeutta maksun saamiseen.

Elatusavun etuoikeus

Velkojen maksunsaantijärjestyksestä annetun lain (1578/1992), jäljempänä *maksunsaantilaki*, 4 §:n mukaan määräajoin suoritettavalla lapsen elatusavulla on ulosmittauksessa ja konkurssissa etuoikeus sellaisten saatavien jälkeen, joiden vakuutena on pantti- tai pidätysoikeus. Etuoikeus koskee kuitenkin vain viimeisen vuoden aikana ennen konkurssin alkamista tai ulosmittauksen toimittamista sekä konkurssin alkamisen ja konkurssituomion välisenä aikana erääntyntä elatusapusaatavaa. Ulosottolain 4 luvun 18 b §:n 4 momentista ilmenevän periaatteen mukaisesti palkan ulosmittauksessa yhden vuoden vanhentumisaika lasketaan kunkin palkkaerän osalta erikseen. Aikaisemmin kuin vuosi ennen kunkin palkkaerän ulosmittauksen toimittamista erääntyneellä elatusapuerällä ei siten ole etuoikeutta. Kunnan takautumissaatavalla ei ole etuoikeutta lainkaan. Myöskään kertamaksuna suoritettavalla elatusavulla ei ole etuoikeutta.

Koska viimeisen vuoden aikana ennen ulosmittauksen toimittamista erääntyneellä elatusapusaatavalla on maksunsaantilain mukaan parempi etuoikeus kuin tätä vanhemmalla elatusavulla tai kunnan takautumissaatavalla, se pitäisi suorittaa lapselle erikseen. Etuoikeudettoman elatusavun ja kunnan takautumissaatavan keskinäistä suhdetta koskee sen sijaan elatusurvalain 23 §:n mukainen jakosäännös. Tämä jakosäännös koskee myös muutoin kuin konkurssissa tai ulosotossa perittyä elatusapua.

Käytännössä on kuitenkin yleisesti menetetty niin, että viimeisen vuoden aikana ennen ulosmittauksen toimittamista erääntyneelle elatusavulle on laskettu etuoikeudella jako-osa ulosmitatusta palkkaerästä vähentämättä siitä kunnan takautumissaatavaa. Sen jälkeen koko summa ja siten myös ilman etuoikeutta kertynyt osa on yhtenä eränä tilitetty kunnan sosiaaliviranomaisille. Sosiaaliviranomaiset puolestaan ovat usein jakaneet koko summan elatusurvalain jakosäännösten mukaisesti. Mahdollisuus tällaisen käytännön syntymiseen on johtunut pitkälti

siitä, että kunnan viranomaiset eivät ole hakemuksissaan riittävän tarkasti eritelleet sitä, mikä osa kokonaissaatavasta on kunnan etuoikeudetonta takautumissaatavaa

Kertyneiden suoritusten kohdentaminen

Nykyisen lain mukaan suoritukset elatusapusaatavarästitille on ulosottoperinnässä kohdennettava kuukausikohtaisille erille, jos kysymyksessä on kuukausittain maksettava elatusapu. Jokaisen kuukauden rästissä olevaa elatusapuerää käsitellään ikään kuin se olisi itsenäinen saatava. Kun vanhentumisaika on pitkä ja kun se on lisäksi katkaistavissa, saattaa rästissä olla hyvin suuri määrä tällaisia itsenäisiä elatusapueriä.

Suoritusten kohdentamista koskevat säännöt ovat erilaiset sen mukaan, tapahtuuko suoritus vapaaehtoisesti vai pakkoperintätömin. Jos elatusvelvollinen suorittaa rästiin jääneitä elatusapueriä vapaaehtoisesti, kohdentaminen tapahtuu lähtökohtaisesti hänen osoituksensa mukaan. Kysymyksessä on niin sanottu *optio-oikeus*, joka perustuu kauppakaaren 9 luvun 5 §:ään.

Säännöksen mukaan jos velkojalla on useita saatavia samalta velalliselta ja velallinen vapaaehtoisesti suorittaa summan, joka ei riitä kaikkien erääntyneiden saatavien suoritukseksi, velallisella on periaatteessa oikeus määrätä, minkä saatavan lyhennykseksi suoritus on ensi sijassa luettava. Jos sekä pääomaa että korkoa on maksamatta, maksamaton korko on kuitenkin säännöksen mukaan luettava suoritetuksi ennen pääomaa. Jollei velallinen käytä optio-oikeuttaan, siirtyy määräämisvalta velkojalle. Velallisen on käytettävä määräämisvaltaansa maksua suorittaessaan. Kauppakaaren 9 luvun 5 §:ää ei pääsääntöisesti sovelleta pakkotäytäntöpanossa. Sen vuoksi ulosottoperinnässä suoritus kohdennetaan ajallisesti vanhimman elatusapuerän suoritukseksi. Vastaavat kohdentamissäännöt ovat voimassa myös kunnan takautumissaatavan osalta.

Suoritusten kohdentamiseen vaikuttavat myös edellä kerrotut ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin ja maksunsaantilain 4 §:n mukaiset aikarajat. Jos elatusvelvollisen palkka tai siihen rinnastettava tulo on ulosmitattu, kertyvät varat on kohdennettava sellaiselle elatusavulle, jonka erääntymisestä on ennen ulosmittausta kulunut vähemmän kuin kolme vuotta. Jos ulosmittaus koskee elatusapusaatavan lisäksi myös muita saatavia,

kertyneet varat tulisi elatusavun osalta kohdistaa etuoikeuksin sellaiselle elatusapusaatavalle, joka on erääntynyt viimeisen vuoden aikana ennen ulosmittauksen toimittamista ja josta on vähennetty kunnan takautumissaatavan osuus.

Viivästyskorko

Vuonna 1982 säädetyn korkolain alkupe- räisen 1 §:n mukaan perheoikeudellisille saataville, kuten elatusavulle, oli maksettava viivästyskorkoa. Säännöstä kuitenkin muutettiin vuonna 1984 niin, että korkolakia ei sovelleta määräajoin maksettavaan elatusapuun, joka on vahvistettu suoritettavaksi avioliittolain tai elatuslain nojalla. Tähän muutokseen vaikuttivat erityisenä syynä elatusapujen korollisuuteen liittyvät perintät- ekniset ongelmat.

Koska korkolain soveltamisalasta on nimenomaisesti suljettu pois vain määräajoin maksettava elatusapu, korkolain on katsottava koskevan kertamaksuna suoritettavaa elatusapua. Tällainen elatusapu saattaa siten tuottaa eräpäivänsä jälkeen viivästyskorkoa. Ei kuitenkaan ole estettä sille, että asian- osaiset nykyisinkin sopivat, että myös mää- räajoin maksettavalle elatusavulle suoritetaan viivästyskorkoa.

Korottomuussäännös ei koske velvollisuut- ta maksaa korkoa, jos koronmaksuvelvolli- suus on ennen korkolain muutoksen voi- maantuloa vahvistettu sopimuksella, si- toumuksella tai tuomioistuimen päätöksellä. Korottomuus ei myöskään koske velvolli- suutta maksaa viivästyskorkoa lain voimaan- tuloa edeltäneeltä ajalta. Jollei määräajoin maksettavalle elatusavulle ollut ennen lain voimaantuloa vahvistettu suoritettavaksi kor- koa, oli koron maksamista vaadittava kan- teella, joka oli pantava vireille vuoden ku- luessa lain voimaantulosta. Täten ela- tusapusaatavalle voidaan poikkeuksellisesti joutua nykyisinkin laskemaan viivästyskor- koa siitä riippuen, milloin elatusavun maksa- misesta on sovittu tai määrätty.

Kansainvälisiä kysymyksiä

Jos elatusapuun oikeutettu ja elatusvelvol- linen asuvat tai oleskelevat eri valtioissa, suorittamatta jäänyt elatusmaksu voidaan periä vain, jos asiasta on valtioiden kesken sopimus. Jollei kansainvälistä sopimusta ole, elatukseen oikeutettu joutuu vaatimaan ela-

tusapua tuomioistuinteitse elatusvelvollisen oleskeluvaltiossa.

Lapsen elatusta koskevia kansainvälisiä säännöksiä sisältyy muun muassa eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista annettuun lakiin (379/1929), lapsen elatusapua koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta tehtyihin yleissopimuksiin (SopS 42/1967 ja 35/1983), elatusavun perimisestä ulkomailla tehtyyn yleissopimukseen (SopS 37/1962) sekä tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehtyyn yleissopimukseen (SopS 44/1993), jäljempänä *Luganon sopimus*. Lisäksi pohjoismaita koskevia säännöksiä sisältyy Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken Tukholmassa 6 päivänä helmikuuta 1931 tehdyn, avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälis-yksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävän sopimuksen hyväksymisestä sekä sanotun sopimuksen täytäntöönpanosta annettuun lakiin (413/1931) ja pohjoismaiden välisen elatusapusopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annettuun lakiin (702/1962).

Suomi on mukana kaikissa tärkeimmissä elatusapujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevissa kansainvälisissä sopimuksissa. Suomi laajensi vuonna 1989 ulkomailla annetun elatusapua koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain (370/1983) soveltamisalaa niin, että se kattaa kaikki ulkomailla annetut elatusapupäätökset siitä riippumatta, onko päätöksen antanut valtio Haagin vuoden 1983 sopimuksen osapuoli. Tämän jälkeen ulkomailla vahvistetun elatusavun periminen Suomessa asualta elatusvelvolliselta on ollut mainitun lain edellytyksillä mahdollista.

Elatusturvalain mukaan elatustuen maksaminen edellyttää täytäntöönpanoperusteeksi kelpavaa elatusasiakirjaa. Käytännössä lapsi on katsottu oikeutetuksi elatustukeen, jos hänelle on ulkomaisella sopimuksella tai tuomiolla vahvistettu maksettavaksi elatusapua. Elatusturvalakiehdotuksessa lähdetään siitä, että elatustukea voitaisiin maksaa, jos elatusvelvollisuus on vahvistettu sellaisella vieraassa valtiossa annetulla päätöksellä, sopimuksella, virallisella asiakirjalla tai muulla asiakirjalla, joka voitaisiin panna täytäntöön Suomessa tai siinä vieraassa valtiossa, jossa elatusvelvollisella on asuinpaikka.

Tämän esityksen yhteydessä ei ole ollut tarpeellista puuttua kansainvälisiin elatuskysymyksiin.

2.2. Ulkomaiset oikeusjärjestykset

Ruotsi

Saamisoikeuksien yleinen vanhentumisaika on Ruotsissa 10 vuotta. Vanhentuminen on katkaistavissa. Aikaisemmin tätä vanhentumisaikaa sovellettiin myös elatusapusaataviin. Vuoden 1978 jälkeen elatusapusaataava on koskenut erityinen viiden vuoden vanhentumisaika. Ruotsin vanhempainkaaren mukaan, jos elatusapu on vahvistettu maksettavaksi, oikeus vaatia sen mukaista suoritusta raukeaa, kun alkuperäisestä eräpäivästä on kulunut viisi vuotta (föräldrabalken 7:9). Vanhentumista ei voida katkaista. Muu sopimus on pätemätön. Kuitenkin jos elatusavun perimiseksi on ennen saatavan vanhentumista toimitettu ulosmittaus tai elatusvelvollinen on ennen sanottua ajankohtaa tehdyn hakemuksen perusteella asetettu konkurssiin, saatava voidaan periä ulosmitatusta tai konkurssiin luovutetusta omaisuudesta.

Elatusavulle voidaan periä korkoa, jos velvollisuus sen maksamiseen on määrätty täytäntöönpanoperusteessa. Käytännössä tällaisia ei juuri esiinny. Useimmat elatusavut on sidottu rahanarvon muutoksia seuraavaan indeksiin.

Elatustuen osalta Ruotsissa on tullut joulukuun alusta 1996 voimaan uusi elatustukilaki (lag om underhållsstöd). Järjestelmän lähtökohtana on, että ensisijainen vastuu lapsen elatuksesta siinä tapauksessa, että lapsen vanhemmat eivät asu yhdessä tai toinen vanhemmista on kuollut, on yhteiskunnalla. Tällöin lapselle maksetaan kuukausittain elatustukea. Tuen maksamisesta huolehtii vakuutuskassa. Se vanhemmista, jonka luona lapsi ei asu, voidaan velvoittaa maksamaan suoritettua elatustukea vastaava määrä takaisin valtiolle kokonaan tai osittain. Takaisinmaksuvelvollisuus voi koskea korkeintaan kolmen vuoden elatustukea. Erääntyneelle takaisinmaksuvelvalle lasketaan korkoa hallituksen vuodeksi kerrallaan vahvistaman korkokannan mukaan. Korko on nykyisin 6 %. Takaisinmaksuvelvollisuutta ja korkoa koskeva päätös pannaan täytäntöön ulosottokaaressa mukaisessa järjestyksessä.

Lapsen elatusapusaatavalla on elatusvelvollisen palkan ulosmittauksessa paras etuoi-

keus. Sama etuoikeus on myös elatustukilain mukaiseen takaisinmaksuvelvollisuuteen perustuvalla saatavalla. Suorituksen kertymiseen vaikuttaa kuitenkin se, että palkka voidaan ulosmitata vain siltä osin kuin se ylittää määrän, jonka velallinen tarvitsee omaa ja perheensä toimeentuloa varten. Määrään vaikuttavat muun muassa asumiskustannukset, jotka sisällytetään suojaosuuteen.

Tanska

Tanskassa vanhempien elatusvelvollisuus lasta kohtaan on ensisijainen yhteiskunnan huolehtimisvelvollisuuteen nähden. Elatusvelvollisuus lakkaa yleensä lapsen täyttyessä 18 vuotta. Jollei vanhempi täytä velvollisuuttaan lasta kohtaan, viranomainen voi määrätä suoritettavaksi elatusapua. Jos yhteiskunnan varoista on jouduttu maksamaan lapselle elatusavun ennakkoa, vanhemmilla on velvollisuus suorittaa se yhteiskunnalle takaisin. Elatusapu voidaan periä elatusvelvolliselta joko varsinaisin ulosmittauksin tai palkanpidätyksin. Lisäksi elatusvelvollisuuden laiminlyönti voi johtaa vapaudenmenetykseen.

Saamisoikeuksien yleinen vanhentumisaika on Tanskassa 20 vuotta. Vanhentuminen on katkaistavissa. Elatusapusaatavia koskee kuitenkin erityinen viiden vuoden vanhentumisaika, joka alkaa kulua siitä, kun velkojalla on oikeus vaatia saatavaa maksettavaksi. Myös tämä vanhentuminen voidaan katkaista. Palkanpidätystä ei voida toimittaa, jos elatusapu on ollut erääntyneenä yli viisi vuotta. Lisäksi edellytetään, että pyyntö elatusavun ulosmittamiseksi palkanpidätyksin tulee esittää vuoden kuluessa elatusavun erääntymisestä. Yli viisi vuotta vanhaa elatusapua ei voida periä myöskään varsinaisin ulosmittauksin, ellei elatusapusaatavan vanhentumista ole katkaistu.

Yhteiskunnan maksamaan elatusavun enakkoon perustuva saatava vanhentuu yleisen vanhentumisajan mukaisessa 20 vuodessa.

Tanskan korkolaki koskee vain varallisuus-oikeudellisia saatavia. Siten muun muassa lapsen elatusapu, joka on perheoikeudellinen saatava, jää lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Norja

Elatusapujärjestelmän lähtökohtana Norjas-

sa on, että vanhemmalla, joka ei asu yhdessä lapsen kanssa, on velvollisuus osallistua rahallisesti lapsen elatukseen maksamalla elatusapua. Elatusvelvollisuus jatkuu pääsääntöisesti siihen asti, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Elatusavun ennakosta annetun lain tarkoituksena on varmistaa, että lapselle maksetaan tietty vähimmäismäärä elatusapua yhteiskunnan toimesta joka kuukausi. Ennakon suuruuden vahvistaa asianomainen ministeriö. Sen maksatuksesta huolehtii kansanvakuutus, joka maksamaltaan osuudelta saa oikeuden elatusapuun. Elatusavut on sidottu indeksiin.

Elatusavun perinnästä huolehtii elatusapuun oikeutetun ohella tai puolesta erityinen virasto (elatusapujen perintäkeskus) tai virkamies (avustusvouti). Eräissä tapauksissa perintäkeskuksen on aina huolehdittava elatusapujen perinnästä. Näin on muun muassa silloin, kun lapselle on maksettu elatusavun ennakkoa.

Norjassa saamisoikeuksien yleinen vanhentumisaika on kolme vuotta. Vanhentuminen lasketaan yleensä erääntymisestä. Määräajoin maksettavan elatusavun osalta on voimassa erityinen 10 vuoden vanhentumisaika. Saamisoikeus vanhentuu 10 vuodessa siitä, kun viimeinen suoritus on maksettu, tai, jos yhtään suoritusta ei vielä ole maksettu, siitä, kun velkoja olisi voinut vaatia ensimmäistä suoritusta. Vanhentuminen on katkaistavissa.

Asianomainen ministeriö voi elatusapujen perintää koskevan erityislain (lov om innkreving av underholdsbidrag m.v) nojalla antaa määräyksiä elatusavulle laskettavasta viivästyskorosta.

Saksa

Määräajoin toistuvat suoritukset vanhentuvat Saksan siviililain mukaan neljässä vuodessa (Bürgerliches Gesetzbuch 197 §). Säännös koskee myös elatusapua. Vanhentuminen ei kuitenkaan siviililain 204 §:n mukaan ala kulua ennen kuin lapsi tulee täysi-ikäiseksi. Vanhentuminen voidaan katkaista (siviililain 208 ja 209 §).

Englanti

Anglo-amerikkalaisissa vanhentumissäännöksissä saamisoikeuden vanhentumista pidetään prosessioikeudellisena ("kanteen rajoitus", limitation of action). Niissä vanhentuminen ei vaikuta oikeuden aineelliseen

sisältöön, mutta estää oikeuden voimaan saattamisen.

Englannissa vanhentumisaika on kuusi vuotta velan erääntymisestä, mutta aika on katkaistavissa muun muassa tunnustamalla velka tai suorittamalla maksuja. Yli vuotta vanhempien elatusapujen täytöntöönpanemiseksi vaaditaan eräissä tapauksissa tuomioistuimen lupa, jolloin tuomioistuin voi myös antaa maksuaikaa, alentaa rästejä tai vapauttaa niistä.

2.3. Nykytilan arviointi

Vanhentuminen

Elatusapusaatavaan sovellettava 10 vuoden vanhentumisaika, joka on lisäksi katkaistavissa, merkitsee elatusapuun oikeutetun aktiivisuudesta riippuen elatusvelvolliselle hyvinkin pitkäaikaista mahdollisuutta joutua perintätoimenpiteiden kohteeksi. Jos elatusapuun oikeutettu on katkaissut saatavan vanhentumisen, saatava säilyy perimiskelpoisena, vaikka velkoja ei olisi ryhtynytään varsinaisiin perintätoimiin esimerkiksi hakemalla ulosmittausta.

Kun vanhentuminen on katkaistavissa aina uudelleen, voi ääritilanne olla se, että iäkäs henkilö kohdistaa perintätoimia vanhusikäiseen vanhempaansa kauan sitten lakanneen elatusvelvollisuuden perusteella. Tällaista mahdollisuutta ei voida pitää perusteltuna.

Elatusavun perinnän kannalta on ongelmallista erityisesti se, että elatusapurästi pääsee eri syistä kasaantumaan siihen saakka, kun lapsi tulee täysi-ikäiseksi. Tämän jälkeen rästi seuraa, tosin yleensä viivästyskorotto-mana, elatusvelvollista ilman, että ulosottomiehellä olisi tehokkaita keinoja saada sitä perityksi. Sen jälkeen kun elatusvelvollisuuden päättymisestä on kulunut kolme vuotta, rästin ulosmittaaminen palkasta on nyky säännösten mukaan mahdotonta. Koska muu ulosmittaus on mahdollista, aiemmin elatusvelvollisena ollut henkilö on kuitenkin joutunut tilanteeseen, jossa hän ei voi hankkia mitään ulosmittauskelpoista omaisuutta ilman riskiä siitä, että se voidaan jo aikuistuneen lapsen hakemuksesta periä vanhojen elatusapurästen suorituksiksi.

Kaiken kaikkiaan nykyinen järjestelmä, jossa vanhentumisaika on pitkä ja vanhentuminen voidaan katkaista, on osoittautunut epätarkoituksenmukaiseksi. Lisäksi rästien kirjanpidollinen määrä on jatkuvasti kasva-

nut. Tällaisena tilanne ei vastaa lapsen eikä muidenkaan asianosaisten etua.

Palkan ulosmittaus elatusavun suorittamiseksi

Ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentissa oleva palkan ulosmittauksen rajoitus, jonka mukaan palkkaa ja siihen rinnastettavaa tuloa ei saa ulosmitata lapselle maksettavan kolmea vuotta vanhemman elatusavun suorittamiseksi, on tosiasiallisesti ollut käytännössä 10 vuoden vanhentumisaikaa merkittävämpi säännös. Se on merkinnyt eräänlaista erityisvanhentumisaikaa, jota ei voida katkaista.

Säännös otettiin ulosottolakiin vuonna 1975 uudistettaessa lapsen asemaa koskevaa lainsäädäntöä (HE 90/1974 vp lapsen asemaa koskevan lainsäädännön uudistamisesta). Säännöstä perusteltiin silloin pyrkimyksellä vähentää niitä haittavaikutuksia, joita nimenomaan palkkaan kohdistuva ulosmittaus aiheuttaa velalliselle. Välillisesti haittavaikutusten katsottiin voivan heijastua myös mahdollisuuteen periä elatusapua, jos elatusvelvollinen palkan ulosmittausta välttääkseen pyrkii salaamaan säännöllistä palkkatuloa.

Kolmen vuoden aikaraja on nykyjärjestelmässä siinä mielessä perusteltu, että ilman sitä elatusvelvollisen taloudellinen tilanne saattaisi muodostua kohtuuttomaksi. Ilman rajoitussääntöä ulosmittaus elatusapurästin suorittamiseksi olisi mahdollinen koko elatusvelvollisen eliniän ensin hänen palkastaan ja sitten eläkkeestään. Koska halu maksaa kauan sitten päättyneeseen elatusvelvollisuuteen perustuvia maksuja aikuistuneelle lapselle, jolla itsellään saattaa olla hyvät tulot, olisi ilmeisesti vähäinen, saattaisi seurauksena olla työpaikan ja palkkatulojen piilottelu tai haluttomuus tehdä työtä. Tässä suhteessa kolmen vuoden rajoitussääntö on nähtävä kokonaisuutena elatusapusaatavan nykyisen katkaistavissa olevan 10 vuoden vanhentumisaajan kanssa.

Kolmen vuoden rajoitussääntö liittyy myös ulosottolain 4 luvun 6 §:n 2 momenttiin, jossa on palkasta ulosmitattavan osan suhteen normaalia ankarampi sääntö. Sen mukaan jos ulosmittaus palkasta toimitetaan muun muassa lapselle maksettavan elatusavun perimiseksi, palkasta voidaan jättää ulosmittaamatta normaalia 2/3 pienempikin määrä. Suojaosuuden määrä on velalliselle

kuitenkin aina jättävä. Jos palkan maksuajkoja ei ole ennalta määrätty, ulosmittaamatta on jätettävä 1/3 kustakin palkkaerästä. Koska elatusapujen perinnässä voidaan palkasta ulosmitata normaalia suurempi osa, on tarvittu jonkinlainen rajoitussäännös velallisen suojaksi.

Perintäteknisesti kolmen vuoden rajoitus-sääntö on ollut rasitus, koska sitä on jouduttu erikseen seuraamaan kolmantena aikarajana yleisen vanhentumisajan ja etuoikeusajan lisäksi.

Etuoikeus

Nykyinen järjestelmä, jossa maksunsaantilain mukaan vain määrääjoin suoritettavalla elatusavulla on ulosotossa etuoikeus, tuottaa erittäin suuria käytännön ongelmia. Etuoikeuden puuttuminen kunnan takautumissaatavalta merkitsee sitä, että kuntien viranomaisten tulisi ulosottoteitse kertyneitä varoja jakaessaan pystyä erittelemään, mikä osa varoista on jaettavissa etuoikeutetulle elatusavulle ja mikä osa etuoikeudettomalle takautumissaatavalle. Vastaavasti myös ulosottoviranomaisten pitäisi kirjanpidossaan kyetä seuraamaan eri saatavaerien perintätilannetta.

Käytännössä eritteleminen ei ole onnistunut, vaan usein on käynyt niin, että myös kunnan takautumissaatava on saanut saman etuoikeuden kuin elatusapu. Tämä on merkinnyt sitä, että kaikki etuoikeutta vailla olevat saatavat, lapselle tuleva etuoikeudeton eli vuotta vanhempi elatusapusaatava mukaanlukien, ovat joutuneet perusteettomasti väistymään.

Kertyneiden suoritusten kohdentaminen

Elatusvelvolliselta kertyneiden suoritusten kohdentamisongelmat johtuvat pääosin siitä, että elatusvelvollisella on usein lukuisa määrä elatusapueriä suoritettamatta. Yhden kalenterivuoden aikana voi rästiin jäädä enimmillään 12 elatusapuerää, joista kukin erääntyy itsenäisesti. Kun kalenterivuotia, joiden aikana eriä voi jäädä rästiin, on 18, saattaa rästiin jäävien elatusapuerien kokonaismäärä olla enimmillään yli 200.

Suorituksen kohdentaminen on erityisen hankalaa, jos elatusvelvolliselta peritään myös elatustukeen perustuvaa kunnan takau-

tumissaatavaa tai poikkeuksellisesti viivästyskorkoa elatusavulle. Tällöin suoritus joudutaan kohdentamaan paitsi eri aikoina erääntyneen elatusavun myös kunnan takautumissaatavan kesken. Lisäksi joudutaan laskemaan viivästyskorko jokaiselle kuukauden erälle ja ottamaan huomioon myös koron etuoikeutta koskevat säännöt. Kaiken lisäksi kysymys elatusvelvolliselta kertyvien suoritusten oikeasta kohdentamisesta voi vanhentumissäännöksistä johtuen tulla ajankohtaiseksi vielä kauan sen jälkeen, kun itse elatusvelvollisuus on jo päättynyt.

Kauppakaaren 9 luvun 5 §:ää on vakiintuneesti tulkittu siten, että velallisella on pääomaa vapaaehtoisesti suorittaessaan oikeus määrätä, minkä saatavan suoritukseksi maksu on luettava. Tämän optio-oikeuden nojalla velallisella on ollut periaatteessa mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi saatavien vanhentumiseen. Kohdentamalla maksunsa viimeksi erääntyneen saatavan osan suoritukseksi velallinen on saattanut pyrkiä saamaan etua vanhentumisen muodossa. Säännös edellyttää velkojalta valmiutta seurata eri saatavaerien vanhentumistilannetta ja tarvittaessa katkaista vanhentuminen.

Käytännössä velalliset tosin eivät suuressa määrin ole käyttäneet optio-oikeutta hyväkseen. Tämä on ehkä johtunut siitä, että velalliset eivät ole olleet tietoisia optio-oikeuden olemassaolosta.

Velallisella ei ole optio-oikeutta silloin, kun elatusapu peritään ulosmittauksin. Tällöin kertyneet varat kohdennetaan vanhimman perittämissä olevan saatavan tai sen osan suoritukseksi. Kohdentamissääntöjen erilaisuudesta vapaaehtoisena ja ulosottotoimin perityn maksun tilanteissa seuraa, että kertyviä suorituksia ei aina voida käyttää ajallisesti vanhimman perimiskelpoisen elatusavun suoritukseksi. Kun saatavan kokonaismäärä vaihtelee jatkuvasti tapahtuneiden maksujen ja koko ajan mahdollisesti syntyvän uuden saatavan vuoksi, saatavan täsmällisen määrän selvittäminen vaatii runsaasti työtä. Tämä puolestaan edellyttää paitsi velkojalta myös viranomaisilta tarkkaa kirjanpitoa siitä, mitkä useista saatavaeristä ovat tulleet jo maksetuiksi.

Kohdennettaessa vapaaehtoisen suorituksen kautta kertynyttä tai ulosottotoimin perittyä määrää eriaikaisille saataville joudutaan myös soveltamaan useita säännöstöjä, jotka esimerkiksi sisältämiensä aikarajojen vuoksi ovat vain vaikeuksin yhteensovitettavissa.

Käytännössä tästä on seurannut ongelmia saatavarästejä koskevassa kirjanpidossa. Osasyynä tähän saattaa olla myös se, etteivät viranomaiset pidä reaaliaikaista rekisteriä, josta aina olisi selvitettävissä kulloinkin olemassaolevan saatavan tarkka määrä ja jakautuminen elatusavun ja kunnan takautumissaatavan kesken.

Nykyinen kohdentamismalli on siten erittäin hankala ja siitä aiheutuu perinnässä satumanvaraisuutta ja virheellisyyksiä tavalla, joka saattaa jopa vaarantaa asianosaisten oikeusturvaa.

Viivästyskorko

Viivästyskoron laskeminen nykyisten kohdentamissäännösten mukaisesti on osoittautunut niiden elatusapujen osalta, jotka poikkeuksellisesti ovat nykyisin korollisia, teknisesti hankalaksi. Korkoa laskettaessa on jokainen elatusapuerä otettava huomioon erikseen. Esimerkiksi kuukausittain etukäteen suoritettava elatusapu voidaan joutua pilkkomaan vielä pienemmiksi eriksi, jos lapselle on maksettu elatustukea. Tällöin korko kasvaa kunkin kuukauden 10. päivään saakka, jolloin elatustuki maksetaan, koko kuukauden elatusavun määrälle. Tämän jälkeen korkoa kertyy kuukauden loppuun saakka vain sille määrälle elatusapua, joka ylittää elatustuen määrän. Perintäteknisistä syistä on nykyisessä järjestelmässä ilmeisesti välttämätöntä, että elatusapusaataville ei yleisesti kerry viivästyskorkoa. Ongelmana on usein vaikeus selvittää se kulloinkin velkapääoman määrä, jolle viivästyskorko tulisi laskea. Tämän ongelman ratkaisemisessa atk-järjestelmien käytettävyys ei merkinne olennaista helpotusta.

Nykyjärjestelmässä viivästyskorottomuus ei siten ole ollut ensi sijassa oikeuspoliittinen kannanotto siihen, että lapselle tuleva elatusapusaatava ei voisi olla korollista, vaan asiassa on jouduttu tunnustamaan järjestelmän hallittavuuteen liittyvät käytännön vaikeudet.

Viivästyskoron puuttuminen on saattanut johtaa tilanteeseen, jossa elatusvelvollinen, jolla on muitakin velkoja, mieluummin on maksanut ensin ne velat, joille kertyy viivästyskorkoa. Tämä on ollut hänen taloudellisten etujensa mukaista. Etenkin yksinhuoltajat ovat pitäneet viivästyskoron puuttumista epäoikeudenmukaisena. Viivästyskoron puuttuminen ja siitä mahdollisesti aiheutuva

maksuhaluttomuus on saattanut lisätä myös kuntien elatustukimenoja.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet ja keinot

Elatusapu- ja takautumissaatavarästien yhteismäärä on nykyisellään hyvin suuri. Rästejä vastaavalta osalta elatusapuun oikeuteuilta on jäänyt saamatta elatusavun ja maksetun elatustuen välinen erotus ja kunnilta on jäänyt saamatta korvaus maksamastaan elatustuesta.

Elatusavun tarkoituksena on turvata lapselle riittävä hyvinvointi lapsuus- ja nuoruusajana. Järjestelmän ensisijaisena tavoitteena tulee täten olla se, että lapselle kuuluva elatusapu peritään ajallaan mahdollisimman tehokkaasti niissä rajoissa, jotka ulosottolaki velallisen suojaksi asettaa.

Lapsen osuuden eli elatusavusta elatustuen maksamisen jälkeenkin saamatta jääneen määrän tulee olla etusijalla kunnan takautumissaatavaan nähden ainakin kuluvan maksukauden elatusavun osalta. Kun kertyvät varat kohdennetaan ensisijaisesti lapsen elatusavulle, turvataan mahdollisimman pitkälle se, että lapsen elatukseen on jokaisena kuukautena käytettävissä elatusapu täysimääräisenä. Jos kertymän määrä ylittää kuluvan maksukauden vajeen, lapsen etu tulee ottaa riittävässä määrin huomioon myös jaettaessa kertymää vanhojen rästien suoritukseksi.

Osittain mainitut tavoitteet ovat toteutettavissa tämän esityksen kautta, osittain eduskunnan käsiteltävänä olevan elatusturvalakiehdotuksen, etenkin sen jakosäännöksen kautta.

Uudistettaessa perintäjärjestelmää on otettava huomioon paitsi ulosottolain mukainen velallisen vähimmäissuoja myös se, että järjestelmä ei kokonaisuutena saa tulla elatusvelvolliselle kohtuuttomaksi. Esimerkiksi järjestelmä, jossa elatusapusaatavan vanhenemisajaksi olisi sama kuin nykyisin, elatusapu viivästyskorollista ja palkan ulosmittaus käytettävissä rajoituksetta, olisi elatusvelvollisen kannalta hyvin ankara. Jos oikeusjärjestys mahdollistaa elatusvelvolliseen nähden liian ankarat perintäkeinot, siitä helposti seuraa, että hän koettaa epäasianmukaisin keinoin vältellä täytäntöönpanoa. Elatusvelvollisen elämäntilanne on usein lisäksi sellainen, että hänellä on muualla asuvien

lasten lisäksi sellaisia huollettavia, jotka asuvat hänen luonaan. Elatusvelvollisen mahdollisuus huoltaa luonaan asuvia lapsia ei saisi vaarantua. Elinikäinen, viivästyskorkoa kerryttävä suuri elatusapu- ja takautumissääntö saattaisi johtaa jopa velallisen syrjäytymiseen.

Elatusavun tai kunnan takautumissaatavan suorittamatta jääminen voi johtua monesta eri syystä. Elatusvelvollisen taloudellisen aseman heikentyminen esimerkiksi työttömyyden tai sairauden vuoksi vähentää hänen kykyään selviytyä elatusvelvollisuudestaan. Tällaisessa tilanteessa saatavan perinnän tehostamisella ei ole varojen kertymisen kannalta samaa merkitystä kuin tilanteessa, jossa rästit johtuvat elatusvelvollisen tietoisesta pyrkimyksestä välttää velvollisuutensa täyttämisen. Puutteellisesta elatuskyvystä johtuviin ongelmiin on varauduttu jo voimassa olevassa lainsäädännössä. Elatusvelvollinen voi esimerkiksi vaatia elatusavun määrää alennettavaksi tai, milloin elatustukea on maksettu, vapauttamistaan kunnan takautumissaatavan korvaamisesta. Elatusvelvollisen toimintamahdollisuuksia lisää myös tähän esitykseen sisältyvä ehdotus siitä, että lainvoimaisuusvaatimuksesta luovuttaisiin myös sellaisen tuomion osalta, jolla elatusvelvollisuus on määrätty päättymään tai elatusavun määrää on alennettu.

Jos sen sijaan elatusvelvollisuuden täyttämättä jääminen johtuu maksuhaluttomuudesta, oikeusjärjestyksessä on oltava riittävät keinot suorituksen saamiseksi. Esimerkiksi saatavalle juokseva viivästyskorko ja palkan riittävän tehokas ulosmittaus ovat näitä keinoja. Esityksen tavoitteet ovat näiltä osin samansuuntaiset kuin uudistuksessa, joka koskee ulosottoviranomaisten lisääntynyttä tietojensaantioikeutta. Uudistus tuli voimaan maaliskuussa 1997. Sen tavoitteena oli tehostaa ulosottoa tilanteissa, joissa velallinen epäasianmukaisin keinoin välttelee ja vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Ulosottoviranomaisten oikeus saada tietoja suoraan esimerkiksi rahalaitoksilta tai viranomaisilta velallisen taloudellisesta asemasta on omiaan tehostamaan perintää myös elatusapurästien osalta.

Lapselle suoritettavan elatusavun merkitys on otettu huomioon myös toukokuussa 1997 voimaan tulleessa ulosottolain uudistuksessa. Ulosottolain muuttamisesta annetulla lailla (378/1997) ulosottolain 4 luvun 6 a §:ään lisättiin säännös, jonka mukaan yli vuoden

kestänyt palkan ulosmittaus voidaan tietyissä tapauksissa keskeyttää määräajaksi. Keskeytysmahdollisuus ei kuitenkaan koske palkan ulosmittausta lapselle tulevan elatusavun perimiseksi.

Tämän lisäksi esityksen ensisijaisena tavoitteena on luoda sellainen lapsen etujen mukainen tehokas perintäjärjestelmä, jolla turvattaisiin lapsen elatus hänen lapsuus- ja nuoruusajanaan ja jossa toisaalta on riittävässä määrin huolehdittu myös elatusvelvollisen oikeusturvasta ja taloudellisesta asemasta.

Tämän lisäksi esityksen tavoitteena on perintäjärjestelmä, joka olisi teknisesti nykyistä huomattavasti paremmin hallittavissa. Sattumanvaraisuuksien, epäyhtenäisen käytännön ja virheellisyyksien tuntuva vähentäminen vastaa kaikkien asianosaisten oikeusturvaa. Myös ulosottoviranomaisten ja kuntien perinnästä vastaavien viranomaisten työn onnistuminen edellyttää mahdollisimman yksinkertaista järjestelmää.

Uudistuksen tavoitteena on siten myös yksinkertaistaa lapsen elatusapusaatavan vanhentumista, etuoikeutta ja tällaista saatavaa koskevan suorituksen kohdentamista koskevat säännökset ja siten edesauttaa elatusapujen perinnän oikeellisuutta ja onnistumista. Yksinkertaistaminen edellyttää myös elatusapusaatavan ja siihen liittyen kunnan takautumissaatavan perintää koskevien säännösten yhdenmukaisuutta. Myös ehdotettu viivästyskoron laskentatapa on pyritty saamaan mahdollisimman yksinkertaiseksi.

Pyrittäessä saavuttamaan edellä mainitut oikeuspoliittiset ja järjestelmän yksinkertaistamiseen liittyvät tavoitteet, tulisi seuraavien edellytysten toteutua mahdollisimman laajamittaisesti:

- elatusavulla ja kunnan takautumissaatavalla tulee olla ulosotossa sama vanhentumisaika
- vanhentumisaika ei saa olla riippuvainen ulosmittauksen muodosta
- vanhentumista ei voida katkaista
- vanhentumisaajan ja ulosmittauksessa noudatettavan etuoikeusajan tulee olla saman pituiset
- eri ulosmittauksen muodoissa elatusapua ja takautumissaatavaa tulee käsitellä samalla tavoin
- yksittäisten erien vanhentumisen sijasta kaikki saman kalenterivuoden aikana erääntyvät erät vanhentuvat seuraavan kalenterivuoden alusta
- kertyvät suoritukset on kohdennettava

aikajärjestyksessä aina vanhimmalta kalenterivuodelta olevan kokonaissaatavan suoritukseksi

- viivästyskorko rästiin jääneelle elatusavulle tulee laskea kalenterivuositain sille saatavan määrälle, joka elatusvelvollisella kalenterivuoden aikana on ollut kuukausittain keskimäärin suorittamatta

- suoritukset on kohdennettava ensin rästiin jääneelle elatusavulle ja vasta sen jälkeen viivästyskorolle

- viivästyskorko ei ole saajalleen verotettavaa tuloa eikä maksajalle vähennyskelpoinen meno.

Mainituista edellytyksistä ne, jotka koskevat elatusapua, kuuluvat tähän esitykseen. Myös kunnan takautumissaatavan etuoikeutta ja viivästyskorottomuutta koskevat ehdotukset ovat tässä esityksessä. Muut takautumissaatavaa koskevat ehdotukset kuuluvat toteutettavaksi elatusturvalakiehdotuksen kautta. Esimerkiksi kunnan perimästä elatusavusta lapselle tulevan osuuden ja kunnan takautumissaatavan välinen niin sanottu jakosääntö ehdotetaan otettavaksi elatusturvalakiehdotukseen. Elatusturvalakiehdotuksen soveltamisalaan kuuluvat myös kunnan takautumissaatavan vanhentumista ja suoritusten kohdentamista koskevat säännökset.

Kokonaisuuden onnistumisen kannalta on oleellista, että tässä esityksessä ehdotetut keinot asetettuihin tavoitteisiin pääsemiseksi ovat sopusoinnussa elatusturvalakiehdotuksen säännösten kanssa.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Vanhentuminen

Vanhemman elatusvelvollisuus ja sitä vastaava lapsen oikeus saada elatusapua eivät sinänsä vanhennu, mutta ne päättyvät yleensä viimeistään lapsen täyttyessä 18 vuotta. Vahvistettuun elatusapuun perustuva saatava ja kunnan maksamaan elatustukeen perustuva takautumissaatava sen sijaan vanhentuvat nykyisin 10 vuodessa saatavan syntymisestä ja vanhentuminen on vapaamuotoisesti katkaistavissa. Ulosotto-oikeudellisia perintätöimiä voidaan siten joutua kohdistamaan hyvinkin vanhoihin saataviin. Samoin elatusvelvollinen voi vapaaehtoisesti suorittaa vanhaakin elatusapusaatavaa.

Elatusapu on tarkoitettu ensisijaisesti lapsen elatuksesta aiheutuvien menojen kattamiseen. Määräajoin suoritettava elatusapu me-

nettää osan tästä merkityksestään sen jälkeen, kun se kausi, jolta elatusapu maksetaan, on päättynyt. Suorittamatta jäänyt osa muuttuu rästisaatavaksi, joka ei voi enää palvella sitä elatuksen tarvetta, jonka tyydyttämiseen se oli alunperin tarkoitettu.

Lapsen elatusapu on suoritettava pääsääntöisesti määräajoin, yleensä kuukausittain etukäteen. Kyseessä on siten toistuvais-suoritus. Toistuvien suoritusten luonteeseen kuuluu, että ne kasaantuvat helposti, jos velallinen jostakin syystä on maksukyvytön tai maksuhaluton. Kasaantumisen seurauksena kokonaisvelasta suoriutuminen saattaa myöhemmin muodostua velalliselle taloudellisesti vaikeaksi.

Toistuvaisuuksille on ominaista myös se, että velkasuhteen osapuolet eivät yleensä tarkoita jättää suoritusta luoton varaan, vaan edellyttävät, että kukin toistuvaisera maksetaan ajallaan. Nimenomaan määräajoin maksettavan elatusavun osalta seuraa jo maksun luonteesta, että kukin elatusapuerä on tarkoitettu ensisijaisesti turvaamaan lapsen elatus sinä kautena, jota maksuerä koskee.

Jollei elatusvelvollinen täytä maksuvelvollisuuttaan asianomaisena kautena, seuraavan kauden elatusapua ei yleensä mielletä aikaisemmin muodostuneen rästien suoritukseksi, vaan uuden kauden mukaisen elatusvelvollisuuden täyttämiseksi. Elatusavun saajan kannalta onkin yleensä tärkeämpää saada ajallaan kulloinkin kuluva maksukauden elatusapu kuin jälkikäteen korvaus rästeistä. Elatusavun tehtävä liittyy ensisijaisesti lapsen todellisen elatuksen tarpeen turvaamiseen eikä velkasuhteen perustamiseen lapsen ja elatusvelvollisen välillä. Lisäksi se seikka, että elatusapuun oikeutettu ei ryhdy perintätoimiin, saattaa olla osoitus velallisen ja velkojan välisestä yhteisymmärryksestä tai siitä, että elatusavulla ei ole lapsen elatuksen turvaamisen kannalta ollut ratkaisevaa merkitystä.

Vuoden 1734 lain mukainen yleinen vanhentumisaika oli 20 vuotta. Vanhentumisaajan lyhentämistä vanhentumisasetuksella 10 vuodeksi perusteltiin erityisesti pyrkimyksellä lujittaa oikeusturvallisuutta ja, mikäli mahdollista, ehkäistä kohtuuttomia riitoja. Samoilta seikoilta voidaan perustella myös elatusavun vanhentumisaajan lyhentämistä nykyisestä. Elatusapusaatavat ovat myös useissa muissa maissa lyhyiden erityisvanhentumisaikojen alaisia.

Tilastojen mukaan keskimääräinen asian vireilläololoaika ulosotossa on 1990-luvulla ollut 7—8 kuukautta. Esimerkiksi vuonna 1996 ulosotossa olleista elatusapuasioista 65 % oli tullut perintään saman ja 14 % edellisen vuoden aikana. Yli kaksi vuotta perinnässä olleita asioita oli siten vain noin 1/5. Samansuuntaista kehitystä osoittaa myös se, että oikeusministeriön selvityksen mukaan vuonna 1995 palkan ja eläkkeen ulosmittauksen maksukielloista noin 55 % kesti alle 6 kuukautta, noin 20 % 6—12 kuukautta ja vain noin 25 % yli vuoden.

Mainitut luvut eivät kuitenkaan merkitse sitä, että elatusavut tulisivat suhteellisen lyhyessä ajassa suoritetuiksi. Esimerkiksi vuonna 1996 ulosottoperintään tuli elatusapuja yhteismäärältään lähes miljardi markkaa. Elatusvelvollisilta vuosittain perityksi saadun elatusavun määrä on tätä huomattavasti pienempi. Määrä on vaihdellut 1990-luvulla 300 miljoonan markan molemmin puolin. Silloin kun elatusvelvollisen palkkaa ei voida ulosmitata, tulevat vanhat rästit perintään usein siltä varalta, että elatusvelvolliselle tulisi veronpalautusta. Tämä näkyy sitten asian lyhyenä vireilläololoaikana. Tällaisissa vuosittain uudelleen vireille tulevissa asioissa, joissa perinnän onnistumisen mahdollisuudet ovat suhteellisen vähäiset, saattaa olla mukana hyvinkin vanhoja elatusapurästejä.

Elatusavun perinnän painopisteen siirtäminen lähemmäksi sitä maksukautta, jolta elatusapu olisi ollut suoritettava, samoin kuin järjestelmän yksinkertaistaminen edellyttävät, että erääntyneen elatusapusaatavan vanhentumisaikaa lyhennetään ja että vanhentumista ei voida katkaista. Nämäkään eivät yksin riitä mainittuihin tavoitteisiin pääsemiseksi, vaan lisäksi on uudistettava muun muassa elatusapusaatavan etuoikeutta ulosotossa ja suorituksen kohdentamista koskevat säännökset. Viiden vuoden vanhentumisaika, jota ei voida katkaista, on kuitenkin tässä esityksessä ehdotetun perintäjärjestelmän keskeisin tekijä ja sen varaan muut esitettävät ehdotukset rakentuvat.

Elatuslain 16 c §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan määräajoin suoritettavaan elatusapuun perustuva saatava vanhentuisi viiden vuoden kuluttua sitä kalenterivuotta seuraavan vuoden alusta, jonka aikana elatusapu on erääntynyt. Kertamaksuna suoritettava elatusapu vanhentuisi viiden vuoden kuluessa siitä, kun elatusapu on

erääntynyt maksettavaksi, mutta kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on tullut täysi-ikäiseksi. Viiden vuoden vanhentumisaikaa ei voitaisi katkaista. Lain-säädännössämme on eräitä muitakin yksityisoikeudellisia saatavia koskevia erityisvanhentumisaikoja, joita ei voida katkaista. Tällaisia ovat muun muassa eräät palkkaan liittyvät saatavat, vakuutusopimukseen perustuva korvausvaatimus ja huoneenvuokrasuh-teeseen perustuva saatava.

Viiden vuoden vanhentumisaika on riittävän pitkä myös niissä tilanteissa, joissa elatusvelvollisen taloudellinen tilanne myöhemmin esimerkiksi perinnön saamisen myötä oleellisesti paranisi. Jos elatusavun määrä on ollut esimerkiksi 600 markkaa kuukaudessa, merkitsee ehdotettu vanhentumisaika kaikkien elatusapuerien jäätyä vanhentumisajalta suorittamatta, että elatusvelvolliselta voidaan ulosmitata omaisuutta vanhojen rästien suorittamiseksi yli 40 000 markan edestä lasta kohden.

Viiden vuoden vanhentumisaika on perusteltu myös siinä mielessä, että saatava vanhentuisi lopullisesti silloin, kun elatusapuun aikaisemmin oikeutettu on 23-vuotias. Tämän ikäisen henkilön on yleensä edellytettävä kykenevän hankkimaan itse toimeentulonsa. Aikuistuneella lapsella saattaa tosin olla taloudellisesti tukalaa esimerkiksi opintolainojen hoitamisen, perheen perustamisen tai asunnon hankkimisen vuoksi. Elatusavun tarkoitus ei kuitenkaan ole toimia rahoituskeinona tällaisessa tilanteessa.

Lapsen edun kannalta nykyisellä 10 vuoden vanhentumisajalla ei ole ollut suurtakaan tosiasiallista merkitystä, koska sen jälkeen kun elatusapuerä on ollut erääntyneenä kolme vuotta, sitä ei ole voitu ulosmitata palkasta. Muusta omaisuudesta suorituksia on saatu vain satunnaisesti. Näin ollen voidaan jopa sanoa, että luopuminen kolmen vuoden rajoitussäännöstä palkan ulosmittauksessa merkitsee tosiasiallisesti vanhentumisajan pitenemistä kolmesta vuodesta lähes kuuteen vuoteen.

Elatusvelvollisen kannalta vanhentumisajan lyhentäminen ja vanhentumisen katkaistavuuden poistaminen merkitsisi järjestelmän huomattavaa selkeyttämistä nykytilaan nähden. Useissa tapauksissa elatusavun maksamatta jääminen on johtunut hyväksyttävästä tai ymmärrettävästä syystä, kuten elatusvelvollisen työttömyydestä tai sairaudesta. Näissä tapauksissa rästisaatavan jäämistä

elatusvelvollisen taloudelliseksi rasitukseksi mahdollisesti vuosikymmeniksi vielä senkin jälkeen kun lapsen elatusavun tarve on päätynyt, voidaan pitää kohtuuttomana.

Sitä, että vanhentumisaika olisi nimenomaan viisi vuotta, puoltaa myös järjestelmän yksinkertaistamispyrkimys. Perintäjärjestelmän yksinkertaistaminen edellyttää, että elatusapusaatavan ja takautumissaatavan vanhentumisaajat olisivat samanpituiset. Myös elatusvalakiehdotuksessa kunnan takautumissaatavan vanhentumisajaksi on ehdotettu nimenomaan viittä vuotta. Tätä on perusteltu ehdotuksessa muun muassa pyrkimyksellä suunnata elatusavun perintätoimet nykyistä tehokkaammin tulokselliseen perintään.

Jos vanhentumisaika olisi viittä vuotta pitempi, ei ilmeisesti olisi mahdollista myöskään säätää saatavan etuoikeusaikaa ulosmittauksessa yhdenmukaiseksi vanhentumisaajan kanssa. Jo se, että koko viiden vuoden elatusapu- ja kunnan takautumissaatavarästi olisi etuoikeutettua muihin saataviin nähden, merkitsee muiden saatavien aseman heikkenemistä. Suhteellisesti eniten heikkenisi sellaisten saatavien asema, joilla on lyhyt eikatkaistavissa oleva vanhentumisaika. Esimerkiksi verot ja sakot saattaisivat päästä vanhentumaan ilman, että niille olisi kertynyt suoritusta, koska kaikki kertyvät varat ovat menneet elatusavun ja takautumissaatavan sekä elatusavulle laskettavan viivästyskoron suoritukseksi. Yksityisoikeudelliset saatavat ovat kuitenkin pääosin sellaisia, että niillä on normaali 10 vuoden vanhentumisaika, joka voidaan katkaista. Yksityisoikeudelliset saatavat joutuisivat väistymään elatusapuun ja takautumissaatavaan nähden, mutta vain väliaikaisesti. Vakuussaatavat ovat myös aina vakuudesta perittävissä elatusavun ja takautumissaatavan olemassaolosta riippumatta.

Myös järjestelmän yksinkertaistamistavoite edellyttää siten elatusapu- ja takautumissaatavan kertakaikkista ja yhdenmukaista vanhentumista. Vanhentumisjärjestelmän uudistus ja sen myötä koko ehdotuksen perustavoitteet vesittyisivät, jos vanhentuminen voitaisiin katkaista. Tällöin nykyinen tilanne jatkuisi muutoin ennallaan, mutta kymmenen vuoden sijasta vanhentumisen vapaamuotoinen katkaiseminen tulisi suorittaa viiden vuoden välein. Tällöin ei myöskään olisi mahdollista toteuttaa etuoikeutta tai viivästyskorkoa koskevia uudistuksia ehdotetulla

tavalla.

Kun kukin elatusapuerä nykyisin myös vanhentuu itsenäisesti, edellyttää vanhentumisen estäminen velkojalta erityistä huolenpitoa, koska saatavan perittävyttä joudutaan tarkastelemaan kunkin erän osalta erikseen. Säännös, jonka mukaan vanhentumista tarkasteltaisiin kunkin yksittäisen elatusapuerän sijasta pitemmältä ajanjaksolta, merkitsisi tässä suhteessa helpotusta niin velkojalle kuin perintää hoitaville viranomaisillekin.

Sellainen vanhentumismalli, jossa kaikki saman kalenterivuoden aikana erääntyneet yksittäiset erät vanhentuivat samasta ajankohdasta lukien, olisi kaikkien osapuolten kannalta nykyistä tarkoituksenmukaisempi. Tämän vuoksi elatuslain 16 c §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan yksittäisten elatusapuerien erillisvanhentumisen sijasta kaikki saman kalenterivuoden aikana erääntyvät erät vanhentuivat yhdessä seuraavan vuoden alusta. Tämä merkitsisi sitä, että vanhin yksittäinen rästissä oleva elatusapuerä, joka vielä olisi perittävissä, olisi lähes kuusi vuotta vanha.

Palkan ulosmittaus elatusavun suorittamiseksi

Lapsen elatusavun perimistä palkan ulosmittauksessa on rajoittanut ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin säännös siitä, että ulosmittausta ei saa toimittaa sellaisen pykälän 2 momentissa tarkoitetun lapselle tulevan elatusavun perimiseksi, jonka erääntymisestä on kulunut enemmän kuin kolme vuotta.

Kolmen vuoden rajoitus palkan ulosmittauksessa on elatusvelvollisen suojasäännös. Se on osa nykyistä järjestelmää, jossa elatusavun vanhentuminen voidaan katkaista ja jossa palkasta voidaan elatusavun perimiseksi ulosmitata normaalia suurempi määrä. On tarvittu jonkinlainen "todellinen vanhentumissäännös" tehokkaimman ulosoton muodon eli palkan ulosmittauksen osalle.

Esityksessä ehdotetaan, että kolmen vuoden aikarajoitus poistettaisiin ulosottolaista, jolloin elatusapu olisi ulosmitattavissa palkasta koko vanhentumisaikansa. Tämä edesauttaisi oleellisesti perinnän painopisteen siirtämistä elatusapuun oikeutetun lapsuus- ja nuoruusaikaan, jolloin hänen elatuksen tarpeensa on ajankohtainen. Samalla palkan ulosmittauksen salliminen nykyistä vanhemmista rästeistä toimisi vastapainona yleisen vanhentumisaajan lyhentämiselle. Koska pal-

kan ja siihen rinnastettavan tulon ulosmittaaminen on merkittävin täytäntöönpanon muoto elatusapujen kertymien kannalta, sitä koskevat tehostamistoimet ovat ratkaisevassa asemassa.

Palkan ulosmittaus viiden vuoden rästien suorittamiseksi saattaa merkitä suhteellisen ankaraa täytäntöönpanoa elatusvelvollisen kannalta ottaen huomioon, että palkasta voidaan ulosmitata normaalia suurempi osa eikä ulosottolain 4 luvun 6 a §:n 2 momentissa tarkoitettuja vapaakuukausia myönnetä. Asetuksen mukainen suojaosuus velalliselle on kuitenkin aina jätävä. Jos elatusvelvollisen maksukyky on sairauden, työttömyyden tai muun erityisen syyn vuoksi olennaisesti vähentynyt, nämä seikat voidaan ottaa huomioon ulosmittavan palkan osaa määrättäessä ulosottolain 4 luvun 6 a §:n 1 momentin nojalla. Kun elatusvelvollinen toisaalta vapautuu lopullisesti vanhoista rästeistä lapsen ollessa 23 vuotias, kolmen vuoden rajoitussäännön pidentämistä vanhentumisaikaa vastaavaksi ei voitane pitää elatusvelvollisena kannalta kokonaisuutena kohtuuttomana.

Luopuminen kolmen vuoden rajoitussäännöstä merkitsisi sitä, että velallisen palkasta voitaisiin periä enimmillään lähes kuuden vuoden elatusapusaatava. Silloin kun elatusapua jää jatkuvasti rästiin, jatkuisi ankara palkan ulosmittaus koko elatusapuun oikeutetun lapsuus- ja nuoruusajan. Elatusvelvollisen palkasta voitaisiin ulosmitata nykyisen 21 vuoden ikärajan sijasta vielä 23-vuotiaalle henkilölle tulevaa elatusapua, sille kertynyttä viivästyskorkoa ja kunnan maksamaan elatustukeen perustuvaa kunnan takautumissaatavaa.

Etu oikeus

Säännöksissä, jotka koskevat elatusapusaatavan ja kunnan takautumissaatavan etuoikeutta ulosotossa, asetetaan elatusapu- ja kunnan takautumissaatava keskenään erilaiseen etuoikeusasemaan. Käytännössä tätä ei usein kuitenkaan ole pystytty toteuttamaan, vaan tosiasiallisesti myös kunnan takautumissaatavalle on jouduttu antamaan sama etuoikeus kuin elatusavulle eli koko ulosototeitse kertynyt suoritus on jaettu lapsen ja kunnan osuuden kesken elatusturvallain mukaisesti.

Nykyistä järjestelmää, jossa kunnan takautumissaatavalla ei periaatteessa ole etuo-

ikeutta, voidaan perustella sillä, että kunnalla ei ole samanlaista tarvetta kuin lapsella saada saatavansa perityksi ennen muita velkojia. Toisaalta kunnan takautumissaatava on kuitenkin osa elatusapua. Muut velkojat voivat lähteä siitä, että koko elatusavun määrä on etuoikeutettua. Tällöin heidän jako-osuutensa suuruus ei olisi riippuvainen siitä satumanvaraisesta seikasta, onko lapsi saanut elatustukea.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi maksunsaantilain 4 §:ää niin, että määräajoin suoritettavaan elatusapuun perustuvilla saatavilla olisi pykälän mukainen etuoikeus konkurssissa ja ulosmittauksessa. Säännös koskisi sekä varsinaista elatusapua että elatus-tuen maksamiseen perustuvaa kunnan takautumissaatavaa. Näiden saatavien keskinäinen suhde puolestaan määräytyisi elatusturvalakiehdotukseen otettavan jakosäännöksen perusteella.

Etu oikeutta koskeva aika ehdotetaan säädettäväksi vanhentumisaikaa vastaavaksi eli viideksi vuodeksi. Vanhin etuoikeuden saava elatusapu- tai -tukierä voisi siten olla lähes kuusi vuotta vanha. Uudistuksen jälkeen elatusapu- ja takautumissaatava sekä elatusapusaatavalle kertynyt viivästyskorko voitaisiin periä konkurssissa ja ulosmittauksin samalla etuoikeudella koko saatavan vanhentumisaajan.

Elatusapuun perustuvien saatavien yhtenäisestä etuoikeudesta ja maksunsaantilain 4 §:ään ehdotetusta säännöksestä, jonka mukaan koko kertymä jaetaan elatusturvallain mukaisesti, seuraa, että ulosottoviranomaisen ei tarvitsisi enää tilittää suoraan lapselle osaa kertymästä. Tarkoitus on, että ulosottomies tilittäisi kertymän kunnan asianomaiselle viranomaiselle kokonaisuudessaan, ja viranomainen huolehtisi sen jakamisesta lapsen ja kunnan saatavan kesken. Ulosottoviranomaisen tulisi seurata kokonaisuutena eli lapselle tulevan elatusavun, sille lasketun viivästyskoron ja kunnan takautumissaatavan yhteismäärän kertymistä. Koska kalenterivuoden kuluessa elatusapuerät eivät vanhennu itsenäisesti, riittäisi, että vuoden vaihteessa sosiaaliviranomaiset tekisivät ulosottoviranomaisille tilin siitä, miten menneen vuoden suoritukset on kohdennettu eli mikä on uusi kokonaisuutena vanhentuminen huomioon ottaen.

Jos elatusapuun oikeutettu tai hänen edustajansa itse hakee elatusavun ulosmittaamista, ensisijaisesti hänen velvollisuutenaan oli-

si esittää tarvittavat laskelmat ja asiakirjat. Tällöin tilanne on ulosottomiehen kannalta kuitenkin siinä mielessä yksinkertaisempi, että perittävänä voi olla vain varsinaista elatusapua. Näin ollen ulosottomies ei joutuisi soveltamaan elatusturvalain jakosääntöä. Tällöin myöskin kertyvät varat luonnollisesti tilitetään suoraan hakijalle.

Kertasuorituksena maksettavan elatusavun osalta ehdotetaan, että se säilyisi etuoikeudettomana. Tällainen elatusapu on luonteeltaan poikkeuksellinen ja käytännössä harvinainen. Kertasuoritteinen elatusapu tulee kyseeseen useimmiten tilanteissa, jossa vanhemmalla on käytettävissään elatusapuun tarvittavat varat kertamaksua vahvistettaessa, mutta hänen kykynsä maksaa määräajoin erääntyvää elatusapua tulevaisuudessa on epävarma. Kertamaksu palvelee tällöin lapsen etua. Kertasuoritteinen elatusapu ei näissä tilanteissa ole lapsen elatusturvan kannalta samalla tavoin ongelmallinen kuin määräajoin suoritettava elatusapu, joten sen osalta ei myöskään ole samanlaista tarvetta varmistaa etuoikeussäännöksiin lapsen elatusavun saantia. Kertasuoritteinen elatusapu voi olla määrältään niin suuri, että se estäisi konkurssissa ja ulosotossa varojen kertymisen muiden velkojien saataville kokonaan. Tätä mahdollisuutta taas on pidettävä muiden velkojien kannalta kohtuuttomana.

Konkurssisäännön 10 §:n 4 momentin mukaan lapselle tulevan, maksunsaantilain mukaan etuoikeutetun elatusavun perimiseksi voidaan palkasta, eläkkeestä ja elinkeinotulosta toimittaa ulosmittaus konkurssin estämättä. Konkurssisäännön 45 §:n 2 momentin mukaan velalliselle maksettavasta palkasta, eläkkeestä ja elinkeinotulosta tulee konkursipesälle niin suuri osa kuin siitä voidaan ulosmitata sen jälkeen kun tästä määrästä on erotettu lapselle ulosmitattu elatusapu. Näitä säännöksiä ei ehdoteta muutettaviksi. Tämä merkitsee, että säännöksissä tarkoitettu tulo voidaan maksunsaantilain 4 §:n muuttamisen jälkeen ulosmitata sellaisen elatusavun, sille laskettavan viivästyskoron sekä kunnan takautumissaatavan suorittamiseksi, joka on lain tarkoittamalla tavalla etuoikeutettua.

Kertyneiden suoritusten kohdentaminen

Edellä alajaksossa 2.3. on käsitelty nykyisen suoritusten kohdentamisjärjestelmän aiheuttamia ongelmia. Kohdentamiseen liitty-

vät tekniset vaikeudet lisääntyisivät oleellisesti, jos rästiin jääneille elatusapuerille yleisesti laskettaisiin viivästyskorkoa. Tällöin suoritusten kohdentaminen toisaalta elatusavun ja kunnan takautumissaatavan kesken ja toisaalta elatusavun pääoman ja viivästyskoron kesken olisi vaikeaa, vaikka vanhentumisaikaa samalla lyhennettäisiin.

Jos rästieriä on useita kymmeniä, osa ongelmista säilyisi myös velallisen optio-oikeuden vuoksi. Voimassa olevan elatustukijärjestelmän mukaan jos lapselle on päätetty maksaa elatustukea, oikeus elatusavun perimiseen siirtyy kunnan toimitelmelle siihen saakka, kun elatustuki on tullut kokonaisuudessaan maksetuksi. Tämän kanssa olisi ristiriidassa se, jos velallinen voisi määrätä vapaaehtoisen suoritusten kohdentamisesta. Kauppakaaren mukainen optio-oikeus merkitsisi perintätointen kannalta velvollisuutta seurata, mikä saatavaeristä kulloinkin on suorittamatta. Jos elatusvelvolliselta peritään elatusapua ulosototeitse vanhimman saatavaerän suoritukseksi, ja hän suorittaa samanaikaisesti vapaaehtoisesti maksuja optio-oikeuttaan käyttäen, saattaa seurauksena olla epäselvyyttä siitä, mikä erä kulloinkin on rästissä. Epäselvyys korostuisi, jos elatusapurästistä säädetään korollisiksi.

Elatusapujen perintäjärjestelmän yksinkertaistamiseksi ehdotetaan elatuslain 16 a §:ään otettavaksi säännös, jonka mukaan elatusvelvolliselta elatusapurästien suoritukseksi kertyvät varat on, siitä riippumatta, kertykö suoritus vapaaehtoisen maksun vai ulosmittauksen perusteella, aina kohdennettava ajallisesti vanhimman perimiskelpoisen saatavaerän suoritukseksi. Tämä säännös olisi erityissäännöksenä ensisijainen suhteessa kauppakaaren optio-oikeutta koskevaan säännökseen.

Vuoden saatavakokonaisuuksiin perustuva vanhentumissäännös edellyttää vastaavasti, että samaa periaatetta noudatetaan myös kohdennettaessa elatusvelvolliselta saatuja suorituksia. Tämän mukaisesti kunakin kalenterivuotena erääntynyt määrä olisi myös kohdentamisen kannalta yksi kokonaisuus. Niin kauan kuin aikaisemman kalenterivuoden aikana erääntynyttä elatusapua on suoritamatta, kertyvää suoritusta ei ehdotuksen mukaan voida kohdentaa myöhemmän kalenterivuotena erääntyneen elatusavun suoritukseksi. Ratkaisevaa on se kunkin kalenterivuoden päättyessä oleva elatusavun kokonaismäärä, joka on siltä vuodelta suoritta-

matta. Jos erääntynyttä elatusapua on suoritamatta vain yhdeltä kalenterivuodelta, olisi kertyvät varat kohdennettava yksittäisille erääntyneille elatusapuerille aikajärjestyksessä.

Kohdentamissäännösten avulla voidaan paitsi pitää yllä järjestystä kirjanpidossa, myös varmistua siitä, että elatusapusaatava lyhentyi siinä järjestyksessä, jossa se uhkaa vanhentua. Ehdotetun kertakaikkisen vanhentumisajan myötä tämä näkökohta on aikaisempaa merkityksellisempi.

Kohdentaminen on tekninen menetelmä seurata rästien kertymistä ja ehkäistä vanhentumista. Kohdentaminen ei vaikuta viivästyskoron laskemiseen, joka perustuu todellisiin suoritusajankohtiin. Viivästyskoron määräytymisestä tosiasiallisesti kunkin kalenterikauden lopussa suorittamatta olevan elatusavun perusteella tehdään selkoa jäljempänä. Siitä huolimatta, että kuluvan vuoden suorituksia kohdennetaan aikaisemmalle vuodelle, kohdentamisella ei ole vaikutusta aikaisemmalta ajalta kertyneen viivästyskoron määrään.

Viivästyskorko

Esityksessä ehdotetaan, että elatuslaissa tarkoitettuun määräajoin suoritettavaan elatusapuun perustuva saatava saatetaan uudeleen korkolain piiriin, jolloin se tuottaisi korkolain mukaisesti viivästyskorkoa. Korkolaista ehdotetaan tästä syystä poistettavaksi tällaisen elatusavun korottomuutta koskeva säännös. Kertamaksuna suoritettava elatusapu kuuluu jo nykyisinkin korkolain soveltamisalaan eikä tältä osin ehdoteta muutoksia.

Korkolain 1 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan lakia ei sovelleta kunnan takautumissaatavaan, joka perustuu elatusturvalain nojalla lapselle maksettuun elatustukeen. Takautumissaatava pysyisi siten korottomana. Silloin kun elatusavun suorittamatta jääminen johtuu maksuhaluttomuudesta, riittänee varsinaisen elatusapusaatavan korollisuus tehosteeksi. Nykyisen korkokannan mukainen viivästyskorko kunnan takautumissaatavalle saattaisi olla elatusvelvollisen kannalta liian ankara. Kunnan saatavan korottomuutta on mahdollista kompensoida kuntiin nähden elatusturvalakiin otettavan jakosäännöksen avulla.

Varsinaisen elatusapusaatavan korollisuus-

delle ei ole mitään periaatteellista estettä. Se seikka, että elatusapu on yleensä sidottu myös indeksiin, on viivästyskorollisuudesta erillinen kysymys. Indeksisidonnaisuuden tarkoituksena on kompensoida yleisen kustannustason nousua elatusavun määrää nostamalla. Viivästyskorollisuus sen sijaan on seurausta maksuvelvollisuuden laiminlyönnistä.

Erääntynyt elatusapusaatava on velkojan kannalta varallisuus oikeus, joka rinnastuu korkolaissa tarkoitettuun rahavelkaan. Elatusapusaatavalle laskettava viivästyskorko voidaan puoltaa juuri sillä seikalla, että tällainen saatava ei rahamääräisen luonteensa puolesta eroa muista elatusvelvollisen veloista. Nykyjärjestelmässä elatusvelvollisen kannalta on ollut taloudellisesti tarkoituksenmukaisempaa maksaa esimerkiksi kulutusluottoa kuin elatusvelkaa, koska elatusvelan jääminen rästiin ei ole aiheuttanut hänelle koron muodossa ylimääräistä taloudellista rasitusta.

Elatusavun korollisuus ei myöskään olisi velallisen kannalta oikeuspoliittisesti kohtuuton ratkaisu, etenkin jos korollisuus rajataan vain varsinaiseen elatusapusaatavaan ja korollisuuden vastapainona vanhentumisaikaa samalla lyhennetään ja säädetään korko pääomaan nähden toissijaiseksi. Tällä tavoin menetellen viivästyskorosta ei tule kohtuutonta lisärasitusta maksukyvyttömille velallisille. Sen sijaan maksuhaluttomille velallisille, joilla saattaa olla suhteellisen hyvät tulot, viivästyskorko merkitsisi todellista taloudellista tehostetta suorittaa elatusapu lapselle ajallaan.

Elatusapusaatavan korollisuus ei ilmeisesti olisi, jos muut esityksen mukaiset uudistukset ja erityisesti ehdotettu varojen kohdentamissäännös samalla toteutetaan, enää myöskään perintäteknisesti ylivoimainen ongelma. Näistä syistä elatuslain 16 b §:ään ehdotetaan otettavaksi elatusapusaatavan korollisuutta koskeva säännös. Sen mukainen koron laskentamalli perustuu kunakin kalenterivuonna kuukausittain suorittamatta olevan elatusapurästin keskimääräiseen suuruuteen kuukauden viimeisenä päivänä (*keskisaldo*). Tältä osin ehdotettava laskentamalli muistuttaa eräissä pankeissa noudatettavaa laskentatapaa, jossa pankin maksama korko talletukselle määräytyy tallettajan tilillä olevan keskimääräisen kuukausi- tai vuosisaldon mukaan.

Ehdotetussa laskentamallissa viivästyskor-

koa ei laskettaisi normaaliin tapaan päiville vaan täysille kuukausille. Vieläkin yksinkertaisempaa olisi laskea korkoa vuoden lopussa olevalle kokonaismäärälle. Tämä laskentatapa olisi kuitenkin niissä tapauksissa, joissa rästi on kertynyt vuoden aikana epätasaisesti, johtanut tilanteesta riippuen merkittävästi erilaisiin lopputuloksiin verrattuna korkolain mukaan laskettavaan korkoon. Etenkin nykyisellä korkokannalla viivästyskorko olisi yksittäistapauksissa saattanut muodostua kohtuuttoman korkeaksi, ja joissakin tapauksissa viivästyskorkoa ei kertyisi lainkaan.

Ehdotettu laskentamalli perustuu siihen lähtökohtaan, että elatusapurästin kokonaismäärä saattaa kalenterivuoden aikana vaihdella suuresti. Vuotuisen elatusapurästin suuruuteen vaikuttavat edelliseltä vuodelta siirtyvä rästi, asianomaisena kalenterivuonna syntyvä uusi rästi sekä elatusvelvolliselta kertyvät suoritukset. Elatusapusaatavan määrä kunkin vuoden alussa on edellisen vuoden viimeisen päivän elatusapurästin suuruinen. Jos kalenterivuoden aikana jää suorittamatta uusia elatusapueriä, rästin määrä luonnollisesti kasvaa. Suoritukset puolestaan vähentävät rästin määrää. Jos lapselle maksetaan kunnan varoista elatustukea, myös elatustuki vaikuttaa lapsen oman elatusapusaatavan määrään. Tämä johtuu siitä, että lapsella on oikeus saada elatusapu vain siltä osin kuin se ylittää maksetun elatustuen määrän. Elatustukea vastaavalta osalta oikeus elatusapuun on siirtynyt kunnalle. Tämän vuoksi kuukauden aikana erääntynyt, mutta suorittamatta jäänyt elatusapuerä otettaisiin kuukauden viimeisen päivän saldoa laskettaessa huomioon vain siltä osin kuin se ylittää kyseiseltä kuukaudelta maksetun elatustuen määrän.

Laskentamalli noudattaa korkolain perusajatusta koron "juoksemisesta". Siitä huolimatta, että korko laskettaisiin keskisaldon mukaisesti ja kultakin kalenterivuodelta erikseen, näkyisi koron juokseminen siinä, että edellisen kalenterikuukauden loppusaldo vaikuttaa seuraavan kuukauden alku- ja loppusaldoon ja siten laskettavaan viivästyskorkoon. Jokainen rästiin jäänyt erä ja toisaalta jokainen suoritus, joksi lasketaan koron kanalta myös maksettu elatustuki, näkyy tätä kautta myös seuraavien kuukausien keskisaldossa.

Sen sijaan ehdotettu laskentamalli poikkeaa korkolaista siinä, että korkoa ei lasketa

päiväkohtaisesti. Korkolain mukaan esimerkiksi tilanteessa, jossa saatavan pääoma muuttuu lyhennyksen vuoksi, aikaisemmalle pääomalle jouduttaisiin laskemaan viivästyskorko lyhennyksen maksupäivään saakka ja tästä eteenpäin uudelle lyhennetylle pääomalle. Vastaavasti uusi erääntynyt mutta suorittamatta jäänyt elatusapuerä lisäisi saatavan pääomamäärää. Uudelle pääoman määrälle jouduttaisiin laskemaan viivästyskorko kyseisen elatusapuerän eräpäivästä siihen päivään asti, kun uusi rästin määrää vähentävä suoritus tai uusi suorittamatta jäävä elatusapuerä muuttavat pääomamäärää. Näitä laskutoimituksia jouduttaisiin tekemään yleensä lukuisia.

Laskutoimitusten määrää tosin voitaisiin useissa tapauksissa supistaa laskemalla korkoa yksittäisten elatusapuerien sijasta kulloisellekin elatusapusaatavan kokonaispääomamäärälle. Tällöin seurattaisiin vain yhtä muuttuvaa pääomamäärää. Jos esimerkiksi kalenterivuoden aikana erääntyisi 12 elatusapuerää, jotka kaikki jäisivät suorittamatta ja elatusapuun oikeutetulle suoritettaisiin tämän vuoksi elatustukea 12 kuukaudelta, minkä lisäksi elatusvelvolliselta kertyisi ulosoton kautta kuukausittain elatusapusuorituksia, jouduttaisiin tässäkin laskentamallissa kuitenkin ottamaan viivästyskorkoa laskettaessa huomioon vuoden aikana 36 tapahtumaa.

Korkolain mukaista velan eräpäivää määrättäessä jouduttaisiin lisäksi huomioimaan yleissäännöksenä pidetty velkakirjalain (622/1947) 5 §:n 2 momentti. Sen mukaan jos velan erääntymispäivä sattuu muun muassa pyhäpäiväksi tai arkilauantaiksi, pidetään seuraavaa muuta arkipäivää erääntymispäivänä. Säännöksen edellyttämä tarkistusmenettely aiheuttaa päiväkohtaisessa viivästyskoron laskemisessa lisätyötä. Ehdotetussa mallissa tarkistuksien tarve sen sijaan on tuntuvasti vähäisempi.

Korkolain mukaista viivästyskorkoa laskettaessa on niin ikään otettava huomioon korkolain 10 §:n säännökset. Milloin velkaa ei ole voitu velkojasta johtuvasta syystä maksaa oikeassa ajassa, velallinen ei ole velvollinen eräpäivän jälkeen maksamaan korkoa pitemmältä ajalta kuin siitä päivästä, jona este on velallisen tietien lakannut. Myöskin ylivoimaiset esteet poistuisivat yleensä korottomien päivien aikana.

Kun elatusapu suoritetaan yleensä tilisiirron avulla, saattaa viivästyskoron suhteen

herätä kysymys siitä, milloin suorituksen on katsottava tapahtuneen. Silloin kun oikeus elatusavun perimiseen kuuluu kunnan viranomaiselle, kysymys suorituspäivän merkityksestä viivästyskoron kertymisen kannalta tulisi korkolain mukaisessa järjestelmässä ilmeisesti esille säännönmukaisesti. Elatusvelvollinen ei liene velvollinen maksamaan korkoa niiltä päiviltä, jolloin hänen suorittamansa varat ovat olleet ulosotto- ja sosiaali- viranomaisten tilillä. Ehdotetussa mallissa viivästyskoron alkaisi kertyä vasta, kun elatusapua ei ole erääntymiskuukauden loppuun mennessä suoritettu. Useimmissa tapauksissa tilisiirtoihin kulunut aika mahtuu tähän viivästyskorottomaan aikaan. Täten koronlaskussa ei yleensä jouduttaisi tarkistamaan todellisia maksupäiviä.

Ehdotuksessa on otettu huomioon se tosiasiallinen tilanne, että perittäessä elatusapua ulosottotoimin varat voidaan tilittää elatusavun saajalle vasta elatusapuerän eräpäivän jälkeen. Elatusapu ja myös elatuskuki kertyvät siten yleensä kuukausittain takapainotteisesti. Tästä seuraa, että viivästyskoron määrääntymiseen vaikuttavia tekijöitä on kuukausittain todennäköisesti useita ja laskutoimitukset työläitä, koska ne edellyttävät manuaalisia tarkistustoimia myös silloin, kun koron laskemiseen voidaan käyttää atk-ohjelmaa.

Sen sijaan ehdotetussa laskentamallissa kalenterikuukauden aikana tapahtuvat elatusavun kokonaisrätin määrään vaikuttavat tapahtumat otetaan huomioon taannehtivasti laskettaessa kalenterikuukauden viimeisen päivän mukaista velkasaldoa.

Ehdotettu laskentamalli ei edellytä tietokoneohjelman käyttämistä, vaan viivästyskoron on suhteellisen yksinkertaisesti laskettavissa myös manuaalisesti.

Ehdotetussa laskentamallissa viivästyskoron ei laskettaisi tapahtumakohtaisesti, vaan kalenterivuoden ajalta kunkin kuukauden lopussa suorittamatta olevien saatavamäärien perusteella. Kunkin kalenterikuukauden viimeisen päivän mukaiset saatavan pääomamäärät laskettaisiin kalenterivuoden ajalta yhteen ja jaettaisiin niiden kuukausien lukumäärällä, joiden viimeisenä päivänä elatusapua on ollut suorittamatta.

Jos elatusapu on määrätty tai sovittu maksettavaksi kuukausittain etukäteen, elatusvelvollisella olisi oikeus suorittaa elatusapu ilman viivästyskorkoseuraamusta sen kuukauden loppuun saakka, jolta maksettavasta elatusavusta on ollut kysymys.

Jos suoritusta ei tänä aikana kuitenkaan tapahdu, rästiin jäänyt elatusapuerä otetaan huomioon laskettaessa viivästyskorkoa kyseisen kuukauden elatusapurästellä. Jos kuukausittaisen elatusavun eräpäiväksi taas on nimenomaisesti määrätty tai sovittu tietty kalenteripäivä kuukauden aikana, elatusapuerälle ei laskettaisi viivästyskorkoa, jos se suoritetaan ennen kyseistä kalenterikuukautta seuraavan kuukauden loppuun. Laskentatavasta tehdään tarkemmin selkoa esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Säännöstä muotoiltaessa on pyritty löytämään yksinkertainen laskentamalli, jossa elatusapuun oikeutetun ja elatusvelvollisen edut on otettu huomioon mahdollisimman oikeudenmukaisella tavalla.

Elatuslakiin lisättäväksi ehdotetun 16 b §:n 1 momentin mukaan viivästyskoron laskettaisiin kalenterivuositain kunkin vuoden keskisaldolle erikseen. Tämä tarkoittaa, että kunkin vuoden keskisaldon mukainen elatusapurästi tuottaa viivästyskorkoa vain kyseiseltä kalenterivuodelta. Seuraavan kalenterivuoden viivästyskoron laskettaisiin tuon vuoden keskisaldolle. Ehdotettu säännös, jonka mukaan viivästyskorkorästejä käsitellään vuoden kokonaisuuksina, on järjestelmän toimivuuden kannalta olennainen. Säännöksessä ehdotetun laskentamallin avulla voidaan suhteellisen helposti seurata kunakin kalenterivuonna syntyvän uuden viivästyskorkorästin määrää.

Ehdotuksessa tarkoitettu viivästyskoron tulisi suoritettavaksi vasta sen jälkeen kun elatusavun pääoma on suoritettu. Sen sijaan kunnan takautumissaatavaa saattaa tällöin vielä olla rästissä. Viivästyskoron voidaan kuitenkin heti vuoden päätyttyä laskea valmiiksi, vaikka pääomaa olisikin suorittamatta. Kultakin vuodelta ovat sen päättymisen jälkeen tiedossa kaikki ne tapahtumat, joiden perusteella keskisaldo määräytyy. Sillä seikalla, että myöhempiä suorituksia kohdenneetaan ehdotetun 16 a §:n nojalla tälle samalle vuodelle, ei ole merkitystä viivästyskoron laskemisen kannalta.

Viivästyskoron toissijaisuudesta pääomaan nähden seuraa, että korkosaatavan ulosmittausta toimitettaessa viivästyskoron laskemisen perusteena olevat seikat ovat täsmällisesti tiedossa. Selvityksen esittäminen näistä seikoista on ulosmittauksen hakijan velvollisuutena. Jos ulosmittausta on hakenut kunnan viranomainen, on perusteltua edellyttää, että viivästyskorkosaatava ilmoitetaan hake-

muksessa tarkkamääräisenä. Jos ulosmittaus-
ta sen sijaan hakee elatusapuun oikeutettu tai
hänen edustajansa itse, ulosottomies voi hy-
vän ulosottotavan asettamissa rajoissa joutua
suorittamaan viivästyskoron määrän selvit-
tämiseksi laskutoimituksia. Koska tällöinkin
kaikkien koron määrään vaikuttavien seikko-
jen tulee ilmetä hakemuksesta tai sen perus-
teena olevista asiakirjoista, laskutoimitusis-
ta ei voida aiheutua kohtuuttomia vaikeuk-
sia.

Edellä selostettua laskentamallia voitaisiin
soveltaa myös siinä tapauksessa, että ela-
tusapusaatava suoritetaan kokonaan jo saman
kalenterivuoden aikana, jona se on eräänty-
nyt maksettavaksi. Sama koskee tilannetta,
jossa elatusapusaatava tulee loppuun suorit-
etuksi kesken kalenterivuotta. Molemmissa
tapauksissa selvitetään, mikä on ollut ela-
tusapusaatavan suuruus kyseisen vajaan
jääneen kalenterivuoden kunkin kuukauden
viimeisenä päivänä ja näiden kuukausisaldo-
jen summa jaetaan niiden täysien kalenteri-
kuukausien määrällä, joiden lopussa ela-
tusapua on ollut suoritettuna. Viivästyskor-
ko lasketaan näin saadulle keskisaldolle mai-
nittujen täysien kalenterikuukausien ajalta.

Viivästyskorko kultakin kalenterivuodelta
olisi perittävä elatusavun erääntymisvuotta
seuraavan viidennen kalenterivuoden lop-
puun mennessä uhalla, että oikeus maksun
saamiseen on menetetty. Tämän mukaisesti
elatusapusaatava ja sille laskettava viivästys-
korko vanhentuisivat samassa ajassa.

Jos sekä elatusapu että sille kertynyt vii-
västyskorko on suoritamatta, elatusvelvolli-
selta tuleva suoritus kohdennettaisiin elatus-
lakiin lisättäväksi ehdotetun 16 b §:n 2 mo-
mentin mukaan ensisijaisesti pääomalle. Ehd-
otettu säännös poikkeaa kauppakaaren 9
luvun 5 §:n pääsäännöstä, jonka mukaan
kertyvä suoritus on kohdennettava ensisijai-
sesti korolle. Suorituksen kohdentamista en-
sin pääomalle voidaan kuitenkin elat-
usapusaatavan osalta perustella erityisesti
elatusavun luonteella helposti kasaantuvana
saatavana. Velallisen kannalta on kohtuullis-
ta, että suoritus vähennettäisiin pääomasta,
koska pääomaa yleensä kertyy koko ajan
lisää. Jos suoritus pienentää korkoa tuottavaa
pääomaa, olisi tällaisella kohdentamisella
usein myös velallista suorituksiin motivoiva
vaikutus.

Ehdotettu kohdentamissäännös yhdessä
elatusapusaatavaa ja sille kertyvää viivästys-
korkoa koskevan erityisvanhentumisajan

kanssa vaikuttaa myös siihen, että kokonais-
tilanne ei pääse muodostumaan maksukyvyt-
tömlle velallisille kohtuuttomaksi, koska
viivästyskorkosaatava vanhennee suhteellisen
nopeasti. Maksukykyisen velallisen osalta
taas jo pelkkä viivästyskorkoseuraamus
useimmiten toimii riittävänä motiivina suo-
rittaa elatusapu siitä riippumatta, onko vii-
västyskorko pääomaan nähden ensisijaista
vai ei.

Muut ehdotukset

*Elatusvelvollisuuden päättymistä ja ela-
tusavun alentamista koskevan tuomion nou-
dattaminen.* Elatusavun ja kunnan takautu-
missaatavan perintäjärjestelmään liittyvien
uudistusten lisäksi esityksessä ehdotetaan
myös muutoksia elatusapua koskevan vaati-
muksen tuomioistuinkäsittelyyn.

Elatuslain 16 §:n 1 momentin mukaan tuo-
mio, jolla on velvoitettu suorittamaan ela-
tusapua tai jolla elatusavun määrää on koro-
tettu, voidaan panna täytäntöön jo ennen
tuomion lainvoimaiseksi tulemistä. Sen si-
jaan tuomiota, jolla velvollisuus suorittaa
elatusapua on määrätty päättymään tai ela-
tusavun määrää on alennettu, on noudatetta-
va vasta tuomion saatua lainvoiman. Maini-
tun lain 12 §:n mukaan tuomioistuimen on
kuitenkin määrätessään, että sopimuksella tai
tuomiolla aikaisemmin vahvistettu velvolli-
suus suorittaa elatusapua lakkaa tai että ela-
tusavun määrää alennetaan, samalla harkitta-
va, onko kanteen vireille panon jälkeen suo-
ritetut elatusavut tai osa niistä palautettava.
Lain perustelujen (HE 90/1974 vp) mukaan
palauttamisvelvollisuus ei saa kuitenkaan
vaarantaa lapsen toimeentuloa.

Ääritapauksissa lainvoimaista ratkaisua
saatetaan joutua odottelemaan jopa vuosia.
Elatusvelvollisen kannalta tällaista mahdolli-
suutta voidaan pitää ainakin joissakin ta-
pauksissa kohtuuttomana. Elatusvelvollisen
oikeus saada perityksi elatusavun saajalta
takaisin mahdollisesti liikaa suorittamansa
määrä tai osa siitä ei kaikissa tapauksissa ole
riittävä keino turvaamaan hänen oikeutensa.
Kun kysymys elatusvelvollisuuden oikeuspe-
rusteesta tai elatusavun määrän liiallisuudesta
on ratkaistu tuomioistuimen päätöksellä,
tilanne rinnastuu oikeudenkäyntiin, jonka
seurauksena elatusvelvollisuus on määrätty
tai elatusavun määrää korotettu. Tämän
vuoksi on perusteltua katsoa, että tilanteita
tulisi myös tuomion täytäntöönpanon ja nou-

datettavuuden kannalta tarkastella samalla tavoin.

Elatusturvalakiehdotuksessa on lähdetty siitä, että jos lapselle maksetaan elatustukea, kunnan toimielimellä olisi oikeus ajaa kannetta myös elatusavun määrän alentamiseksi. Jos elatusavun määrää alennetaan, se voi vaikuttaa myös siihen, että tarve elatustuen maksamiseen vähenee. Jotta elatusavun alentamisella olisi tarkoitettu vaikutus, alennettua elatusapua koskevaa tuomiota tulisi voida noudattaa mahdollisimman aikaisesta ajankohdasta lukien. Myös tämä puoltaa mahdollisuutta määrätä elatusavun alentamista koskeva päätös noudatettavaksi jo ennen sen lainvoimaiseksi tulemistä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotetaan, että myös tuomiota, jossa velvollisuus suorittaa elatusapua määrätään lakkaamaan tai elatusavun määrää alennetaan, on heti noudatettava, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa eli jo ennen sen lainvoimaiseksi tulemistä. Tarvittavan jouston aikaansaamiseksi esimerkiksi tilanteissa, joissa elatusvelvollinen itse on halukas maksamaan elatusapua välttääkseen mahdollisen lisäsuoritusvelvollisuuden, tuomioistuimella kuitenkin olisi oikeus yksittäistapauksessa määrätä, että tuomiota on noudatettava vasta sen saatua lainvoiman. Tältä osin on lisäksi voimassa, mitä muualla säädetään ylemmän tuomioistuimen mahdollisuudesta määrätä täytäntöönpano keskeytymään.

Tuomioistuimen mahdollisuus määrätä, että tuomiota on noudatettava jo ennen sen lainvoimaiseksi tulemistä, vähentäneen niiden tapausten määrää, joissa on tarpeen antaa mainituissa 12 §:ssä tarkoitettu määräys elatusavun palauttamisvelvollisuudesta. Viimeksi mainitun säännöksen käyttöalaksi jäisivät lähinnä tapaukset, joissa tuomioistuin ei ole määrännyt tuomiota noudatettavaksi ennen sen lainvoimaiseksi tuloa.

Avioliittolain 31 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuin voi avioeroa tai yhteiselämän lopettamista koskevassa asiassa antaa väliaikaisen määräyksen muun muassa lapselle maksettavasta elatusavusta. Vastaava oikeus tuomioistuimella on lapsen huollosta ja tapausoikeudesta annetun lain (361/1983) 14 §:n 3 momentin ja 17 §:n säännösten perusteella. Tällainen määräys on voimassa, kunnes tuomioistuin antaa asiasta päätöksen, jollei määräystä tätä ennen peruuteta tai muuteta. Sen sijaan elatuslain säännösten mukaan tuomioistuimella ei ole mahdolli-

suutta antaa oikeudenkäynnin yhteydessä elatusavusta väliaikaismääräystä. Esimerkiksi silloin kun oikeudenkäyntimenettely alioikeudessa kestää poikkeuksellisen kauan tai jos elatusapua ei muusta syystä voida nopeasti vahvistaa, tällaisen mahdollisuuden olemassaolo saattaisi poikkeuksellisesti olla perusteltavissa. Lapsen elatusapua koskevat asiat kuitenkin ratkaistaan pääsääntöisesti tuomioistuimissa viivytyksettä. Edelleen on otettava huomioon, että elatusapua voidaan elatuslain 10 §:n mukaan määrätä suoritettavaksi myös taannehtivasti. Nämä seikat vähentävät tarvetta väliaikaismääräysten antamiseen. Koska tuomioistuimelle tämän ehdotuksen mukaan lisäksi tulisi oikeus kaikissa tilanteissa määrätä, että elatusapua koskeva ratkaisu voidaan panna täytäntöön tai sitä tulee noudattaa jo ennen tuomion lainvoimaiseksi tuloa, mahdollisuutta väliaikaismääräyksen antamiseen ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena sisällyttää elatuslakiin. Kysymys soveltuu paremmin ratkaistavaksi muussa yhteydessä.

Viivästyskoron verottomuus. Tuloverolain (1535/1992) 33 §:n mukaan korko ja muu siihen rinnastettava hyvitys sijoitetulle pääomalle on veronalaista pääomatuloa. Saatalle kertyvää viivästyskorkoa ei ole tuloverolaissa säädetty tulona osittain tai kokonaan verovapaaksi. Tuloverolain lähtökohtana on, että muut kuin nimenomaisesti verovapaiksi säädetty korot ovat veronalaisia. Elatusapuvälille laskettava viivästyskorko olisi siten nykyisten säännösten mukaan saajan kannalta verotettavaa pääomatuloa. Koron vähennyskelpoisuutta koskevien tuloverolain 58 §:n säännösten perusteella velallinen ei saisi vähentää maksamaansa viivästyskorkoa pääomatuloistaan.

Velvollisuus maksaa elatusapusaatavalle kertyvästä viivästyskorosta veroa olisi useimmissa tapauksissa velkojan kannalta kohtuuton seuraamus. Verollisuudesta aiheutuisi myös huomattavasti lisätyötä sekä elatusavun maksajalle että sen saajalle mutta myös veroviranomaisille. Tämän vuoksi tuloverolain 33 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan tällaista viivästyskorkoa ei pidetä saajan verotettavana tulona. Vastaavasti elatusvelvollinen ei saisi sitä vähentää omassa verotuksessaan. Tämä ratkaisu olisi yhdensuuntainen myös sen kanssa, että lapsen saama elatusapu tai elatustuki ei ole tuloverolain 90 ja 92 §:n mukaan veronalaista tuloa.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Elatusavun maksamisen laiminlyönti ja sen seurauksena lapselle syntyvä oikeus elatus-tuen saamiseen kunnan varoista ovat nykyisin taloudellisesti varsin merkittäviä seikkoja. Elatusturvalain tultua voimaan vuonna 1977 kuntien maksaman elatus-tuen määrä on jatkuvasti kasvanut. Esimerkiksi vuonna 1978 elatustukea maksettiin 135,7 miljoonaa markkaa. 1990-luvulla vuosittain maksetun elatus-tuen määrä on noussut vuoden 1991 mukaisesta 484,8 miljoonasta markasta vuoden 1996 735,5 miljoonaan markkaan. Elatustukimenojen vuotuinen kasvu on vaihdellut 4–14 %. Elatus-tuen kokonaismäärästä on vuosittain hieman yli 70 % ollut sellaista korvattavaa elatustukea, jota peritään elatus-velvolliselta takaisin.

Elatustukea saaneiden lasten lukumäärä on ollut jatkuvassa kasvussa. Esimerkiksi vuosina 1986–1995 tällaisten lasten lukumäärä on kasvanut yli 40 %. Vuonna 1996 elatus-tukea eri muodoissa maksettiin yhteensä 120 624 lapselle. Sellaisten elatusvelvollisten määrä, joiden lapset ovat saaneet elatus-tukea, on sekin kasvanut koko 1990-luvun. Vuoden 1996 lopussa tällaisia elatusvelvollisia oli 75 407.

Samanaikaisesti on myös perimättä olevan kunnan takautumissaatavan määrä kasvanut. Takautumissaatavaa oli vuonna 1978 perimättä 276 miljoonaa markkaa. Vuoden 1991 lopussa määrä oli jo 1,31 miljardia markkaa ja vuoden 1996 lopussa yli 2,01 miljardia markkaa. Kaikkiaan kuntien perittävänä oli vuoden 1996 lopussa elatusapua yhteensä yli 2,39 miljardia markkaa, josta varsinaisen elatusavun osuus oli yli 376 miljoonaa markkaa ja muu osa oli siis kunnan takautumissaatavaa. Vuoden 1996 lopussa sellaisia elatusvelvollisia, joilla oli rästissä sekä suorittamatonta elatusapua että kunnan takautumissaatavaa, oli yhteensä 63 690. Lisäksi 33 070 elatusvelvollisella oli vain suorittamatonta takautumissaatavaa kunnille.

Elatusvelvollisilta ulosottoteitse vuosittain perityn elatusavun määrässä ei 1990-luvulla ole tapahtunut merkittävää muutosta. Elatusapua saatiin vuonna 1991 perityksi noin 237 miljoonaa markkaa. Vuosina 1993, 1994, 1995 ja 1996 vastaavat luvut olivat 303, 276, 330 ja 286 miljoonaa markkaa. Kertyneet varat on tilitetty elatusavun ja elatus-

tustuen kesken koko 1990-luvun ajan suunnilleen samalla tavoin. Vuosittain perittävää määrästä 1/3 käytetään elatusavun ja 2/3 elatus-tuen korvaukseksi. Elatusvelvollisten vuosittain vapaaehtoisesti maksaman elatusavun määrästä ei voida esittää edes summittaista arviota.

Siirtyminen ehdotuksen mukaiseen järjestelmään merkitsisi sitä, että ehdotetun viiden vuoden siirtymäkauden jälkeen vuosittain ulosottoteitse perittävänä olevan elatusavun määrä alenisi. Tämä johtuu siitä, että saamisoikeuden vanhentuminen alkaisi leikata rästiin jääneitä eriä vanhimmasta päästä lukiin, kunnes oltaisiin tilanteessa, jossa perittävänä olisi enimmillään hieman vajaan kuuden vuoden elatusapurästit. Vanhentumisen aiheuttama rästien alentuminen on tosin tekninen ratkaisu.

Voidaan kuitenkin pitää todennäköisenä, että ehdotetut toimenpiteet yhdessä ulosottoviranomaisten laajentuneiden tietojensaanti-mahdollisuuksien kanssa myös nopeuttavat rästiin jääneiden suoritusten kertymistä. Esimerkiksi palkan ulosmittauksen laajempi käytettävyys sekä suurempi kertymä aikaisempaa tuntuvasti paremman etuoikeuden johdosta yhdessä vanhentumisajan kanssa ilmeisesti asettaisivat perinnän painopistettä nykyistä aikaisemmaksi. Perintä todennäköisesti siten tehostuisi sinä aikana, jolloin lapsen elatus edellyttää molempien vanhempien osallistumista siihen.

Maksunsaantilain muuttaminen ehdotetulla tavalla merkitsisi kunnan takautumissaatavan aseman paranemista suhteessa muihin saataviin. Kunnan takautumissaatavan tosiasiallinen etuoikeus suhteessa muihin saataviin kuitenkin määräytyisi elatusturvalakiehdotuksen jakosäännön perusteella. Takautumissaatavan asema suhteessa lapsen osuuteen ja suhteessa muihin saataviin vaihtelisi tapauskohtaisesti. Ehdotetussa jakosäännössä todennäköisesti huolehditaan joka tapauksessa siitä, että lapselle tulee kuluvan maksukauden mukainen elatusapu täysimääräisenä. Jos kertymä esimerkiksi palkan ulosmittauksesta on suhteellisen pieni, se saattaa jakosäännön perusteella tulla kokonaan suoritetuksi lapselle kattamaan kuluvan kuukauden elatusapuvajetta. Tällöin kunta ei saa etua suhteessa muihin saataviin etuoikeuden muodossa.

Etuoikeusajan pidentäminen merkitsisi myös elatusavun aseman merkittävää paranemista elatusvelvollisen muihin velkoihin

nähdessä. Sellaiset elatusvelvollisen velat, joiden vakuutena on pantti- tai pidätysoikeus, suoritettaisiin kuten nykyisinkin maksusaantilain mukaan paremmalla etuoikeudella kuin elatusapu tai takautumissaatava. Uudistus ei siten vaikuttaisi vakuusoikeuksien asemaan. Sen sijaan muiden velkojien etuoikeusasema suhteellisesti heikentyisi. Toisaalta kuitenkin muut saamiset usein vanhentuvat elatusapua ja takautumissaatavaa pidemässä ajassa, jolloin uudistus merkitsisi useimmiten vain saatavan kertymisen myöhentymistä. Tosin siinä tapauksessa, että muullakin saatavalla on lyhyt erityisvanhentumisaika, menetys olisi lopullinen, jos elatusvelvolliselta ei vanhentumisaajan kuluessa saada perityksi muuta suoritusta kuin elatusapu- tai takautumissaatavaa.

Elatusavulle kertyvä viivästyskorko olisi esityksen mukaan verotonta. Saamatta jäävän veron määrää on vaikea tarkoin arvioida, koska vuosittain maksettavan elatusavun kokonaismäärästä ei ole luotettavia tilastoja. Lisäksi viivästyskorkoa ei kaikissa tapauksissa jouduttaisi perimään. Se, maksettaisiinko vapaaehtoisesti suoritetulle elatusapusaatavalle viivästyskorkoa, riippuisi asianosaisen tahdosta.

Kun elatusvelvollisilta saadaan kuntien toimesta vuosittain perityksi lapselle tulevaa elatusapua noin 90 miljoonaa markkaa, merkitsisi tälle määrälle laskettava viivästyskorko nykyisen 11 %:n korkokannan mukaan noin 10 miljoonan markan korkotuloja elatusavun saajille. Pääosa rästiin jääneestä viivästyskorkoa tuottavasta elatusavusta olisi todennäköisesti mukana tässä luvussa. Pääomatulojen verokannan (28 %) mukaan laskettuna korosta kertyisi täten verotuloa noin 3 miljoonaa markkaa. Sanottu määrä vastannee sitä veron enimmäismäärää, joka jäisi saamatta viivästyskoron verottomuuden vuoksi siltä osin kuin elatusapua ja sille tulevaa korkoa joudutaan perimään. Saamatta jäävä veron määrä on kuitenkin ulosottoteitse perittyjen elatusapujen osalta todennäköisesti tätä tuntuvasti pienempi, koska viivästyskorko olisi pääomaan nähden toissijainen ja siten vanhentuisi helposti. Kun toisaalta mainitusta luvusta puuttuu vapaaehtoisten suoritusten kautta kertyvä korko, ilmentänee mainittu luku saamatta jäävän veron suuruusluokkaa.

Viivästyskoron taloudellinen merkitys elatusavun saajalle olisi yleensä vähäinen. Viivästyskorkoa laskettaisiin ainoastaan varsi-

naisen elatusavun ja maksetun elatustuen erotukselle, joten korkoa kerryttävä pääoma on yleensä suhteellisen pieni. Verrattuna korkolain mukaiseen päiväkohtaiseen koron laskemistapaan ehdotettu menetelmä tuottaa eräissä tapauksissa pienemmän koron. Näin on silloin, kun elatusapuerä suoritetaan eräpäivän jälkeen, mutta niin, että viivästymisajalta ei tule laskettavaksi viivästyskorkoa. Kysymys on kuitenkin niin pienestä erosta, että sillä ei ole sanottavaa merkitystä lapsen elatuksen kannalta.

Kuten edellä alajaksossa 3.2. on esitetty, ehdotettu viivästyskoron laskentamalli on pyritty suunnittelemaan sellaiseksi, että koron laskeminen olisi mahdollista myös ilman automaattista tietojenkäsittelyä. Laskentamallin käyttöönottoaminen ei täten edellyttä laiteinvestointeja. Pääosa koronlaskutystä suoritettaisiin kunnissa. Kunnilla lienee yleisesti käytettävissään atk-laitteistot. Sen sijaan erityisesti elatusapujen perintään soveltuva tietokoneohjelma on käytössään vain osalla kuntia. Kihlakuntauudistuksen tultua voimaan joulukuun 1996 alusta kaikilla ulosottoviranomaisilla on nykyisin käytössä atk-laitteisto.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Ehdotetut perintäjärjestelmän uudistukset eivät vaadi lisäresursseja kuntien viranomaisilta eikä ulosottoviranomaisilta. Järjestelmän yksinkertaistaminen lienee päinvastoin omiaan edesauttamaan kustannussäästöjen syntymistä viranomaistyössä.

5. Asian valmistelu

Elatusapusaatavien perintään liittyvät epäkohdat on tiedostettu jo pitkään ja niiden korjaamiseksi on tehty useita ehdotuksia.

Valtioneuvosto edellytti puoltaessaan määrärahan ylitystä, joka oli vuoden 1978 valtion tulo- ja menoarviossa varattu kunnille elatustuesta aiheutuviin kustannuksiin, että sosiaali- ja terveysministeriö sekä oikeusministeriö ryhtyvät kiireellisiin toimenpiteisiin elatusapusaatavien perinnän tehostamiseksi.

Oikeusministeriön alainen, sittemmin lakautettu ulosottoasiain neuvottelukunta laati vuonna 1980 elatusavun täytäntöönpanojärjestelmän uudistamista koskevan ehdotuksen

(komiteanmietintö 1980:21). Ehdotuksen lähtökohtana oli turvata lapselle säännöllinen ja riittävä toimeentulo. Tämän mukaisesti lapsen tuli saada kuukausittain varoja elatusaan varten vähintään vahvistettua elatusapua vastaava määrä. Elatusavun perinnässä erääntyneet elatusavun erät oli ehdotuksen mukaan perittävä aikajärjestyksessä. Päätyneiden kalenterivuosien osalta koko vuoden elatusapuerät olisi tullut laskea yhteen. Kertyneet varat oli ehdotuksen mukaan käytettävä vanhimman perinnässä olevan vuoden yhteenlasketun elatusavun suoritukseen. Tätä vastaavasti velallisen optio-oikeus ehdotettiin lakkaavaksi. Perityistä varoista elatustukien korvaukseksi oli käytettävä se määrä, joka vastasi yhteenlaskettujen elatustukien osuutta maksamatta olevan elatusavun yhteismäärästä. Muu osa perityistä varoista olisi tullut lapselle. Kaikkien samana vuonna erääntyneiden elatusapumaksujen ehdotettiin vanhentuvan samalla kertaa kalenterivuoden vaihtuessa.

Elatusapujen perinnässä neuvottelukunta ehdotti siirryttäväksi soveltuvien osien verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetun lain (367/1961), jäljempänä *veronulosotolaki*, mukaiseen järjestelmään. Tämän mukaisesti elatusapu olisi tullut periä viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jonka aikana elatusapu oli erääntynyt maksettavaksi. Lisäksi neuvottelukunta ehdotti muutettavaksi elatusavun etuoikeutta koskevia etuoikeusasetuksen ja ulosottolain säännöksiä sekä esitti tutkittavaksi, voitaisiinko täyden elatustuen ja keskimääräisen elatusavun erotus minimoida korottamalla elatustukea riittävästi. Neuvottelukunnan ehdotus ei kuitenkaan johtanut lainsäädäntötoimiin.

Eduskunta edellytti vuonna 1984, että hallitus antaa saman vuoden kuluessa esityksen lasten elatusapumaksujen perinnän uudistamiseksi ja tehostamiseksi niin, että elatusapujen saattaminen jälleen korolliseksi voidaan ottaa harkittavaksi. Oikeusministeriö asettikin samana vuonna toimikunnan, jonka tehtäväksi annettiin selvittää elatusapu- ja elatustukijäämien määrät. Toimikunnan tuli edelleen selvittää syyt, jotka aiheuttavat jäämien syntymisen ja lisääntymisen. Lisäksi toimikunnan tuli selvittää elatusavun perintäjärjestelmän epäkohdat sekä valmistaa ehdotukset toimenpiteiksi, jotka ovat tarpeen elatusapujen perinnän kehittämiseksi ja tehostamiseksi. Toimikunta antoi vuoden 1984 lo-

pussa mietinnön, joka sisälsi ehdotuksen hallituksen esitykseksi lapsen elatusavun perintää koskevien säännösten uudistamisesta (komiteanmietintö 1984:62).

Toimikunta ehdotti mietinnössään muun muassa, että lapsen elatusavun vanhentumisaika järjestetään samalla tavoin kuin veronulosottolaissa. Tämän mukaisesti elatusapusaatava vanhentuisi viidessä vuodessa erääntymisvuoden päättymisestä lukien eli kaikki samana kalenterivuonna erääntyneet elatusavun erät vanhentuisivat samanaikaisesti. Toimikunta ehdotti, että palkan ulosmittauksessa voimassa oleva kolmen vuoden rajoitussäännös kumotaan. Velallisen optio-oikeus ehdotettiin poistettavaksi. Kaikki elatusvelvolliselta perityt varat ehdotettiin kohdennettaviksi vanhimman perimiskelpoisen elatusavun suoritukseksi. Elatusvelvolliselta perityt varat jaettaisiin ehdotuksen mukaan asianomaisen vuoden elatustukirästin ja lapsen osuuden suuruuden mukaisessa suhteessa. Kun elatusvelvollinen olisi suorittanut loppuun tietyn vuoden elatusapuvelan, olisi ehdotetussa jakomenettelyssä aina samalla myös kyseisen vuoden elatustuki ja lapsen osuus tullut suoritetuksi.

Lisäksi toimikunta ehdotti, että elatusapusaatava olisi tehty viivästyskorolliseksi. Korkokannaksi ehdotettiin 16 %. Korko olisi laskettu kunkin maksamatta jääneen elatusavun erän osalta erikseen erääntymisvuoden loppuun. Seuraavan vuoden alusta korko olisi laskettu kalenterivuodelta olevan perimiskelpoisen elatusavun yhteismäärälle. Ehdotuksen mukaan korko olisi peritty vanhimmalta ulosotossa olevalta kalenterivuodelta tuon vuoden elatusapusuoritusten yhteydessä ennen pääomaa ja koron periminen yksittäisille kuukausierille olisi ollut tarpeen vain kuluvan vuoden elatusapua perittäessä. Peritty viivästyskorko olisi jaettu elatustuen ja lapsen osuuden kesken samalla tavoin kuin pääomakin. Elatusavulle perittävän koron toimikunta ehdotti säädettäväksi verovapaaksi.

Edelleen toimikunta ehdotti, että tuomio, jolla määrätään aikaisemmin vahvistettu velvollisuus suorittaa elatusapua lakkaamaan tai elatusavun määrää alennettavaksi, voitaisiin panna muutoksenhausta huolimatta täytäntöön. Tuomioistuimien voisi kuitenkin määrätä täytäntöönpanon lykkääntymään, kunnes tuomio on saanut lainvoiman.

Toimikunnan ehdotus ei johtanut lainsäädäntötoimiin.

Oikeusministeriö asetti vuonna 1985 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin laatia ehdotus hallituksen esitykseksi lapsen elatusavun perimistä koskevan lainsäädännön muuttamisesta ottaen huomioon vuoden 1984 toimikunnan mietinnössä tehdyt ehdotukset ja niistä annetun lausunnot elatusavun ja elatustuen perintää sekä etuoikeutta koskevilta osin. Oikeusministeriö valmisteli yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa luonnoksen hallituksen esitykseksi lapsen elatusavun perimistä koskevien säännösten uudistamisesta. Luonnos rakentui pääasiallisesti asian aikaisemmissa valmisteluvaiheissa omaksutuille lähtökohdille. Sellaisia luonnoksessa ehdotettuja uudistuksia, joita asian aikaisemmissa valmisteluvaiheissa ei ollut esitetty, olivat muun muassa yksinhuoltajille ja avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eläville lapsen huoltajille lapsesta maksettavan elatustuen määrän yhdenmukaistaminen ja elatustuen määrän nostaminen keskimääräisen elatusavun tasolle, sekä elatusmaksurästien sitominen elinkustannusten nousua seuraavaan indeksiin. Luonnos ei kuitenkaan johtanut lainsäädäntötoimiin.

Elatusturvalakiehdotus annettiin eduskunnalle toukokuussa 1996. Aloite käsillä olevan esityksen valmistelun aloittamiseksi tuli eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalta sen käsitellessä elatusturvalakiehdotusta. Valiokunta päätti lykätä ehdotuksen käsittelyä, kunnes tämä esitys valmistuu. Erityisenä syynä käsittelyn lykkäämiselle oli se, että elatusturvalakiehdotuksessa ehdotettiin kunnan takautumissaatavan vanhentumisajan lyhentämistä viiteen vuoteen.

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkатыönä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Esityksestä ovat antaneet lausuntonsa valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes), Itä-Suomen ja Helsingin hovioikeudet, Hämeen ja Mikkelin lääninoikeudet, Oulun ja Turun käräjäoikeudet, Hämeen, Kuopion ja Lapin lääninhallitukset, Lappeenrannan ja Oulun kihlakunnan ulosottovirastot, Sodankylän kihlakunnan virasto, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Hämeenlinnan kaupungin perusturvalautakunta, Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi, Vaasan kaupungin sosiaalilautakunta, Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto, Suomen Asianajajaliitto,

Avustavat ulosottomiehet ja haastemiehet ry, Elatusvelvollisten Liitto r.y., Käräjäoikeustuomarit r.y., Lastensuojelun Keskusliitto, Läänin- ja aluehallinnon lakimiehet r.y., Novo Group Oy, Oikeushallinnon henkilökunta OHK ry, Pelastakaa Lapset ry, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto r.y., Sosiaalityöntekijäin Liitto - Socialarbetarnas Förbund ry, Suomen hovioikeustuomarit r.y., Suomen kihlakunnanvoudit ry, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry, Yleiset Oikeusavustajat ry, dosentti Sami Mahkonen ja professori Ari Saarnilehto.

Lausunnoissa suhtauduttiin ehdotukseen pääosin myönteisesti. Eniten mielipiteitä jatkoi kysymys elatusavulle laskettavasta viivästyskorosta.

Valmistelussa on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon lausunnoissa esitetyt huomautukset. Oikeusministeriössä on valmistettu lausunnoista tiivistelmä.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Esityksessä ehdotetut uudistukset liittyvät eduskunnan käsiteltävänä olevaan elatusturvalakiehdotukseen ja ne muodostavat viimeksi mainitun kanssa alajaksoissa 3.1. kuvatun kokonaisuuden. Tarkoitus on, että tämä esitys käsiteltäisiin eduskunnassa yhdeksi elatusturvalakiehdotuksen kanssa.

Koska elatusturvalakiehdotus on annettu eduskunnalle ennen tämän esityksen valmistumista, elatusturvalakiehdotusta jouduttaneen eräin osin jälkikäteen eduskunnassa yhteensovittamaan tämän esityksen kanssa. Jotta nyt ehdotettavat säännökset, jotka koskevat elatusapusaatavan vanhentumista, etuoikeutta, korollisuutta ja suorituksen kohdentamista sekä elatusapu- ja kunnan takautumissaatavarästien yhdenmukaista käsittelyä ulosotossa, voisivat toimia edellytetyllä tavalla, olisi varmistettava niiden yhteensoveltuus myös elatusturvalakiehdotuksen kanssa.

Niin sanottu jakosääntö, jossa määrätään, miten kunnan viranomaisen on jaettava vapaaehtoisesti tai ulosoton kautta kertynyt suoritus lapsen elatusapusaatavan ja kunnan takautumissaatavan kesken, kuuluu elatusturvalakiin. Tämän esityksen kanssa sopusoinnussa olisi esimerkiksi sellainen jakosääntö, jonka mukaan lapsella on aina oikeus ensin saada täysimääräisesti se elatusapu, joka on erääntynyt ennen kuin lapselle on myönnetty

elatusukea elatusvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi. Suoritus kohdennettaisiin vanhimman perittävässä olevan kalenterivuoden elatusavulle elatuslakiin lisättäväksi ehdotetun 16 a §:n mukaisesti.

Sen jälkeen kun tämä rästi on suoritettu, elatusapuun oikeutetun tulisi saada kunkin maksukauden mukainen elatusapu täysimääräisesti. Lapsen edun mukaista on, että lapsi saisi elatusavun mahdollisimman täysimääräisenä kulumassa olevalta maksukaudelta, koska se vastaa elatusavun luonnetta lapsen tosiasialliseen elatukseen tarkoitettuina varoina.

Tämän mukaisesti jakosääntö olisi rakennettava niin, että lapsella olisi oikeus saada elatusvelvolliselta kertyvistä varoista päältä

kuluvana maksukautena eli yleensä kuluvana kuukautena erääntyvän elatusavun ja samalta kuukaudelta maksettavan elatustuen erotus. Tämä suoritus kuitenkin kohdennettaisiin ajallisesti vanhimmalta perittävässä olevalta kalenterivuodelta olevan lapsen elatusapusaatavan suoritukseksi. Jos elatusvelvolliselta kertyy varoja tätä erotusta suurempi määrä, elatusturvalakiin otettavassa jakosäännössä määrättäisiin, missä suhteessa loput kertymästä jaettaisiin lapsen ja kunnan takautumissaatavan kesken.

Myös elatusturvalakiehdotuksen säännökset, jotka koskevat elatustukisaatavan vanhentumista ja kohdentamista edellyttävät tarkistamista ja yhteensovittamista tämän esityksen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki lapsen elatuksesta

16 §. Pykälän mukaan tuomio, jolla on velvoitettu suorittamaan elatusapua tai jolla elatusavun määrää on korotettu, voidaan, vaikka siihen haetaan muutosta, panna heti täytäntöön niin kuin se olisi saanut lainvoiman. Sen sijaan tuomiota, jolla on määrätty aikaisemmin vahvistettu velvollisuus suorittaa elatusapua lakkaamaan tai elatusavun määrää alennettavaksi, ei ole nykyisin voimassa olevan lain mukaan noudatettava ennen kuin tuomio saa lainvoiman.

Yleisperusteluissa mainituista syistä ehdotetaan pykälän 1 momenttia muutettavaksi niin, että myös tuomiota, jolla on määrätty aikaisemmin vahvistettu velvollisuus suorittaa elatusapua lakkaamaan tai elatusavun määrää alennettavaksi, on heti noudatettava, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa. Asian ratkaisseella tuomioistuimella olisi kuitenkin oikeus määrätä, että tuomiota on noudatettava vasta sen saatua lainvoiman. Tällaisesta määräyksestä olisi seurauksena, että velvollisuus maksaa aikaisemmin vahvistettua elatusapua jatkuisi, kunnes ylempi tuomioistuin ratkaisisi asian.

Se, milloin tuomioistuin antaa tällaisen määräyksen, jää tuomioistuimen ratkaistavaksi yksittäistapauksissa. Määräyksen antamiseen vaikuttaa erityisesti lapsen ja elatusvelvollisen olosuhteista saatava selvitys sekä tuomioistuimen arvio mahdollisen muutoksenhakemuksen menestymisestä. Säännöksen mukainen pääsääntö on kuitenkin se, että myös elatusvelvollisuuden päättävän ja elatusavun määrää alentavan tuomion oikeusvaikutukset täytäntöönpanon kannalta alkavat jo tuomion antohetkellä.

Elatusapua voidaan alentaa jo kanteen viireilletulosta lukien, mutta ei taannehtivasti kanteen vireilletuloa edeltäneeltä ajalta. Tuomioistuimen on elatuslain 12 §:n 1 momentin mukaisesti alentaessaan elatusavun määrää samalla viran puolesta harkittava, onko kanteen vireille panon jälkeen suoritettua elatusavut tai osa niistä palautettava. Tämän harkinnan tuomioistuin joutuisi myös lain voimaantulon jälkeen suorittamaan. Harkintaan ei vaikuttaisi se tuomion täytäntöön-

pantavuutta koskeva seikka, että elatusavun määrää alentavaa tuomioistuimen ratkaisua on heti noudatettava.

Koska ehdotetussa 16 §:n 1 momentissa on kysymys vain tuomion täytäntöönpantavuudesta, tuomioistuimen määräystä, jonka mukaan elatusavun määrää alentavaa tuomiota on noudatettava vasta sen saatua lainvoiman, ei myöskään voida pitää tuomioistuimen elatuslain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuna ratkaisuna, vaan muutoksenhakutuomioistuin joutuisi lausumaan elatusapujen tai niiden osan palauttamisesta erikseen.

16 a §. Ehdotetun uuden 16 a §:n 1 momentissa säädetään, miten elatusvelvolliselta kertyvät varat on kohdennettava rästiin jääneen elatusavun suoritukseksi. Säännöstä sovellettaisiin siitä riippumatta, suorittaako elatusvelvollinen rästiin jäänyttä elatusapua vapaaehtoisesti vai kertyvätkö varat ulosoton kautta. Vapaaehtoisesti suoritetun maksun osalta tämä merkitsee, että elatusvelvollinen menettää optio-oikeuden eli hänelle nykyisin kuuluvan oikeuden määrätä, minkä saatavan suoritukseksi hän haluaa maksun kohdentaa. Tämän jälkeen vapaaehtoisesti maksetun ja ulosottoteitse perityn elatusapusuorituksen kohdentamisessa noudatettaisiin lähtökohtaisesti samoja periaatteita.

Ehdotettu pykälä koskee vain määrääjain maksettavaa elatusapua ja tältäkin osin vain sen pääomaa. Suorituksen kohdentamisesta elatusavun pääoman ja sille kertyvän viivästyskoron kesken säädettäisiin ehdotuksen 16 b §:n 2 momentissa. Jos elatusapu on poikkeuksellisesti määrätty suoritettavaksi kertamaksuna, kohdentaminen voi koskea vain elatusavun ja sille mahdollisesti lasketavan viivästyskoron suhdetta. Myös tämä kysymys ratkeaa ehdotetun 16 b §:n mukaisesti.

Jos määrääjain maksettava elatusapu on jäänyt suorittamatta, elatusvelvolliselta myöhemmin kertyvät varat tulisi 16 a §:n mukaan kohdentaa elatusavun suoritukseksi niin, että ensisijaisesti katetaan aina vanhinta perittävissä olevaa elatusapurästiä.

Jos elatusapurästiä on useammalta kuin yhdeltä kalenterivuodelta, kunakin vuonna erääntynyttä, mutta rästiin jäänyttä elatusapua tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena. Kohdennettaessa kertymiä tietyille kalenteri-

vuodelle kaikki asianomaisen kalenterivuoden aikana suorittamatta jääneet elatusavut lasketaan yhteen. Varat kohdennetaan aikaisimmalta sellaiselta kalenterivuodelta olevan elatusapusaatavan suoritukseksi, jolta saatava ei ole vanhentunut. Vasta kun aikaisemmalta kalenterivuodelta oleva elatusapurästi on kokonaan katettu, voidaan kertyviä varoja kohdentaa aikajärjestyksessä seuraavalta kalenterivuodelta olevalle elatusapurästitille. Jos elatusapurästiä on vain kuluvalta kalenterivuodelta, suoritus kohdennettaisiin rästiin jääneille elatusapuerille vanhimmasta elatusapuerästä alkaen siinä aikajärjestyksessä, jossa ne ovat erääntyneet.

Kohdennettaessa kertyneitä varoja elatusapusaatavalle yksittäisillä elatusapuerillä olisi merkitystä vain, jos kohdennetaan kuluvan vuoden suorituksia kuluvana vuonna erääntyneelle elatusavulle.

Sen seikan selvittäminen, mikä osa perittävänä olevasta elatusavusta kulloinkin on sellaista vanhinta maksamatta olevaa rästiä, jolle kertyvä suoritus on kohdennettava, edellyttää tarkkaa tietoa kulloinkin suorittamatta olevan saatavan määrästä. Selvityksen esittäminen tästä on saatavaa ulosottoiteitse perittäessä ensisijaisesti ulosmittauksen hakijan velvollisuutena. Hakijan on ulosottohakemuksessa tai sen perusteena olevissa asiakirjoissa selvitettävä perittävänä olevan saatavan kokonaismäärä. Hänen on myös esitettävä, jos elatusvelvollinen on suorittanut rästissä ollutta elatusapua vapaaehtoisesti, selvitys siitä, miten kertynyt suoritus on käytetty erääntyneen elatusavun ja sille mahdollisesti kertyneen viivästyskoron kattamiseen. Mikäli tiedot ilmenevät riittävän selvästi ulosottomiehen hallussa jo olevista asiakirjoista, ulosottomiehen on hyvän ulosottokäytännön mukaisesti pyrittävä selvittämään perintätillanne viran puolesta.

Ehdotettu kohdentamissäännös ei estä velkojaa rajoittamasta sen elatusavun määrää, jonka hän haluaa elatusvelvolliselta perittäväksi. Velkoja voi siten hakemuksessaan ilmoittaa, mitkä yksittäiset elatusapuerät hän haluaa elatusvelvolliselta ulosmittattaviksi. Jos tällaista ilmoitusta ei anneta, ulosmittaus toimitetaan siinä laajuudessa kuin se asiakirjojen ja muun selvityksen mukaan on mahdollista, ja ulosottomies kohdistaa kertyvät varat ehdotetussa pykälässä säädettyyn tavoin.

Ehdotettua kohdentamissäännöstä sovellettaisiin vain elatusapurästiin, jota peritään elatusvelvolliselta vapaaehtoisesti tai ulosot-

toiteitse. Jos elatusvelvolliselta on jäänyt rästiin myös maksettuaan elatustukeen perustuvaa kunnan takautumissaatavaa, oikeus elatusavun perimiseen siirtyy kunnan viranomaiselle. Tällaisen kunnan viranomaisen toimesta perittävän elatusapurästin jakamisesta elatusavun ja takautumissaatavan kesken säädetään samanaikaisesti tämän ehdotuksen kanssa voimaantulevassa elatusturvalaissa. Ehdotettu kohdentamissäännös koskisi siten sitä osaa elatusavusta, joka jakosäännöksen perusteella tulee elatusapuun oikeutetulle. Tästä ehdotetaan selvyiden vuoksi otettavaksi viittaussäännös pykälän 2 momenttiin.

16 b §. Kun korkolaista poistettaisiin määrääjain maksettavan elatusavun korottomuutta koskeva säännös, elatusapu tulisi korolliseksi. Elatuslakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 16 b §, jonka 1 momentissa olisi tätä korollisuutta koskevia tarkentavia säännöksiä.

Määrääjain maksettavan elatusavun osalta järjestelmän toimivuus edellyttää, että viivästyskorko lasketaan kultakin kalenterivuodelta erikseen ja että korko määräytyy kalenterivuoden keskimääräisen elatusapusaatavan pääomamäärän mukaan (keskisaldo). Yksittäiset elatusapuerät eivät enää missään tilanteessa kerryttäisi viivästyskorkoa itsenäisesti eräpäivästä maksupäivään, vaan vain osana keskisaldoa.

Keskisaldon laskeminen perustuu siihen, että kunkin kuukauden viimeisen päivän mukaisissa määrissä voidaan ottaa taannehtivasti huomioon kunkin kalenterikuukauden aikana tapahtuneet saatavarästin määrään vaikuttavat seikat. Keskeistä on, että viivästyskorko tulee laskettavaksi vain sellaiselle pääomamäärälle, joka tosiasiallisesti on ollut suorittamatta koko kalenterikuukauden ajan.

Jos kuukausittain etukäteen suoritettavaksi määrättyä tai sovittua elatusapua ei suoriteta sen kuukauden aikana, jolta maksettavasta elatusavusta on kysymys, tämä elatusapuerä alkaa tuottaa viivästyskorkoa kuukauden alusta lukien.

Jos elatusapua ei makseta kuukausittain etukäteen, vaan eräpäiväksi on sovittu tai määrätty tietty kalenteripäivä erääntymiskuukauden aikana, kyseiselle erälle ei kerry tuolta kuukaudelta viivästyskorkoa. Jos eräpäiväksi on sovittu esimerkiksi kunkin kuukauden 15. päivä, viivästynyt erä ei tuotaisi kyseiseltä kuukaudelta viivästyskorkoa, vaan rästi otettaisiin huomioon vasta seuraav-

van kuukauden viimeisen päivän rästin kokonaisuutta laskettaessa, mikäli se vielä silloin on suorittamatta.

Sen sijaan elatusvelvolliselta kalenterikuukauden aikana korolliselle pääomalle kertyvä suoritusta eli suoraan lapselle tuleva tai jakosäännöksen mukaan lapselle tilitettävä osuus sekä kyseiselle kuukaudelle kohdistuva elatusapu vähentävät korkoa kasvavan elatusapurästin määrää jo saman kalenterikuukauden aikana ja ne tulevat otetuiksi huomioon kalenterikuukauden viimeisen päivän saldossa, jolle viivästyskorko kyseiseltä kuukaudelta lasketaan.

Siitä huolimatta, että kalenterikuukauden aikana lapselle kertynyt suoritusta otetaan huomioon kyseisen kuukauden viimeisen päivän velkasaldossa, varat kohdennetaan ehdotetussa 16 a §:ssä tarkoitetulla tavalla vanhimmalta perittävissä olevalta kalenterivuodelta olevan elatusavun suorituksiksi. Suorituksen kohdentaminen aikaisemman vuoden rästille ei siten vaikuta viivästyskoron laskemiseen.

Ehdotetun laskentamallin mukaan viivästyskorko laskettaisiin vain täysiltä kalenterikuukausilta. Jos elatusvelvollisuus esimerkiksi päättyisi 15.3., ajalta 1.—15.3. ei laskettaisiin viivästyskorkoa. Ehdotetussa laskentamallissa seurataan vain kuukausien viimeisen päivän saldon kehittymistä ja keskisaldo lasketaan näiden päivien tilanteen mukaisesti.

Laskentamalli johtaa samaan lopputulokseen kuin jos kunkin kalenterikuukauden viimeisen päivän saldolle laskettaisiin kuukausikohtaisesti viivästyskorko kalenterivuoden loppuun. Laskentamalli kuitenkin huomattavasti yksinkertaistaa viivästyskoron laskemista, koska laskutoimitusten lukumäärä supistuu olennaisesti.

Esimerkki. Elatusavun määräksi on vuonna 1997 vahvistettu 1 000 markkaa kuukaudesta ja elatusapu on suoritettava kuukausittain etukäteen. Elatusvelvollinen jättää vuoden 1997 aikana suorittamatta elatusapua yhdeksältä kuukaudelta. Määrä (9 000 mk) on edellisen vuoden elatusapurästinä vuoden 1998 alussa. Lisäksi elatusvelvollinen on jättänyt suorittamatta tammikuuta 1998 koskevan elatusapumaksun (1 000 mk), joka olisi ollut suoritettava etukäteen. Kokonaisuudessaan vuoden 1998 tammikuun lopussa siten 10 000 markkaa. Vuoden 1998 aikana erääntyy uutta elatusapua 12 x 1 000 markkaa eli 12 000 markkaa. Elatusvelvollinen

kykenee suorittamaan tai häneltä saadaan perityksi lapselle tulevaa tai tilitettävää elatusapua vuoden 1998 aikana maaliskuussa 5 000 markkaa, kesäkuussa 4 000 markkaa ja lokakuussa 4 600 markkaa, eli yhteensä 13 600 markkaa. Lapselle on maksettu elatusapua helmikuusta 1998 lähtien kuukausittain 600 markkaa. Tässä tilanteessa muodostuisivat kuukausittaiset loppusaldot seuraaviksi:

1. ja 31.1.1998	10 000 mk
29.2.	10 400 mk
31.3.	5 800 mk
30.4.	6 200 mk
31.5.	6 600 mk
30.6.	3 000 mk
31.7.	3 400 mk
31.8.	3 800 mk
30.9.	4 200 mk
31.10.	0 mk
30.11.	400 mk
31.12.	800 mk
1.1.1999	1 800 mk

Keskisaldo, jolle viivästyskorko laskettaisiin, olisi 4 963,64 markkaa, joka saadaan jakamalla tammi-joulukuun loppusaldojen summa (54 600 mk) niiden kalenterikuukausien lukumäärällä, joiden päättyessä elatusrästiä on ollut olemassa eli luvulla 11. Viivästyskorko laskettaisiin tälle summalle 11 kuukauden ajalta eli samoilta kuukausilta, jotka on otettu huomioon keskisaldoa laskettaessa. Lopputulos on sama kuin jos kunkin kuukauden loppusaldolle laskettaisiin erikseen viivästyskorko asianomaisen kuukauden ajalta.

Esimerkin keskisaldo tuottaisi viivästyskorkoa vain vuodelta 1998. Seuraavilta vuosilta viivästyskorko laskettaisiin vastaavalla tavalla saadun keskisaldon mukaan. Vastavasti myös esimerkkitapauksessa viivästyskorko vuodelta 1997 olisi laskettu erikseen.

Jos elatusvelvollinen suorittaa jonkin kuukauden elatusavun viivästyneenä, mutta ennen sen kuukauden viimeistä päivää, jolta elatusapu on maksettava, kyseinen elatusapu ei tuota viivästyskorkoa lainkaan. Laskentamallista seuraa, että elatusavun eräpäivä vaikuttaa viivästyskoron määräytymiseen. Jos elatusavun eräpäiväksi on sovittu tai määrätty esimerkiksi kunkin kuukauden 2. päivä, elatusavulle ei kerry viivästyskorkoa, jos saatava suoritetaan ennen eräntymiskaukua seuraavan kuukauden viimeistä päi-

vää. Koska elatusapu ei ole ollut suorittamatta täyttä kalenterikuukautta, elatusvelvollinen ei ole velvollinen suorittamaan viivästyskorkoa erääntymiskuukaudelta, ja jos hän suorittaa saatavan ennen seuraavan kuukauden viimeistä päivää, rästi ei vaikuta keskisaldon määräytymiseen. Siten poikkeustapauksessa elatusvelvollisella on mahdollisuus suorittaa saatava viivästyskorotta lähes kahden kuukauden ajan. Tähän tulisi kiinnittää huomiota elatusavun eräpäivää määrättäessä tai sovittaessa. Laskentamallia laadittaessa seikkaa ei ole voitu ottaa huomioon, koska muutoin viivästyskorko jouduttaisiin laskemaan päiväkohtaisesti.

Viivästyskoron laskeminen elatusapurästin vuosittaiselle keskisaldolle edellyttää tietoa siitä, miten elatusapurästi on eri vuosina kehittynyt. Tämän vuoksi sekä elatusvelvollisen että elatusapuun oikeutetun edun mukaista on pyrkiä pitämään mahdollisimman tarkkaa kirjanpitoa erääntyneestä elatusavusta ja sen suoritukseksi kohdennetuista maksuista, jotta viivästyskoron laskemisessa mahdollisesti esiintulevilta ongelmilta vältyttäisiin. Ongelmia voidaan olettaa syntyvän erityisesti silloin, kun elatusvelvollinen suorittaa tai häneltä peritään usealta eri kalenterivuodelta olevia yksittäisiä elatusapueriä. Ongelmilta voidaan kuitenkin pääsääntöisesti välttyä, kun suorituksia kohdennettaessa noudatetaan ehdotetun 16 a §:n säännöksiä.

Ehdotettu viivästyskoron laskentamalli edellyttää, että korko määräytyy kultakin kalenterivuodelta erikseen ja että näin laskettu viivästyskorkosaatava muodostaa itse elatusapusaatavasta erillisen saatavan. Tämä merkitsee myös sitä, että varsinaisen elatusapusaatavan vanhentuminen ei vaikuta velkojan oikeuteen periä vanhentuneen saatavan perusteella aikanaan muodostunutta viivästyskorkosaatavaa, mikäli viimeksi mainittu saatava itsessään ei ole vanhentunut. Mitään aikaisempia täydentäviä laskutoimituksia ei siten tarvitse vanhentumisen vuoksi suorittaa.

Muilta osin myös määräajoin erääntyvään elatusapuun perustuvaan saatavaan sovellettaisiin korkolain säännöksiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että korkokanta määräytyy korkolain 4 §:n 3 momentin mukaisesti eli on Suomen Pankin vahvistama viitekorko lisättynä seitsemällä prosenttiyksiköllä.

Velvollisuus maksaa viivästyskorkoa koskisi myös kertamaksuna suoritettavaksi vahvistettua elatusapua. Kertamaksuna suoritet-

tavan elatusavun osalta viivästyskorko määräytyisi suoraan korkolain mukaan. Vaikka kertamaksuna suoritettava elatusapu kuuluu-kin korkolain soveltamisalaan jo nykyisin, tästä on otettu selventävä säännös myös ehdotetun pykälän 1 momenttiin. Tämän mukaisesti elatusapusaatavalle olisi maksettava viivästyskorkoa elatusavun eräpäivästä lukien.

Elatuslain 10 §:n 2 momentin mukaan elatusvelvollinen voidaan määrätä suorittamaan elatusapua taannehtivasti enintään yhden kanteen vireille panoa edeltäneen vuoden ajalta. Tämä edellyttää kuitenkin erityisen painavia syitä. Saman pykälän 3 momentin mukaan jos elatusapua koskeva kanne on pantu vireille vuoden kuluessa siitä, kun isyys on vahvistettu tunnustamisella tai lainvoimaisella tuomiolla, voidaan lapsen isä velvoittaa suorittamaan elatusapua lapsen syntymästä lukien, mikäli se lain 1—3 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan harkitaan kohtuulliseksi. Elatusapua ei kuitenkaan voida määrätä suoritettavaksi pidemmältä ajalta kuin viideltä kanteen vireille panoa edeltäneeltä vuodelta.

Jos elatusapua on määrätty suoritettavaksi taannehtivasti ajalta ennen kanteen vireillepanoa, elatusapu maksetaan jälkikäteen ajalta, joka on jo kulunut. Lainkohdan valmistelussa on lähdetty siitä, että tällainen taannehtiva määräaikainen elatusapu voidaan rinnastaa säännöstä sovellettaessa kertamaksuna suoritettavaan elatusapuun ja sille laskettava viivästyskorko määräytyy siten korkolain mukaan.

Jos tuomioistuin on vahvistaessaan elatusavun maksuvelvollisuuden samalla määrännyt, että elatusapua on suoritettava oikeudenkäynnin ajalta, olisi korkolain 9 §:n mukaista koronlaskutapaa perusteltua soveltaa myös tällaiseen elatusapuun.

Kauppakaaren 9 luvun 5 §:n mukaan maksu, joka ei riitä sekä pääoman että sille kertyneen koron suoritukseksi, on katsottava ensisijaisesti koron maksuksi. Vasta koron tultua katetuksi suoritus voidaan kohdentaa pääomalle. Ilman erillisissännöstä tätä lainkohtaa olisi sovellettava myös kohdennettaessa kertyneitä varoja elatusavun ja sille laskettavan viivästyskoron kesken. Yleisperusteluissa mainituista syistä elatusavulle kertyvä suoritus kohdennetaan ehdotetun pykälän 2 momentin nojalla ensisijaisesti varsinaiselle elatusapusaatavalle ja vasta sen tultua suoritetuksi viivästyskorolle.

Ehdotettu säännös koskee sekä määräajoin että kertamaksuna suoritettavaa elatusapua ja sitä sovellettaisiin siitä riippumatta, onko maksu suoritettu vapaaehtoisesti vai onko se kertynyt ulosottotoimin.

Korkolain 5 §:n 1 momentin mukaan velalle, jonka eräpäivä on velallista sitovasti ennalta määrätty, on maksettava viivästyskorkoa eräpäivästä lukien. Säännöksestä seuraa, että velvollisuus maksaa viivästyskorkoa syntyy velan eräännyttyä automaattisesti.

Selvyyden vuoksi tämä periaate toistetaan myös ehdotetun pykälän 3 momentissa. Sen mukaan pykälässä tarkoitetun viivästyskoron saa periä ulosottoteitse, vaikka sopimuksessa tai tuomiossa ei olisi vahvistettu velvollisuutta maksaa viivästyskorkoa. Viivästyskoron maksuvelvollisuus seuraa siten suoraan laista. Korkoa ei peritä kuitenkaan viran puolesta, vaan sitä on ulosottohakemuksessa erikseen vaadittava. Jos kuitenkin täytäntöpanoperusteissa on poikkeuksellisesti nimenomaisesti mainittu, että viivästyskorkoa ei makseta, sitä ei voida periä myöskään ulosottoteitse.

16 c §. Ehdotetussa pykälässä, joka on kokonaan uusi, säädetään elatusapusaatavan ja sille laskettavan viivästyskoron vanhentumisesta. Elatusapusaatavan vanhentumista koskevat säännökset tulevat uuteen elatuslakiiin.

Saatavan vanhentumisaika ehdotetaan pykälän 1 momentissa lyhennettäväksi aikaisemmasta 10 vuodesta viiteen vuoteen. Momentin mukaan elatusapusaatava on perittävä elatusvelvolliselta viidessä vuodessa uhalla, että oikeus maksun saamiseen on menetetty. Sama vanhentumisaika koskisi sekä määräajoin että kertamaksuna maksettavaa elatusapua. Ajankohdat, joista vanhentuminen alkaa, kuitenkin poikkeaisivat toisistaan. Määräajoin maksettavan elatusavun vanhentuminen alkaisi kalenterivuosiaperiaatteen mukaisesti elatusavun erääntymistä seuraavan vuoden alusta lukien. Kun elatusapua suoritetaan yleensä kuukausittain, tarkoittaa ehdotettu säännös sitä, että yksittäiset elatusavun kuukausierät eivät vanhene itsenäisesti, vaan kaikki saman kalenterivuoden aikana erääntyneet kuukausierät vanhentuvat yhdessä erässä samasta ajankohdasta eli erääntymistä seuraavan kalenterivuoden alusta. Yksittäisen elatusapuerän osalta vanhentumisaika voi siten olla enimmillään lähes kuusi vuotta.

Kertamaksuna suoritettavaan elatusapuun

perustuvan saatavan vanhentumisaika alkaa ehdotetun momentin mukaan pääsääntöisesti siitä, kun elatusapu on erääntynyt maksettavaksi. Momentissa on kuitenkin myös toissijainen vanhentumisaajan alkamisaikaa koskeva säännös niitä tilanteita varten, joissa kertamaksuna suoritettavan elatusavun osalta ei poikkeuksellisesti ole sovittu tai määrätty elatusavun erääntymisestä, ja jolloin velka siis erääntyy vaadittaessa. Kertamaksuna suoritettava elatusapu olisi kaikissa tapauksissa perittävä ennen kuin lapsi täyttää 23 vuotta.

Ehdotetun pykälän 1 momentista seuraa, että siinä tarkoitettu saatava on kaikissa tapauksissa perittävä siinä mainitussa määräajassa lopullisen vanhentumisen uhalla. Tämä koskee myös sitä tilannetta, että maksamatta jääneestä saatavasta on ennen sen vanhentumista haettu suoritusuomio.

Elatusapusaatavalle laskettava viivästyskorko vanhentuisi viiden vuoden kuluttua siitä seuranneen vuoden alusta, jonka aikana se elatusapu, jolle viivästyskorko lasketaan, on erääntynyt. Ratkaiseva on se kalenterivuosi, jonka aikana elatusapu on erääntynyt maksettavaksi siitä riippumatta, onko viivästyskorkoa yritettykään periä velalliselta. Kun viivästyskorko alkaa vanhentua elatusavun erääntymisvuotta seuraavan vuoden alusta, elatusapu ja sille laskettava viivästyskorko vanhentuvat samanaikaisesti.

Jos elatusapua tai sille laskettavaa viivästyskorkoa ei ole saatu perityksi momentissa säädettyssä ajassa, saatava vanhentuisi lopullisesti. Vanhentumisesta seuraa, ettei velkoja voisi tämän jälkeen vastoin velallisen tahtoa oikeudenkäyntiteitse saattaa saamistaan voimaan.

Jos elatusapusaatavan vakuutena on poikkeuksellisesti panttioikeus, saatava saadaan kuitenkin yleisten vakuuden realisoimista koskevien periaatteiden mukaisesti periä vakuudesta. Tästä ehdotetaan otettavaksi säännös pykälän 2 momenttiin.

Niin ikään saatava, jonka perusteella on ennen sen vanhentumista toimitettu elatusvelvollisen luona ulosmittaus tai joka on valvottu häntä koskevassa julkisessa haasteessa ennen saatavan vanhentumista, voitaisiin ehdotetun 3 momentin nojalla periä ulosmitatuista varoista tai varoista, joista julkisessa haasteessa ilmoitetut saamiset on suoritettava. Elatusvelvollisen konkurssissa ratkaisevana olisi konkurssiin asettamishetki. Jos saatava ei ollut siihen mennessä vanhen-

tunut, vanhentuminen konkurssimenettelyn aikana ei estäisi maksun saamista konkurssiin luovutetuista varoista.

Voimaantulosäännös. Ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa erääntynyttä elatusapusaatavan kokonaismäärää, jolta osin saatava ei ole vanhentunut, jäljempänä *vanha rästi*, tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena. Merkitystä ei olisi sillä, milloin vanhaan rästiin kuuluvat yksittäiset elatusapuerät ovat erääntyneet.

Ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaan vanhaan rästiin ja sitä koskevaan viivästyskorkoon sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä eli aikaisempia säännöksiä. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että jos vanhalle rästille ei aikaisemmin voimassa olleiden säännösten mukaan ole laskettu viivästyskorkoa, se ei myöskään lain voimaantulon jälkeen muutu viivästyskorolliseksi. Ennen lain voimaantuloa erääntynyttä saatavaa ei voida taannehtivasti määrätä korolliseksi. Aikaisempien säännösten mukaan erääntynyt viivästyskorko on perittävässä lain voimaantulon jälkeenkin. Tilanteita, joissa vanha rästi voi olla viivästyskorollista, on selvitetty edellä alajaksossa 2.1.

Selvyyden vuoksi todettakoon, että lain voimaantulon jälkeen erääntyvään elatusapuun sovelletaan kaikissa tapauksissa lain voimaantulon jälkeen uusia korkosäännöksiä. Toisin sanoen sellainen elatusapu, joka ei aikaisempien säännösten mukaan ollut korollista, tulee korolliseksi ja toisaalta sellaisen elatusavun, joka aikaisempien säännösten mukaan oli poikkeuksellisesti viivästyskorollista, viivästyskorko määräytyy uusin säännösten mukaisesti. Lain voimaantulon jälkeen erääntynyt elatusapu on näin ollen aina viivästyskorollista, jolleivät asianomaiset ole muuta sopineet.

Vanhaan rästiin ei sovelleta aikaisemmin voimassa olleita vanhentumissäännöksiä, vaan ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaan vanha rästi on perittävä elatusvelvolliselta lain voimaantuloa seuraavan viidennen kalenterivuoden loppuun mennessä. Jos laki tulee ehdotuksen mukaisesti voimaan vuoden 1999 alusta, vanha rästi vanhentuu yhtenä eränä vuoden 2004 lopussa. Säännös koskee kaikkea vanhaan rästiin sisältyvää elatusapua. Tämä tarkoittaa, että osassa tapauksia vanhentumisaika voi myös pidentyä. Jos nimittäin vanhaan rästiin sisältyvä elatusapuerä olisi aikaisempien säännösten mukaan vanhentunut lain voimaantulon jälkeen

jo ennen vuoden 2004 loppua, voimaantulosäännöksestä seuraa, että myös tällainen elatusapu voidaan periä vuoden 2004 loppuun saakka. Sen sijaan elatusapu ja viivästyskorko, jota ei ole siihen mennessä saatu perityksi, vanhentuisivat lopullisesti suoraan lain nojalla.

Tämän estämättä saatava olisi kuitenkin perittävässä sen vakuutena olevasta pantista. Tällaisen saatavan perimiseksi toimitetun ulosmittauksen, konkurssin ja julkisessa haasteessa toimitetun valvonnan osalta on vastaavasti voimassa, mitä ehdotetussa 16 c §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

Lain voimaantulon jälkeen elatusvelvolliselta kertyvät varat olisi kohdennettava ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaan ensisijaisesti vanhan rästin suoritukseksi niin kauan kuin tällaista saatavaa on jäljellä tai se on vanhentunut, jollei hakija ole luopunut vanhan rästin perimisestä. Lain 16 a §:ssä tarkoitetut lain voimaantulon jälkeen syntyneitä saatavaa koskevat kohdentamissäännöt tulisivat siten sovellettaviksi vasta sen jälkeen, kun vanha rästi on tullut kokonaan maksetuksi tai se on vanhentunut. Jos kuitenkin suoritus on kertynyt konkurssissa tai ulosotossa ja on jouduttu soveltamaan maksusaantilakia, eli perittävänä on ollut elatusavun lisäksi muitakin saatavia, kertynyt suoritus on kohdennettava etuoikeutetulle elatusavulle ja vanhalle rästille siinä suhteessa kuin niille on kertynyt suoritusta. Koska etenkin palkasta ei juuri kerry suoritusta muulle kuin etuoikeutetulle elatusavulle, suoritukset tulisivat käytännössä kohdennettaviksi etuoikeutetulle lapsen vanhalle yhden vuoden rästille ja lain voimaan tulon jälkeen erääntyneelle elatusavulle, joka on etuoikeutettua koko vanhentumisaikansa.

Myös suorituksia kohdennettaessa vanhaa rästiä tarkasteltaisiin kokonaisuutena. Poikkeuksen muodostaisivat kuitenkin ne edellä mainitut tilanteet, joissa aikaisempien säännösten perusteella osalle vanhaa rästiä kertyy korkoa. Tällaisen korollisen rästin osan tarkasteleminen osana vanhaa rästiä suorituksia kohdennettaessa olisi laskentateknisesti ongelmallista. Viivästyskorollista osaa ei voitaisi erottaa viivästyskorottomasta osasta, jolloin oikea kohdentaminen ei olisi mahdollista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että sellainen vanhaan rästiin sisältyvä osa elatusapusaatavasta, jolle on aikaisempien säännösten mukaan laskettava viivästyskorko ja sille ennen lain voimaantuloa kertynyt vii-

västyskorko pidetään muusta vanhasta rästästä erillään ja tälle saatavan osalle kohdennetaan suoritus ennen muuta vanhaa rästä.

Vanhan rästän sisällä olevan viivästyskorollisen saatavan osan ja sille kertyneen viivästyskoron etuoikeudesta seuraa, että lain voimaan tullessa tulisi selvittää, mikä osa vanhasta rästästä on viivästyskorollista sekä voimaantulohetkellä rästissä olevan viivästyskoron määrä. Jos elatusapua lain voimaan tullessa ulosmitataan, tulee ulosottomiehen selvittää nämä seikat viran puolesta, jos se on mahdollista hänen käytettävissään olevien asiakirjojen ja muun selvityksen perusteella. Muussa tapauksessa selvittämisvastuu kuuluu hakijalle.

Lain voimaantulon jälkeen sovelletaan viivästyskorkoon kaikissa tapauksissa uuden lain mukaisia säännöksiä. Esimerkiksi uuden lain mukainen korkoprosentti ja toissijaisuus suhteessa pääomaan koskisivat myös aikaisempien säännösten mukaan viivästyskorollista elatusapua siltä osin kuin kyse on tällaiselle saatavalle lain voimaantulon jälkeen kertyvästä viivästyskorosta.

Yhteenvedona ehdotetuista siirtymäsäännöksistä voidaan todeta, että silloin kun maksunsaantilakia ei ole jouduttu soveltamaan, lain voimaantulon jälkeen suoritukset on kohdennettava ensin vanhan rästän viivästyskorolle, joka on erääntynyt ennen lain voimaantuloa, ja koron tultua suoritetuksi vanhan rästän pääomalle. Vanhan rästän pääomasta suoritus kohdennetaan ensin sille saatavan osalle, jolle on ollut aikaisempien säännösten nojalla suoritettava viivästyskorkoa. Vanhan rästän tultua kokonaan suoritetuksi suoritukset kohdennetaan lain voimaantulon jälkeen syntyvän uuden rästän pääomalle. Vasta tämän jälkeen suoritukset kohdennetaan lain voimaantulon jälkeen kertyneelle viivästyskorolle, siitä riippumatta, onko se kertynyt uudelle tai poikkeuksellisesti vanhalle rästille. Tämä johtuu siitä, että uusien säännösten mukaan suoritus kohdennetaan ensisijaisesti elatusavun pääoman suoritukseen.

Yleensä tilanne ei ole näin mutkikas, sillä on hyvin harvinaista, että vanha rästi on korollista. Jollei vanha rästi ole korollista, kohdennetaan suoritukset ensin vanhalle rästille, tämän jälkeen uudelle rästille ja viimeiseksi uuden rästän viivästyskorolle. Kunnan takautumissaatavan rästissä oleminen ei ole este kohdentaa suoritusta lapselle tulevan osuuden viivästyskorolle. Näitä säännöksiä sovel-

letaan vapaaehtoiseen suoritukseen sekä suoritukseen, joka on kertynyt konkurssissa ja ulosotossa tilanteessa, jossa on peritty yksinomaan elatusapua.

Näitä siirtymäsäännöksiä sovellettaisiin muuhun kuin palkan ulosmittaukseen eli esimerkiksi kiinteistön tai huoneiston hallintaan oikeuttavien osakkeiden tai irtaimiston ulosmittaukseen. Jos sen sijaan perintäkeinona käytetään palkan tai eläkkeen ulosmittausta, on lisäksi noudatettava siirtymäsäännöstä, joka koskee ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin kumoamista.

Voimaantulosäännökseen ehdotetaan yhteisen käytännön aikaansaamiseksi otettavaksi säännös, jonka mukaan oikeusministeriö voi antaa ohjeita nyt ehdotetun lain soveltamisesta.

1.2. Laki velkojien maksunsaantijärjestyksestä

Elatusapusaatavan etuoikeusaikaa konkurssissa ja ulosmittauksessa ehdotetaan pidennettäväksi. Etuoikeus on aiemmin ollut vain sellaisella elatusapusaatavalla, joka on erääntynyt viimeisen vuoden aikana ennen konkurssin alkamista tai ulosmittauksen toimitamista sekä konkurssin alkamisen ja konkurssituomion välisenä aikana erääntyneellä elatusapusaatavalla. Ehdotettu etuoikeus sen sijaan koskee elatusapusaatavaa koko siltä ajalta, jolta saatava ei ole vanhentunut. Elatuslakiin lisättäväksi ehdotetun 16 c §:n mukaan elatusapu ja sille laskettava viivästyskorko on perittävä elatusvelvolliselta viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatusapu ja viivästyskorko on erääntynyt uhalla, että oikeus maksun saamiseen on menetetty. Konkurssissa ja ulosmittauksessa voidaan ehdotetun 4 §:n mukaisin etuoikeuksin periä näin ollen yhteensä lähes kuuden vuoden elatusapurästit.

Ehdotetun 4 §:n mukainen etuoikeus koskisi erääntyneeseen elatusapuun perustuvia saatavia eli myös kunnan lapselle maksamaan elatustukeen perustuvaa takautumissaatavaa elatusvalakiin otettavaa jakosäännöksen tarkoittamassa laajuudessa. Myös takautumissaatavan etuoikeusaika olisi sidottu saatavan vanhentumiseen siten, että etuoikeus koskisi koko sitä aikaa, jolta takautumissaatava ei ole vanhentunut. Elatusturvalakiehdotuksen 16 §:n mukaan mainittu saatava on perittävä viiden kalenterivuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä,

jonka aikana elatustuki on maksettu.

Maksunsaantilain 4 § koskee nykyisin vain määrääjain suoritettavaa elatusapu. Ehdotus ei merkitse tältä osin muutosta. Siten säännös ei myöskään jatkossa koskisi elatuslain mukaan kertamaksuna suoritettavaa elatusapu. Oikeus maksunsaantiin tällaisen saatavan perusteella määräytyy maksunsaantilain 2 §:n mukaisesti.

Elatuslain 10 §:n 2 ja 3 momentin nojalla taannehtivasti suoritettava elatusapu rinnastuu määrääjain suoritettavaan elatusapuun ja saa saman etuoikeuden kuin määrääjäkainen elatusapu. Vastaavan etuoikeuden saa myös maksunsaantilain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu lapselle vahingonkorvauksena suoritettava elatusapu.

Ehdotetun säännöksen mukaan lapsen elatusapusaatava ja kunnan takautumissaatava on suoritettava samalla etuoikeudella suhteessa muihin velkoihin. Näiden saatavien keskinäisestä suhteesta on voimassa, mitä uudessa elatusturvalaissa tullaan säätämään. Elatusturvalain niin sanottua jakosäännöstä voidaan siten pitää maksunsaantilain 2 §:ssä tarkoitettuna erityissäännöksenä, jossa poiketaan saatavien suuruuteen perustuvasta etuoikeudesta.

Jos elatusvelvolliselta peritään samanaikaisesti usealle eri lapselle tulevaa elatusapu ja niihin mahdollisesti liittyvää kunnan takautumissaatavaa, saatavilla on sama etuoikeus. Jos elatusvelvolliselta kertyvä suoritus ei riitä kaikkien saatavien maksuksi, on suoritus maksunsaantilain 2 §:n nojalla jaettava hakijoiden kesken tasan näiden saatavien suuruuden mukaisessa suhteessa. Kohdennettaessa suoritusta kunkin lapsen osalta erikseen elatusapu- ja takautumissaatavan kesken on noudatettava elatusturvalain säännöksiä.

Maksunsaantilaissa omaksutun periaatteen mukaisesti ehdotettua pykälää sovellettaessa saatavaan luetaan paitsi pääoma myös korko.

Voimaantulosäännös. Elatusavun ja takautumissaatavan etuoikeusaseman parantaminen ehdotetulla tavalla merkitsee huomionmalla etuoikeussijalla olevien saatavien suhteellisen aseman heikkenemistä ja samalla puuttumista muiden velkojen oikeusasemaan.

Jos ehdotettua 4 §:ää sovellettaisiin myös ennen lain voimaantuloa erääntyneeseen kunnan takautumissaatavaan ja vuotta vanhempaan lapsen elatusapuun, se heikentäisi taannehtivasti muiden velkojen oikeusase-

maa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että maksunsaantilain uutta 4 §:ää sovellettaisiin vain lain voimaantulon jälkeen erääntyneeseen elatusapuun perustuviin saataviin. Ennen lain voimaantuloa erääntyneeseen elatusapuun sovellettaisiin nykyistä 4 §:ää.

Voimaantulosäännös merkitsisi sitä, että vanhentumisaikaa vastaavaan etuoikeusjärjestelmään siirryttäisiin vähitellen, sitä mukaa kuin lain voimaantulon jälkeen kertyy uutta rästää. Ennen lain voimaantuloa erääntyneen rästien osalta kunnan takautumissaatavalla ei ole etuoikeutta ja lapselle tulevan osuuden etuoikeus koskisi enimmillään vajaan vuoden aikaa lain voimaantulon jälkeen. Samanaikaisesti kuitenkin erääntyy uuden lain mukaista rästää, joka on etuoikeutettua koko vanhentumisaikansa. Näin ollen etuoikeutta määrättäessä voidaan joutua ottaamaan huomioon etuoikeutettuna se määrä vanhaa rästää, jolla on vanhojen säännösten mukainen etuoikeus, ja myös uutta rästää.

Etuoikeutetun osan vanhasta rästästä muodostaa nykyisen lain mukaan elatusapu, joka on erääntynyt maksettavaksi viimeisen vuoden aikana ennen ulosmittauksen toimittamista. Kun palkan ulosmittauksessa nykyinen yhden vuoden etuoikeusaika lasketaan kunkin ulosmitatun palkkaerän osalta erikseen, tämä merkitsee, että lain voimaantullessa myös palkan ulosmittauksen kannalta etuoikeutettua voisi olla enintään vuoden elatusapu. Jotta tämän vanhan rästien etuoikeutetun osan käsittely suorituksia etuoikeuksin kohdennettaessa voisi lain voimaantulon jälkeen tapahtua yhdenmukaisesti, esityksessä ehdotetaan, että siirtymäkauden ajan etuoikeutettuna pidettäisiin koko sitä osaa vanhasta rästästä, joka on erääntynyt viimeisen vuoden aikana ennen lain voimaantuloa ja että nykyisen lain mukaan etuoikeuksin kertyvät suoritukset kohdennettaisiin koko tälle saatavan osalle ilman eräkohtaista erittelyä. Yksittäistapauksessa tämä saattaa merkitä, että vanhan rästien etuoikeusaika voi lähinnä palkan ulosmittaustapauksissa lain voimaantulon johdosta myös pidentä. Tätä ei kuitenkaan voitane siirtymäkauden lyhyden vuoksi pitää elatusvelvollisen kannalta kohtuuttomana. Näin menetellen myös helpotetaan järjestelmän toimimista siirtymäkauden aikana.

Jos kohdennettavana on etuoikeuksin sekä vanhaa että uutta rästää, on lakia valmisteltaessa lähdetty siitä, että kertyvät suoritukset tulisi kohdentaa aikajärjestyksessä ensin van-

han rästin etuoikeutetulle osalle ja vasta sen jälkeen etuoikeuksin uudelle rästille. Tästä ei kuitenkaan ole pidetty tarpeellisena sisällyttää lakiin nimenomaista säännöstä.

Vanhan rästin etuoikeutettu osa säilyttää etuoikeutensa vain yhden vuoden ajan lain voimaantulosta. Tästä on otettu nimenomainen säännös lain voimaantulosäännöksiin. Jos laki tulee ehdotetun mukaisesti voimaan vuoden 1999 alusta, voi vanhan rästin etuoikeutetulle osalle tulla kohdennettavaksi etuoikeuksin suorituksia vain saman vuoden loppuun. Tässä tarkoitettua siirtymäajan jälkeen vanhan rästin suorittamatta oleva etuoikeutettu osa rinnastuu muuhun vanhaan rästiin ja maksunsaantilain 4 §:n mukaan etuoikeutettua voi olla vain uusi rästi.

Muulta kuin edellä mainitulta osin vanhalla rästillä voi olla vain 2 §:ssä tarkoitettu yhtäläinen etuoikeus. Täten vanhalle rästille tulee kohdennettaviksi suorituksia vain jos tälle saatavan osalle on kertynyt suorituksia.

1.3. Korkolaki

Korkolain 1 §:stä ehdotetaan poistettavaksi säännös, jonka mukaan lakia ei sovelleta määräajoin maksettavaan elatusapuun, joka on vahvistettu suoritettavaksi elatuslain nojalla. Lain muutoksen tarkoituksena on saattaa tällainen elatusapu korkolain piiriin. Muutos koskee määräajoin maksettavaa elatusapua. Kertamaksuna suoritettava elatusapu kuuluu nykyisinkin korkolain soveltamisalaan. Sen sijaan muutos ei koske avioliitolain perusteella aviopuolisolle maksettavaa elatusapua, joka siten jää edelleen korkolain soveltamisalan ulkopuolelle. Korkolakia ei sovellettaisi myöskään takautumissaatavaan, joka perustuu lapselle maksettuun elatustukeen. Tästä ehdotetaan otettavaksi pykälään nimenomainen säännös.

Tarkentavia säännöksiä, jotka koskevat velvollisuutta maksaa erääntyneelle elatusavulle viivästyskorkoa, ehdotetaan otettavaksi elatuslakiin. Mainitussa laissa olisi myös tarkempia säännöksiä viivästyskoron laskemisesta.

1.4. Laki ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin kumoamisesta

Ulosottolain nykyisen 4 luvun 6 §:n 4 momentin mukaan ulosmittausta palkasta ei saa toimittaa sellaisen 2 momentissa tarkoitettua lapselle tulevan elatusavun perimiseksi, jon-

ka erääntymisestä on kulunut enemmän kuin kolme vuotta. Tämä kolmen vuoden rajoitus-säännös ehdotetaan kumottavaksi. Kumoaminen liittyy pyrkimykseen tehostaa perintää ja yhdenmukaistaa palkan ulosmittauksen mahdollisuus vanhentumisajan kanssa. Lainkohdan kumoamisen jälkeen palkan ja siihen rinnastettavan tulon ulosmittaus elatusavun ja takautumissaatavan perimiseksi olisi mahdollista niin kauan kuin saatava ei ole vanhentunut.

Ulosottolain 4 luvun 9 a §:n mukaan milloin ulosmittaus palkasta on toimitettu 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua, määräajoin suoritettavan elatusavun perimiseksi, ulosmittaus on voimassa ilman eri toimitusta, kunnes velkoja pyytää ulosmittauksen peruuttamista tai velallinen on suorittanut jo erääntyneet maksuerät sekä lähinnä seuraavan kuukauden elatusapua vastaavan määrän tai muulla tavalla saattaa uskottavaksi, että hän vastaisuudessa tulee täyttämään elatusvelvollisuutensa. Kun elatusavun määrää on korotettu eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannusindeksiin annetun lain nojalla, palkan ulosmittaus on voimassa ilman eri toimitusta myös korotetun määrän osalta. Kolmen vuoden rajoitussäännöksen kumoamisen jälkeen palkan ulosmittaus voisi ilman eri toimitusta jatkua, jollei 4 luvun 9 a §:stä muuta johdu, kunnes elatusapu tai kunnan takautumissaatava on vanhentunut.

Elatusavulle laskettava viivästyskorko olisi palkan ulosmittauksessa samassa asemassa kuin elatusapu. Täten myös viivästyskorkosaatava voitaisiin ulosmitata velallisen palkasta niin kauan kuin viivästyskorko ei ole vanhentunut.

Voimaantulosäännös. Säännöksen kumoamista koskeva laki ehdotetaan tulemaan voimaan vuoden 1999 alusta. Lain voimaantulohehkellä voitaisiin periä kumottavan säännöksen nojalla palkanulosmittauksin sellaista elatusapua, joka on erääntynyt maksettavaksi aikaisintaan vuoden 1996 alussa. Palkanulosmittauksen ulottaminen tätä aikaisemmin erääntyneeseen elatusapuun merkitisi palkan ulosmittaamista taannehtivasti sellaisesta saatavasta, joka aikaisempien säännösten mukaan on vapautunut palkanulosmittausuhasta eli on tavallaan vanhentunut palkanulosmittauksen näkökulmasta.

Elatuslain voimaantulosäännöksessä tarkoitettua vanhan elatusapurästin kokonaisuudessa saattavat vanhimmat ela-

tusapuerät olla kauan sitten erääntyneitä. Täten palkanulosmittauksen laajentaminen jälkikäteen koskemaan tällaista saatavaa kokonaisuudessaan olisi kohtuutonta.

Tämän vuoksi voimaantulosäännöksessä ehdotetaan, että palkanulosmittaus voitaisiin kohdistaa vain sellaiseen lain voimaan tullessa erääntyneenä olevaan saatavaan, jonka erääntymisestä lain voimaan tullessa on kulunut enintään kolme vuotta. Siten palkan ulosmittausta ei lain voimaantulon jälkeenkään voitaisi kohdistaa elatusapuun, joka on erääntynyt maksettavaksi ennen 1 päivää tammikuuta 1996. Tämän jälkeen mutta ennen lain voimaantuloa erääntynyt elatusapu sen sijaan voitaisiin ulosmitata velallisen palkasta vuoden 2004 loppuun eli kunnes ennen lain voimaantuloa erääntynyt saatava elatuslain voimaantulosäännösten mukaan joka tapauksessa vanhentuu.

Käytännön ulosottotoiminnan kannalta ehdotetusta voimaantulosäännöksestä ei ilmeisesti aiheutuisi sanottavasti lisätyötä. Yleensä riittäisi, että ulosottomies merkitsisi muistiin sen elatusapusaatavan määrän, joka lain voimaan tullessa on ollut mahdollista periä palkanulosmittauksin ja jonka ulosmittausta voidaan jatkaa vuoden 2004 loppuun.

Palkan ulosmittauksessa jouduttaisiin samanaikaisesti ottamaan huomioon ehdotetut elatuslain siirtymäsäännökset. Niitä soveltaen voitaisiin tässä tarkoitettua kolmen vuoden rästä käsitellä yhtenä kokonaisuutena. Niiden mukaan määräytyisi myös suorituksen kohdentaminen kolmen vuoden rästin sisällä. Elatuslain siirtymäsäännöksistä ei siten olisi seurauksena, että palkanulosmittauksessa voitaisiin taannehtivasti kohdentaa suorituksia rästille, jonka erääntymisestä lain voimaan tullessa on kulunut enemmän kuin kolme vuotta. Täten, jos laki tulee voimaan vuoden 1999 alusta, sellainen saatava, joka on erääntynyt ennen 1 päivää tammikuuta 1996, jäisi lopullisesti palkan ulosmittauksen ulkopuolelle.

Palkan ulosmittauksesta kertyneet suoritukset kohdennettaisiin näin ollen ensin viivästyskorolle, joka on ennen lain voimaan tuloa kertynyt aikaisempien säännösten nojalla vanhalle kolmen vuoden rästille ja tämän jälkeen kolmen vuoden rästin pääomalle, ensin korolliselle sitten korottomalle. Sen jälkeen kertyneet varat kohdennettaisiin uudelle rästille ja viimeiseksi lain voimaan tulon jälkeen uudelle tai poikkeuksellisesti vanhalle rästille kertyneelle korolle.

Koska vanhan rästin korollisuus on harvinaista, tulisivat suoritukset käytännössä yleensä kohdistettaviksi ensin kolmen vuoden rästin kokonaisuudelle ja sen jälkeen uudelle rästille ja viimeksi sen viivästyskorolle. Jos kuitenkin perittävänä on muitakin velkoja kuin elatusapu, joudutaan kertymät kohdentamaan siinä suhteessa etuoikeutetulle ja etuoikeudettomalle elatusavulle kuin niille on kertynyt suoritusta.

1.5. Tuloverolaki

Tuloverolain mukaan saatavalle kertyvä viivästyskorko on verotettavaa tuloa. Yleisperusteluissa esitetyistä syistä elatusapusaatavalle laskettava viivästyskorko on katsottava pääomatuloksi.

Tuloverolain 33 §:ään ehdotetaan otettavaksi uusi 3 momentti, jonka mukaan luonnollisen henkilön veronalaista tuloa ei ole korko sellaisesta elatusavusta, joka on vahvistettu suoritettavaksi elatuslain nojalla.

Koska viivästyskorko ei ole saajalleen veronalaista tuloa, sitä ei myöskään tarvitse ilmoittaa veroilmoituksessa.

Voimaantulosäännöksensä mukaan lakia sovelletaan lain voimaantulon jälkeen ensi kerran toimitettavassa verotuksessa. Jos viivästyskorko koskee elatusapua, joka on erääntynyt maksettavaksi ennen lain voimaantulovuotta, siihen on sovellettava ennen lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä.

2. Voimaantulo ja säätämisjärjestys

Esityksessä ehdotetaan, että elatusapusaatavan vanhentumisaikaa lyhennetään ja että vanhentuminen olisi lopullista. Jos ehdotettuja vanhentumissäännöksiä sovellettaisiin vain elatusapuun, joka on erääntynyt lain voimaantulon jälkeen, olisi ennen lain voimaantuloa syntyneen saatavan osalta noudatettava nykyisin voimassa olevia säännöksiä. Seurauksena olisi, että elatusavun osalta jouduttaisiin ylläpitämään jopa vuosikymmeniä kahta erillistä vanhentumis- ja perintäjärjestelmää. Tällainen järjestelmien sekavuus niihin liittyvine erilaisine kohdentamissäännöksineen ei olisi todennäköisesti perinnässä teknisesti hallittavissa.

Yksinkertaisinta olisi ollut ehdottaa, että uusia vanhentumis- ja kohdentamissäännöksiä sovellettaisiin taannehtivasti en-

nen lain voimaantuloa erääntyneeseen elatusapuun. Menettely leikkaisi tehokkaasti vanhoja rästejä. Vaihtoehto merkitsisi elatusvelvollisen kannalta, että hän saisi tässä tarkoitettua vanhemmat rästit anteeksi. Tällainen lain taannehtiva soveltaminen merkitsisi kuitenkin puuttumista velkojan jo syntyneeseen saamisoikeuteen ja edellyttäisi siten ilmeisesti lain säätämistä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Tästä syystä ehdotetaan, että jo erääntyneiden elatusapujen määrään ei puututa, vaan että lain voimaan tullessa erääntyneenä oleva elatusapu vanhentuisi viidessä vuodessa lain voimaantulovuoden jälkeen. Uusia säännöksiä sovellettaessa tällaista vanhaa elatusapurästä tarkasteltaisiin esityksen yksityiskohteisissa perusteluissa mainituin poikkeuksin yhtenä kokonaisuutena siten, että suoritukset kohdennettaisiin maksunsaantilaista johtuvin poikkeuksin ensisijaisesti tälle saatavalle

niin kauan kuin saatavaa on jäljellä tai se on vanhentunut. Koska tässä vaihtoehdossa ennen lain voimaantuloa erääntyneen elatusavun määrään ei puututa, laki voitaisiin säätää ilmeisesti tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ehdotettujen lakien voimaantulo olisi selvintä ajoittaa vuoden vaihteeseen, jolloin ehdotettuja vanhentumis- ja kohdentamissäännöksiä voitaisiin ryhtyä soveltamaan. Jotta uuteen järjestelmään siirtymiselle jäisi riittävästi aikaa, ehdotetaan, että lait tulisivat voimaan vuoden 1999 alusta. Järjestelmien yhteenkuuluvuuden vuoksi myös elatusturvalakiehdotuksen voimaantulosäännöksiä olisi tarkistettava edellä tarkoitettuja säännöksiä vastaavasti.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen elatuksesta 5 päivänä syyskuuta 1975 annetun lain (704/1975) 16 §:n 1 momentti sekä
lisätään lakiin uusi 16 a—16 c § seuraavasti:

6 luku

Oikeudenkäyntimenettely ja tuomion täytäntöönpano

16 §

Tuomio, jolla on velvoitettu suorittamaan elatusapua tai jolla elatusavun määrää on korotettu, voidaan, vaikka siihen haetaan muutosta, panna heti täytäntöön niin kuin se olisi saanut lainvoiman. Tuomiota, jolla on määrätty aikaisemmin vahvistettu velvollisuus suorittaa elatusapua lakkaamaan tai elatusavun määrää alennettavaksi, on heti noudatettava, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa, jollei tuomioistuin toisin määrää.

16 a §

Jos elatusapua on erääntynyt yhdeltä tai useammalta kuluva vuodelta, kunkin kalenterivuoden aikana erääntyneen elatusavun kokonaismäärää käsitellään yhtenä eränä elatusvelvollisen suorituksia kohdennettaessa. Elatusvelvollisen myöhemmin suorittamat tai häneltä ulosottotoimin perityt varat kohdennetaan vanhimmalta perittävissä olevalta kalenterivuodelta olevan elatusavun suorituksiksi. Jos aikaisempien kalenterivuosien aikana erääntynyt elatusapu on tullut kokonaisuudessaan suoritetuksi, kertyvät varat kohdennetaan kuluvan vuoden aikana erääntyneiden maksamatta olevien erien suorituksiksi aikajärjestyksessä.

Suoritusten jakamisesta elatusapuun oikeutetun lapsen saatavan ja kunnan takautumissaatavan kesken silloin kun elatusavun lisäksi on perimättä lapselle maksettua elatus-tukea, säädetään elatusturvalaissa (/).

16 b §

Viivästyskorko määräajoin suoritettavalle elatusavulle lasketaan kalenterivuositain määrälle, joka saadaan laskemalla yhteen

kunkin kuukauden viimeisenä päivänä suorittamatta olevat elatusavun määrät ja jakamalla summa niiden kalenterikuukausien lukumäärällä, joiden viimeisenä päivänä elatusapua on ollut suorittamatta. Viivästyskorko lasketaan näille kalenterikuukausille. Viivästyskorkoa laskettaessa otetaan huomioon vain täydet kalenterikuukaudet. Jos elatusapu suoritetaan sen kalenterikuukauden loppuun mennessä, jonka aikana se on erääntynyt maksettavaksi, kyseiseltä kuukaudelta ei lasketa viivästyskorkoa. Elatusavun vanhentuminen ei vaikuta taannehtivasti viivästyskoron määrään. Muutoin määräajoin suoritettavan elatusavun viivästyskorosta samoin kuin kertamaksuna suoritettavan elatusavun viivästyskorosta on voimassa, mitä korkolaissa (633/1982) säädetään.

Jos elatusvelvollisella on suorittamatta sekä erääntynyttä elatusapua että sille kertynyttä viivästyskorkoa, elatusvelvollisen myöhemmin suorittamat tai häneltä ulosottotoimin perityt varat kohdennetaan ensisijaisesti elatusavun suorituksiksi.

Tässä pykälässä tarkoitettun viivästyskoron saa periä ulosottotoimin, jos hakija sitä vaatii, vaikka korkoa ei olisi vahvistettu maksettavaksi.

16 c §

Määräajoin suoritettava elatusapu ja sille laskettava viivästyskorko on perittävä elatusvelvolliselta viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatusapu on erääntynyt. Muutoin oikeus maksun saamiseen on menetetty. Kertamaksuna suoritettava elatusapu ja sille laskettava viivästyskorko on perittävä vastaavasti viiden vuoden kuluessa siitä, kun elatusapu on erääntynyt maksettavaksi ja viimeistään viidessä vuodessa siitä, kun elatusavun saaja on tullut täysi-ikäiseksi.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, maksamatta oleva elatusapu ja viivästyskorko saadaan periä sen panttina olevasta

omaisuudesta.

Jos 1 momentissa mainitun ajan kuluessa elatusvelvollinen on asetettu konkurssiin, saatavan perimiseksi on toimitettu ulosmittaus tai se on valvottu julkisessa haasteessa, sanotun ajan umpeen kuluminen ei estä maksun saamista ulosmitatuista varoista tai konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta taikka niistä varoista, joista julkisessa haasteessa ilmoitetut saamiset on suoritettava.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

Ennen lain voimaantuloa erääntyneeseen elatusapuun ja sitä koskevaan viivästyskorkoon sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Tällainen saatava kuitenkin vanhentuu lopullisesti vuoden 2004 päättyessä. Myös saatava, joka ennen lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan olisi vanhentunut ennen vuoden 2004 päättymistä, saadaan periä vuoden 2004 loppuun. Lisäksi tässä tarkoi-

tettuun saatavaan sovelletaan, mitä 16 c §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

Lain voimaantulon jälkeen elatusavun suorituksiksi kertyvät varat on kohdennettava ensi sijassa ennen lain voimaantuloa erääntyneen elatusapusaatavan suorituksiksi, kunnes se on suoritettu tai sitä koskeva oikeus on vanhentunut. Suoritus, joka on kertynyt velkojen maksunsaantijärjestyksestä annetun lain (1578/1992) 4 §:n nojalla, on kuitenkin kohdennettava etuoikeutetulle elatusavulle. Kertyneitä suorituksia kohdennettaessa ennen lain voimaantuloa erääntyneitä elatusapua käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että suoritukset kohdennetaan tällaisen elatusavun kokonaismäärälle. Ennen lain voimaantuloa erääntyneestä saatavasta on kuitenkin ensin suoritettava elatusapusaatava, jolle on suoritettava viivästyskorkoa, sekä sille ennen lain voimaantuloa kertynyt viivästyskorko.

Oikeusministeriö antaa tarkempia ohjeita tämän lain soveltamisesta.

2.

Laki

velkojen maksunsaantijärjestyksestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan velkojen maksunsaantijärjestyksestä 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun lain (1578/1992) 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

4 §

Elatusavun etuoikeus

Jos velallinen on tuomiolla velvoitettu tai sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella sitoutunut määräajoin suorittamaan lapselleen elatusapua, suoritetaan konkurssin alkaessa erääntynyt sekä konkurssin alkamisen ja konkurssituomion välisenä aikana erääntynyt elatusapusaatava ja elatusturvalakiin (/) perustuva kunnan takautumissaatava 3 §:ssä tarkoitettujen saatavien jälkeen. Ulosmittauksessa vastaava etuoikeus on ennen ulosmittauksen toimittamista erääntyneeseen elatusapuun perustuvilla saatavilla. Kertyneen suorituksen jakamisesta elatusapuun oikeutetun lapsen saatavan ja kunnan takautumissaatavan kesken on voimassa, mitä elatusturvalaissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

Ennen lain voimaantuloa erääntyneeseen elatusapuun perustuviin saataviin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Lain voimaantulon jälkeen etuoikeutettuna pidetään elatusapua, joka on erääntynyt maksettavaksi viimeisen vuoden aikana ennen lain voimaantuloa. Tällaisen saatavan etuoikeus päättyy vuoden 1999 loppuun mennessä.

3.

Laki**korkolain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä elokuuta 1982 annetun korkolain (633/1982) 1 §:n 2 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 943/1983, seuraavasti:

1 §

Sovelletamisala

lain (234/1929) nojalla, tai kunnan takautumissaatavaan, joka perustuu elatusturvalain (/) nojalla lapselle maksettuun elatustukseen; eikä

 Tätä lakia ei sovelleta:

3) määrääjoin maksettavaan elatusapuun, joka on vahvistettu suoritettavaksi avioliitto-

 Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

4.

Laki**ulosottolain 4 luvun 6 §:n 4 momentin kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 4 luvun 6 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 709/1975.

2 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

Ennen 1 päivää tammikuuta 1996 erään-
 tyneeseen elatusapuun sovelletaan kuitenkin
 tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita
 säännöksiä. Sen jälkeen mutta ennen lain
 voimaantuloa erääntynyt elatusapu voidaan
 ulosmitata palkasta vuoden 2004 loppuun.

5.

Laki**tuloverolain 33 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun tuloverolain (1535/1992) 33 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 935/1993, uusi 3 momentti seuraavasti:

33 §

Koron veronalaisuus

vahvistettu suoritettavaksi lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) nojalla.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

Luonnollisen henkilön veronalaista tuloa ei ole korko sellaisesta elatusavusta, joka on

Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 1999 toimitettavassa verotuksessa.

Helsingissä 3 päivänä lokakuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Kari Häkämies*

1.

Laki

lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen elatuksesta 5 päivänä syyskuuta 1975 annetun lain (704/1975) 16 §:n 1 momentti sekä
lisätään lakiin uusi 16 a—16 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

Oikeudenkäyntimenettely ja tuomion täytäntöönpano

16 §

Tuomio, jolla on velvoitettu suorittamaan elatusapua tai jolla elatusavun määrää on korotettu, voidaan, vaikka siihen haetaan muutosta, panna heti täytäntöön niin kuin se olisi saanut lainvoiman.

16 §

Tuomio, jolla on velvoitettu suorittamaan elatusapua tai jolla elatusavun määrää on korotettu, voidaan, vaikka siihen haetaan muutosta, panna heti täytäntöön niin kuin se olisi saanut lainvoiman. *Tuomiota, jolla on määrätty aikaisemmin vahvistettu velvollisuus suorittaa elatusapua lakkaamaan tai elatusavun määrää alennettavaksi, on heti noudatettava, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa, jollei tuomioistuimien toisin määrää.*

16 a §

Jos elatusapua on erääntynyt yhdeltä tai useammalta kuluvaan vuoteen edeltävältä kalenterivuodelta, kunkin kalenterivuoden aikana erääntyneen elatusavun kokonaismäärää käsitellään yhtenä eränä elatusvelvollisen suorituksia kohdennettaessa. Elatusvelvollisen myöhemmin suorittamat tai häneltä ulosottotoimin perityt varat kohdennetaan vanhimmalta perittävässä olevalta kalenterivuodelta olevan elatusavun suoritukseksi. Jos aikaisempien kalenterivuosien aikana erääntynyt elatusapu on tullut kokonaisuudessaan suoritetuksi, kertyvät varat kohdennetaan kuluvan vuoden aikana erääntyneiden maksamatta olevien erien suoritukseksi aikajärjestyksessä.

Suoritusten jakamisesta elatusapuun oikeutetun lapsen saatavan ja kunnan takautumissaatavan kesken silloin kun elatusavun lisäksi on perimättä lapselle maksettua elatustukea, säädetään elatusturvalaissa (/).

16 b §

Viivästyskorko määräajoin suoritettavalle elatusavulle lasketaan kalenterivuositain määrälle, joka saadaan laskemalla yhteen kunkin kuukauden viimeisenä päivänä suorittamatta olevat elatusavun määrät ja jakamalla summa niiden kalenterikuukausien lukumäärällä, joiden viimeisenä päivänä elatusapua on ollut suorittamatta. Viivästyskorko lasketaan näille kalenterikuukausille. Viivästyskorkoa laskettaessa otetaan huomioon vain täydet kalenterikuukaudet. Jos elatusapu suoritetaan sen kalenterikuukauden loppuun mennessä, jonka aikana se on erääntynyt maksettavaksi, kyseiseltä kuukaudelta ei lasketa viivästyskorkoa. Elatusavun vanhentuminen ei vaikuta taannehtivasti viivästyskoron määrään. Muutoin määräajoin suoritettavan elatusavun viivästyskorosta samoin kuin kertamaksuna suoritettavan elatusavun viivästyskorosta on voimassa, mitä korkolaissa (633/1982) säädetään.

Jos elatusvelvollisella on suorittamatta sekä erääntynyttä elatusapua että sille kertynyttä viivästyskorkoa, elatusvelvollisen myöhemmin suorittamat tai häneltä ulosototoimin perityt varat kohdennetaan ensisijaisesti elatusavun suoritukseksi.

Tässä pykälässä tarkoitetun viivästyskoron saa periä ulosototoimin, jos hakija sitä vaatii, vaikka korkoa ei olisi vahvistettu maksettavaksi.

16 c §

Määräajoin suoritettava elatusapu ja sille laskettava viivästyskorko on perittävä elatusvelvolliselta viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatusapu on erääntynyt. Muutoin oikeus maksun saamiseen on menetetty. Kertamaksuna suoritettava elatusapu ja sille laskettava viivästyskorko on perittävä vastaavasti viiden vuoden kuluessa siitä, kun elatusapu on erääntynyt maksettavaksi ja viimeistään viidessä vuodessa siitä, kun elatusavun saaja on tullut täysi-ikäiseksi.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, maksamatta oleva elatusapu ja viivästyskorko saadaan periä sen panttina olevasta omaisuudesta.

Jos 1 momentissa mainitun ajan kuluessa elatusvelvollinen on asetettu konkurssiin,

Voimassa oleva laki

Ehdotus

saatavan perimiseksi on toimitettu ulosmittaus tai se on valvottu julkisessa haasteessa, sanotun ajan umpeen kuluminen ei estä maksun saamista ulosmitatuista varoista tai konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta taikka niistä varoista, joista julkisessa haasteessa ilmoitetut saamiset on suoritettava.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

Ennen lain voimaantuloa erääntyneeseen elatusapuun ja sitä koskevaan viivästyskorkoon sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Tällainen saatava kuitenkin vanhentuu lopullisesti vuoden 2004 päättyessä. Myös saatava, joka ennen lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan olisi vanhentunut ennen vuoden 2004 päättymistä, saadaan periä vuoden 2004 loppuun. Lisäksi tässä tarkoitettuun saatavaan sovelletaan, mitä 16 c §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

Lain voimaantulon jälkeen elatusavun suoritukseksi kertyvät varat on kohdennettava ensi sijassa ennen lain voimaantuloa erääntyneen elatusapusaatavan suoritukseksi, kunnes se on suoritettu tai sitä koskeva oikeus on vanhentunut. Suoritus, joka on kertynyt velkojen maksunsaantijärjestyksestä annetun lain (1578/1992) 4 §:n nojalla, on kuitenkin kohdennettava etuoikeutetulle elatusavulle. Kertyneitä suorituksia kohdennettaessa ennen lain voimaantuloa erääntynyttä elatusapua käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että suoritukset kohdennetaan tällaisen elatusavun kokonaismäärälle. Ennen lain voimaantuloa erääntyneestä saatavasta on kuitenkin ensin suoritettava elatusapusaatava, jolle on suoritettava viivästyskorkoa, sekä sille ennen lain voimaantuloa kertynyt viivästyskorko.

Oikeusministeriö antaa tarkempia ohjeita tämän lain soveltamisesta.

2.

Laki

velkojen maksunsaantijärjestyksestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan velkojen maksunsaantijärjestyksestä 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun lain (1578/1992) 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Elatusavun etuoikeus

Elatusavun etuoikeus

Jos velallinen on tuomiolla velvoitettu tai sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella sitoutunut määrääjain suorittamaan lapselleen elatusapua, suoritetaan tällainen, viimeisen vuoden aikana ennen konkurssin alkamista erääntynyt sekä konkurssin alkamisen ja konkurssituomion välisenä aikana erääntynyt elatusapusaatava 3 §:ssä tarkoitettujen saatavien jälkeen. Ulosmittauksessa vastaava etuoikeus on viimeisen vuoden aikana ennen ulosmittauksen toimittamista erääntyneellä elatusapusaatavalla. Tässä pykälässä säädetty etuoikeus ei koske kunnan suorittamaan elatustukeen perustuvaa kunnan takautumissaatavaa.

Jos velallinen on tuomiolla velvoitettu tai sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella sitoutunut määrääjain suorittamaan lapselleen elatusapua, suoritetaan *konkurssin alkaessa* erääntynyt sekä konkurssin alkamisen ja konkurssituomion välisenä aikana erääntynyt elatusapusaatava ja elatusavunlakiin (/) perustuva kunnan takautumissaatava 3 §:ssä tarkoitettujen saatavien jälkeen. Ulosmittauksessa vastaava etuoikeus on ennen ulosmittauksen toimittamista *erääntyneeseen elatusapuun perustuvilla saatavilla. Kertyneen suorituksen jakamisesta elatusapuun oikeutetun lapsen saatavan ja kunnan takautumissaatavan kesken on voimassa, mitä elatusavulaissa säädetään.*

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

Ennen lain voimaantuloa erääntyneeseen elatusapuun perustuviin saataviin sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Lain voimaantulon jälkeen etuoikeutettuna pidetään elatusapua, joka on erääntynyt maksettavaksi viimeisen vuoden aikana ennen lain voimaantuloa. Tällaisen saatavan etuoikeus päättyy vuoden 1999 loppuun mennessä.

3.

Laki**korkolain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä elokuuta 1982 annetun korkolain (633/1982) 1 §:n 2 momentin 3
 kohta, sellaisena kuin se on laissa 943/1983, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia ei sovelleta:

3) määrääjoin maksettavaan elatusapuun,
 joka on vahvistettu suoritettavaksi avioliitto-
 lain (234/29) tai lapsen elatuksesta annetun
 lain (704/75) nojalla; eikä

3) määrääjoin maksettavaan elatusapuun,
 joka on vahvistettu suoritettavaksi avioliitto-
 lain (234/1929) nojalla, tai kunnan takautu-
 missaataavaan, joka perustuu elatusturvalain
 (/) nojalla lapselle maksettuun elatustu-
 keen; eikä

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä
 tammikuuta 1999.*

5.

Laki**tuloverolain 33 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun tuloverolain (1535/1992) 33 §:ään, sellaisena
kuin se on osaksi laissa 935/1993, uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

33 §

Koron veronalaisuus

Luonnollisen henkilön veronalaista tuloa ei ole korko sellaisesta elatusavusta, joka on vahvistettu suoritettavaksi lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) nojalla.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 1999 toimitettavassa verotuksessa.
